
PALANEN SIITÄ, MITEN ENNEN ELETTIIN

Kokemuksellinen museokäynti Laurinmäen
torpparimuseossa 6–12-vuotiaille

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö

Ohjaustoiminnan koulutus

Lahdensivu, kevät 2016

Henna Hylli ja Marita Tanninen

LAHDENSIVU

Ohjaustoiminnan koulutus

Tekijät

Henna Hylli ja
Marita Tanninen

Vuosi 2016

Työn nimi

Palanen siitä, miten ennen elettiin –
Kokemuksellinen museokäynti Laurinmäen
torpparimuseossa 6–12-vuotiaille

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön tarkoituksena oli suunnitella kokemuksellinen museokäynti 6–12-vuotiaille lapsille Laurinmäen torpparimuseoon. Laurinmäen torpparimuseo sijaitsee keskellä Janakkalan rikasta kulttuurimaisemaa. Museo koostuu 1800-luvun ja 1900-luvun taitteen rakennuksista, jotka on tuotu Laurinmäelle eri puolilta Janakkalaa. Museoalue toimii myös paikallisten koulujen oppimisympäristönä ja viime vuosina siellä on järjestetty erilaisia työpajoja varhaiskasvatus- ja koululaisryhmille opastetun museokierroksen lisäksi.

Opinnäytetyön toimeksiantaja oli Janakkalan kunnan kulttuuritoimi, joka toivoi saavansa toimivan palvelukonseptin osaksi perusopetuksen kulttuuripolkua. Se on päiväkotien, koulujen ja kulttuuritoimijoiden yhteinen kulttuurikasvatussuunnitelma. Kulttuuripolun sisältöjä pystytään liittämään monialaisten oppimiskokonaisuuksien osiksi ja sisällöt ovat linkitettävissä eri oppiaineisiin tai aihekokonaisuuksiin. Kulttuuripolku perustuu voimassa olevaan opetussuunnitelmaan.

Tutkimuksella haluttiin selvittää, millaista museokäyntiä koululaiset ja heidän opettajansa toivoivat. Aineisto koottiin haastattelemalla Tarinmaan alakoulun 1. luokkalaista, 5.–6.-luokkalaista ja heidän opettajiaan. Aineistonkeruun menetelminä käytettiin toiminnallista haastattelua ja teemahaastattelua. Näiden lisäksi haastateltiin Janakkalan kunnan kulttuurisihteeriiä ja käytiin havainnoimassa Hämeen Linnalla toimivan museo-oppaan työtä. Kaikista haastatteluista nousi esiin tarve toiminnalliselle museokäynnille. Erityisesti oppilaiden toiminnallisista haastatteluista tuli ilmi halu kokeilla ja tehdä asioita itse. Kootun aineiston ja opinnäytetyössä käytetyn viitekehityksen pohjalta luotiin suunnitelma kokemuksellisille museokäynneille. Teoreettisena viitekehityksenä opinnäytetyössä käytettiin museopedagogiikkaa, palvelumuotoilua ja torppariajan kulttuurihistoriaa.

Avainsanat torppariaika, museo-opetus, museopedagogiikka, palvelumuotoilu, kulttuuriperintö

Sivut 60 s. + liitteet 16 s.

LAHDENSIVU

Degree Programme in Crafts and Recreation

Authors

Henna Hylli and
Marita Tanninen

Year 2016

Subject of Bachelor's thesis

A piece of how we formerly lived –
An experimental excursion to Tenant Farmer
Museum of Laurinmäki to children aged 6–12

ABSTRACT

The purpose of this Bachelor's thesis was to design an experimental excursion to Tenant Farmer Museum of Laurinmäki for children aged 6–12 years. The Tenant Farmer Museum of Laurinmäki is situated in the middle of the culturally rich scenery of Janakkala. The buildings in Laurinmäki museum area are from 19th and 20th century. Local school classes regularly exert the Tenant Farmer Museum as their learning environment. Including guided tours, there have been arranged various workshops to children from day care and comprehensive schools in past years.

This thesis was commissioned by the Cultural services of Janakkala. They hoped for a functional concept for groups of pupils visiting the museum, which would be a part of the Cultural path of Janakkala. The Cultural path is a common culture-education plan for day care centres, comprehensive schools and cultural actors. Contents of the Cultural path can be combined as a part of diversified learning unities. The contents can also be linked to various subjects or thematic entities. Cultural path is based on the present curriculum.

The aim of this Bachelor's thesis was to examine what kind of museum excursions pupils and their teachers expect. The data were collected by interviewing the cultural secretary of Janakkala municipality, as well as pupils and class teachers from the 1st, 5th, and 6th grade from Tarinmaa primary school. The methods used were functional and thematic interviews. The museum guide from the Häme Castle was also interviewed and her guidance of a preschool group was observed. A functional museum excursion emerged from all the interviews. Willingness to try and do things by yourself stood out from the functional interviews of the pupils. A plan for an experimental museum excursion was made on the grounds of the collected data and background information. The theoretical framework consisted of museum pedagogy, service design and the cultural history of tenant farming.

Keywords tenant farming, learning in a museum, museum pedagogy, service design, cultural heritage

Pages 60 p. + appendices 16 p.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT.....	3
2.1	Laurinmäen torpparimuseo.....	3
2.2	Janakkalan kulttuuripolku.....	4
2.3	Opinnäytetyön tavoitteet.....	5
2.4	Tutkimuskysymykset ja teoreettiset lähtökohdat.....	5
3	ELÄMÄÄ TORPPARIAJALLA.....	6
3.1	Asuminen.....	7
3.2	Pukeutuminen.....	8
3.3	Ruoka.....	9
3.4	Käsityökulttuuri.....	10
3.5	Lapsi torppariajalla.....	11
3.6	Maailmankuva.....	12
3.6.1	Uskonto ja uskomukset.....	13
3.6.2	Tonttuja ja haltioita.....	14
4	PALVELUMUOTOILU.....	15
4.1	Museot palvelujen tarjoajina.....	16
4.2	Asiakasymmärrys.....	17
4.3	Yhteisen suunnittelun merkitys.....	18
5	MUSEO OPPIMISYMPÄRISTÖNÄ.....	19
5.1	Kulttuuriperintö.....	20
5.2	Museopedagogiikka.....	20
5.2.1	Kokemuksellinen oppiminen.....	22
5.2.2	Opetussuunnitelma ja museo-opetus.....	23
5.3	Vanhuus elämänvaiheena.....	24
5.4	Kulttuuri ikäihmisen arjessa.....	26
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	27
6.1	Lasten toiminnalliset haastattelut.....	27
6.1.1	Sadutustuokio 1. luokkalaisille.....	28
6.1.2	Suunnittelua 5.–6.-luokkalaisten kanssa.....	30
6.2	Aikuisten haastattelut.....	33
6.2.1	Aiemmat museovierailut.....	34
6.2.2	Toiveita tuleville käynneille.....	34
7	TUTKIMUKSEN JOHTOPÄÄTÖKSET JA YHTEENVETO.....	36
7.1	Saunatonttuja ja salaovia.....	36
7.2	Entisajan työtaitoja.....	37
7.3	Museoviikon suunnitelma.....	38
7.3.1	Wanhoiden työtaitojen päivä.....	41
7.3.2	Kirjeitä saunatontulta.....	44

7.3.3	Haltiain matkassa.....	48
7.3.4	Alusta asti itse tehden.....	50
8	POHDINTA.....	53
	LÄHTEET	56

LIITTEET

Liite 1	Lupa haastatteluun 1. luokka
Liite 2	Lupa haastatteluun 5–6-luokka
Liite 3	Mielikuvamatka
Liite 4	Opettajien teemahaastattelun runko
Liite 5	Kirje päiväkoteihin
Liite 6	Kutsu esikoululaisille
Liite 7	Kutsu 1–2-luokkalaisille
Liite 8	Kutsu 3–4-luokkalaisille
Liite 9	Kutsu 5–6-luokkalaisille
Liite 10	Jälkitehtävä esikoululaisille
Liite 11	Jälkitehtävä 1–2-luokkalaisille
Liite 12	Jälkitehtävä 3–4-luokkalaisille
Liite 13	Jälkitehtävä 5–6-luokkalaisille
Liite 14	Oppaan havainnointi- ja haastattelurunko

1 JOHDANTO

Omien juurien ja kulttuurin tunteminen auttaa kasvamaan kulttuuriseen suvaitsevuuuteen (Elo, Järnefelt, Laine & Pohjanvirta 2004, 13). Löysimme tästä lauseesta merkityksen opinnäytetyöllemme. Kulttuurisen suvaitsevuu- den lisäämisen ohella haluamme osallistua rikkaan kulttuuriperintömme säilyttämiseen. Näiden arvojen tärkeys korostuu yhä monikulttuurisem- maksi muuttuvassa yhteiskunnassamme.

Kiinnostus museotyöhön ja perinteisiin taitoihin olivat ensisijaiset mo- tiivimme tälle opinnäytetyölle. Koimme, että opinnäytetyö on ikään kuin luonnollinen jatkumo ohjaustoiminnan opintoihimme kuuluneen pääaine- projektin aiheelle, jossa tutkittiin perinteisten käsityötaitojen voimauttavia vaikutuksia. Tarve opinnäytetyölle tuli työelämän edustajalta, Janakkalan kulttuuritoimesta. Opinnäytetyö toteutettiin Laurinmäen torpparimuseolle Janakkalaan. Janakkalan kulttuurisihteeri tarjosi meille mahdollisuutta läh- teä kehittämään esi- ja alakouluikäisten lasten museokäyntejä asiakaslähti- sestä. Tartuimme innokkaina aiheeseen, vaikka lasten parissa työskentely oli meille molemmille melko uusi aluevaltaus. Janakkalan Laurinmäen torpparimuseon toimintaa ja näyttelyä on lähdetty viime vuosien aikana ke- hittämään yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa ja kaikenlainen elävöit- tämistyö on museolla ajankohtaista sekä tervetullutta. Työ on mielestämme siis varsin tärkeä kulttuurihistorian säilymisen kannalta.

Opinnäytetyömme suurin tavoite oli suunnitella museoviikko 6–12-vuoti- aille lapsille Laurinmäen torpparimuseoon. Toimeksiantaja toivoi saavansa esiopetus- ja koululaisryhmille suunnatun palvelukonseptin, joka tulee tu- levaisuudessa osaksi Janakkalan perusopetuksen kulttuuripolkua. Samalla syntyi idea Laurinmäen omasta museoviikosta, jonka aikana pyrittäisiin tar- joamaan museokäyntiä torpparimuseoon kaikille Janakkalan tietyn ikäryh- män koululaisille. Museoviikon konseptin tarkoituksena on helpottaa kou- lulaisryhmien museokäyntien räätälöintiä tulevaisuudessa. Museoviikon toivotaan lisäävän koulujen ja museon yhteistyötä, sekä vievän museo-ope- tusta museolta koululuokkiin. Halusimme kehittää torpparimuseolle aivan uudenlaisen toimintamallin, joka tuottaa lisäarvoa lapsen museokäynnille. Lisäarvolla tarkoitamme kokemuksellisuutta, toiminnallisuutta ja autenti- sia elämyksiä torppariajasta. Taito näiden elementtien yhdistämiseen on mielestämme osa ammattitaitoamme tulevana ohjaustoiminnan arte- nomeina.

Opinnäytetyön tutkimusote oli kvalitatiivinen, eli laadullinen. Tutkimusta toteutimme erilaisin haastatteluin. Haastatteluilla haluttiin selvittää, millai- nen voisi olla 6–12-vuotiaille suunnattu kokemuksellinen museokäynti Ja- nakkalan Laurinmäen torpparimuseossa. Yhteistyötahoksemme saimme Tarinmaan alakoulun oppilaita ja opettajia. Oppilaiden kanssa toteutetuissa toiminnallisissa haastatteluissa syntyi hyvin erilaisia ideoita museoviikon sisällöiksi. Toiminnallisten haastatteluiden menetelminä käytimme sad- dutusta ja yhteissuunnittelua piirtämällä. Haastatteluista saadut ideat olivat varsin käyttökelpoisia ja pystyimme hyödyntämään niitä museoviikon

suunnitelmassa. Saimme oppilaiden tarinoista ja piirustuksista varsin konkreettista aineistoa suunnitelmiin ja pystyimme käyttämään niitä osin jopa sellaisenaan. Haastattelimme opinnäytetyössämme myös toimeksiantaajaamme Janakkalan kulttuurisihteeriä ja Hämeen Linnan museo-opasta.

Museoviikon tuleviin toteutuksiin saimme vieraiksemme myös päiväkuntoutus Onnenapilan päiväryhmiä. Päiväkuntoutuksen asiakkaat ovat omissa kodeissaan asuvia ikäihmisiä. Tarkoituksenamme on saattaa museokäynnin ajaksi eri sukupolvia yhteen. Asioiden jakaminen yhdistää ja toimii siltana sukupolvien välillä (Rautalammin museo 2012). Näistä kohtaamisista erikikäiset voivat saada elämäänsä uusia merkityksiä, kokemuksia ja tarinoita. Ikäihmisillä on tarjottavana paljon tietoa ja kokemusta historiasta. He pääsevät toimimaan nuorempien opettajina sekä oman aikansa ja elämänsä asiantuntijoina. (Stenberg 2015.)

Opinnäytetyömme taustateoriat ovat museopedagogiikka, palvelumuotoilu ja torppariajan kulttuurihistoria. Nämä ovat tarjonneet meille uusia ja monipuolisia näkökulmia museoviikon suunnitteluun. Taustateorioista on ollut apua kootessamme saamaamme aineistoa museoviikon suunnitelmiin. Olemme löytäneet taustateorioista perusteluja suunnitelmissa käyttämillemme opastusten ja työpajojen sisällöille. Koska opinnäytetyön yhtenä tarkoituksena oli tarjota autenttinen, kokemuksellinen ja asiakaslähtöinen elämys museoviikon kävijöille, tukevat käytetyt taustateoriat tämän tavoitteen saavuttamista. Ne ovat myös auttaneet meitä hahmottamaan opinnäytetyössä tehdyn työn tärkeyden.

Opinnäytetyömme kiteyttää omat kiinnostuneisuutemme ja osaamisemme tulevina ohjaustoiminnan artenomeina. Toivomme, että opinnäytetyöstämme hyötyvät myös muut kulttuuriperinnöstä kiinnostuneet toimijat. Vanhojen taitojen prosessit ovat pitkiä ja hitaita, niiden äärelle on varmasti monen meistä hyvä rauhoittua tässä hektisessä maailmassa. Näitä taitoja haluamme tuoda opinnäytetyöllämme näkyväksi.

Vaikka työskentelymme opinnäytetyön parissa on päättynyt, tulemme jatkamaan aiheen tiimoilta toteuttaen museoviikkoa tänä vuonna Janakkalan esikoululaisille, ja tulevina vuosina toivottavasti myös muille ryhmille. Kulttuuriperintö on tullut meille niin tutuksi ja tärkeäksi, että aiomme jatkaa sen parissa opintojen, työn tai harrastusten kautta. Mielestämme ohjaajaksi kasvaminen on jatkuva prosessi. Oman ohjaajuuden suunta on opinnäytetyön myötä selkeytynyt. Molemmat ovat löytäneet opinnäytetyön prosessin aikana itselleen tärkeitä asioita, jotka haastavat oppimaan lisää. Kuten Nummellakin on tavattu sanoa ”Oppien sepät tulevat.” Näitä sananlaskuja olemme poimineet Laursonin ja Lehtosen toimittamasta Vanhankansan kirjasta (1985) ja ripotelleet niitä opinnäytetyöhömmöme pitkin matkaa.

2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT

Millajne mies metseä männyö, sellajne puu vastoa tulluo.
-Räisälä

Tämän opinnäytetyön tekijöiden kiinnostus suomalaista kulttuurihistoriaa kohtaan johdatti opinnäytetyön aiheeseen. Toinen tekijöistä suoritti ohjaustoiminnan koulutusohjelmaan kuuluvan syventävän harjoittelun Janakkalassa Laurinmäen torpparimuseossa. Opinnäytetyön toimeksiantaja ja toimintaympäristö olivat tulleet tätä kautta tutuiksi. Aihe valikoitui melko luontevasti toimeksiantajan aloitteesta. Janakkalan kulttuuritoimi toivoi palvelukonseptia, joka tulisi Laurinmäen torpparimuseon käyttöön koululaisryhmien vierailujen järjestämiseksi. Tällöin syntyi idea Laurinmäen omasta museoviikosta, jonka aikana pyrittäisiin tarjoamaan museokäyntiä torpparimuseoon kaikille Janakkalan tietyn ikäryhmän koululaisille. Valtakunnallista museoviikkoa vietetään vuosittain keväällä, koulujen päättymisen aikoihin. Suomessa museoviikkoa on järjestetty jo vuodesta 1998 alkaen. Viikon aikana museot järjestävät erilaista ohjelmaa, kuten avajaisia, teemaopastuksia tai tutkimusmatkoja. (Museoviikko n.d.)

Luvussa avataan opinnäytetyön lähtökohtia kertomalla Laurinmäen torpparimuseosta, jonne olemme opinnäytetyönämme tehneet museoviikon suunnitelman sekä toimeksiantajastamme Janakkalan kulttuuritoimesta. Koska suunnitelmamme tulee olemaan osa Janakkalan varhaiskasvatuksen- ja perusopetuksen kulttuuripolkua, kerromme myös siitä hieman tarkemmin. Näiden lisäksi luvussa käsitellään opinnäytetyön tavoitteita, tutkimuskysymyksiä sekä teoreettisia lähtökohtia.

2.1 Laurinmäen torpparimuseo

Laurinmäen torpparimuseo sijaitsee Janakkalassa ja se kertoo tarinaansa kohtuullisen vauraan torpan elämästä 1800-luvun lopulla. Museon rakennukset on tuotu Laurinmäelle eri puolelta Janakkalaa. Museoalueella on useita rakennuksia 1800- ja 1900-luvuilta, kuten Vähäkurjen torppa, riihi, savusauna, navetta ja talli, mamsellityyppinen tuulimylly, aittoja, sepän paja ja savupirtti. Museon perustivat Janakkala seura ry, Torpparien muisto ry ja Janakkalan kunta miltei täsmälleen 50 vuotta sitten. Torpparimuseon toiminnasta vastaa Janakkalan kunnan kulttuuritoimi. (Janakkalan kunta n.d.A.) Kulttuuripalveluissa toimii kulttuurisihteeri, jonka tehtäviin kuuluvat mm. erilaisten tapahtumien järjestäminen, museoiden toiminnasta huolehtiminen ja taideluettelon pitäminen Janakkalan alueella. (Janakkala n.d.B).

Museoalue kuuluu Janakkalan kirkonkylän ja Hakoisten alueen arvokkaaseen kulttuurimaisemaan. Linnavuorien lisäksi alueelta löytyy rautakautisia kalmistoja, uhrikiviä, uhrilehtoja sekä uhrilähde. Laurinmäen välittömässä läheisyydessä sijaitsee kulttuurimuistojen luontopolku, josta nämä edellä mainitut kohteet löytyvät. Näiden lisäksi luontopolulta löytyy venäläisten rakennuttamia juoksuhautoja ensimmäisen maailmansodan ajalta sekä Määkynmäen näköalakallio. Laurinmäellä otettiin kesällä 2014 kahvila- ja

kulttuurikäyttöön Keltainen talo, joka on vanha rukoushuone ja sittemmin toiminut varastona. (Laurinmäen museoalueen kehittämissuunnitelma n.d.)

Laurinmäen museoalue on auki kesäisin, kesäkuusta syyskuun alkuun. Ryhmien on mahdollista varata etukäteen museokäynnilleen opas tai tutustua museoon kesätyöläisen opastuksella. Museon alueella sijaitsevassa Keltaisessa talossa on Kahvila Laurinmäki, joka palvelee museokävijöitä museon aukioloaikoina. Keltaisella talolla ja museoalueella järjestetään erilaisia koko perheen tapahtumia ympäri vuoden. (Janakkalan kunta n.d.C.) Paikalliset koululaisryhmät käyttävät Laurinmäen museoaluetta aktiivisesti oppimisympäristönään ja museolle on kehitetty omatoimipaketteja museo- ja luontopolkualueen sisältöihin nojaten. Varhaiskasvatus- ja koululaisryhmille on järjestetty Laurinmäellä myös erilaisia työpajoja vuosien 2014–2016 aikana.

Viime vuosina Janakkalan kunnan kulttuuritoimi on panostanut työtään erityisesti lapsiin. Kunta tekee aktiivista seudullista lastenkulttuuriyhteistyötä Hämeenlinnan ja Hattulan kanssa. Opetus- ja kulttuuriministeriön tuen avulla on kehitetty päiväkotien ja koulujen kulttuuritarjontaa mm. lisäämällä työpajoja, tapahtumia ja konsertteja. Seudullista kulttuurityötä koordinoi Lasten ja nuorten kulttuurikeskus Arx. (Janakkalan kunta n.d.D.)

2.2 Janakkalan kulttuuripolku

Kulttuuripolku on päiväkotien sekä koulujen ja kulttuuritoimijoiden yhteistyötä. Se on niiden yhteinen kulttuurikasvatussuunnitelma, jossa konkreettisesti määritellään, mitä vierailuja milläkin luokilla tehdään kulttuurikohteisiin tai milloin osallistutaan erilaisiin työpajoihin. Kulttuuripolku on valtakunnallinen toimintamalli, johon kunnat suunnittelevat omat sisältönsä. Joissain kunnissa kulttuuriopetussuunnitelmat ovat olleet jo pitkään käytössä osana perusopetuksen kuntakohtaista opetussuunnitelmaa. (Taikalamppu n.d.) Kulttuuripolun sisältöjä pystytään liittämään monialaisten oppimiskokonaisuuksien osiksi ja sisällöt ovat linkitettävissä eri oppiaineisiin tai aihekokonaisuuksiin. Kulttuuripolku perustuu voimassa olevaan opetussuunnitelmaan.

Kulttuuripolun toiminta on jaettu Janakkalassa kahteen eri tasoon, perus- ja tavoitetasoon. Perustasoa kuvataan termillä ”Kuuluu ihan kaikille” ja se perustuu perusopetuksen kulttuuripolussa määritettyihin ikätasosaavutettavuuteen sekä tasa-arvoon. Kouluille ei tule näistä työpajoista kustannuksia ja myös mahdolliset matkakustannukset vierailukohteisiin korvaa kulttuuritoimi. Toinen taso on nimeltään tavoitetaso, joka on vain ”heavy juuse-reille”. Tavoitetasoon osallistumisesta kouluille saattaa tulla kustannuksia esim. pääsymaksuista. Sisältöjä niissä on rajoitetusti ja/tai ne voivat vaatia opettajan omaa aktiivisuutta. Kulttuuripolun toimintaa ohjaa Janakkalan kunnan kulttuuritoimi yhteistyössä lasten ja nuorten kulttuurikeskus ARX:n kanssa. (Janakkalan perusopetuksen kulttuuripolku 2015–2016 n.d.)

Lukuvuonna 2015–2016 ympäristö- ja taidekasvatusta on yhdistetty Janakkalan kulttuuripolussa, esimerkiksi 1.–2. luokan tavoitetaso pitää sisällään

sanataidetta ja vierailun Miina-muorin runtuviikon tarinoihin, jossa teemana on tarinoita elämänmenosta ennen vanhaan. 2. luokan oma tavoitetaso sisältää taide ja ympäristökasvatusta lähiluonto-työpajojen parissa, kun taas 5. luokan aiheena on kulttuuriperintö ja kädentaidot (Janakkalan perusopetuksen kulttuuripolku 2015–2016 n.d.) Varhaiskasvatukselle on kehitetty oma kulttuuripolkunsa, joka toimii samalla periaatteella kuin perusopetuksen kulttuuripolku. Kulttuurielämykset ovat tarjolla alkaen 2-vuotiaista aina esikouluikäisiin varhaiskasvatuksen piirissä oleviin lapsiin. (Janakkalan varhaiskasvatuksen kulttuuripolku 2015–2016 n.d.)

2.3 Opinnäytetyön tavoitteet

Opinnäytetyön tavoitteena oli suunnitella kokemuksellinen museokäynti 6–12-vuotiaille lapsille Laurinmäen torpparimuseoon. Toimeksiantajan toiveena oli saada esiopetus- ja koululaisryhmille suunnattu palvelukonsepti, joka tulee osaksi Janakkalan perusopetuksen kulttuuripolkuja. Museoviikon konseptin tarkoituksena on helpottaa koululaisryhmien museokäyntien räätälöintiä tulevaisuudessa. Museoviikon toivotaan lisäävän Janakkalan koulujen ja Laurinmäen Torpparimuseon yhteistyötä sekä vievän museo-opetusta museolta myös koululuokkiin. Tavoitteenamme oli kehittää torpparimuseolle aivan uudenvuotinen toimintamalli, joka tuottaa lisäarvoa lapsen museokäynnille. Käytännössä tämä lisäarvo merkitsee autenttisia kokemuksia ja elämyksiä torppariajasta, jotka tukevat eri oppiaineiden oppimista. Tarkoituksena oli luoda toimintakelpoinen suunnitelma museoviikosta, jota toimeksiantaja pystyy hyödyntämään myös jatkossa, mutta tehdä suunnitelmasta kuitenkin niin väljä ja muunneltavissa oleva, että sitä pystyy tarvittaessa myös muut toimijat hyödyntämään. Museoviikon suunnitelman myötä toivomme kuitenkin ensisijaisesti turvaavamme oman työllistymisemme tuleville museoviikoille.

2.4 Tutkimuskysymykset ja teoreettiset lähtökohdat

Opinnäytetyössä tarkasteltava tutkimuskysymyksemme on seuraava:

- Millainen voisi olla 6–12-vuotiaille suunnattu elämyksellinen museokierros Janakkalan Laurinmäen torpparimuseossa?

Teimme myös tutkimuskysymystä tarkentavia kysymyksiä, jotka ovat seuraavat:

- Millaista on ollut elämä torppariajan Suomessa?
- Millaisin keinoin ja menetelmin voimme tuoda palan torppariaikaa museoviikolle mahdollisimman aitona?
- Minkälaista museokäyntiä 6–12-vuotiaat lapset ja heidän opettajansa odottavat tullessaan museoviikolle?

Opinnäytetyömme tutkimusote on kvalitatiivinen, joten tarkoituksena on tuottaa laadullista tietoa. Opinnäytetyö on myös toimintatutkimus, joka tuottaa tietoa toiminnan kehittämiseksi. Toimintatutkimusta toteutetaan tut-

kimuskohteen ympäristössä ja sen lähtökohtana on yhdistää käytännöllisyyttä ja tieteellisyyttä. (Jyväskylän yliopisto n.d.) Toimintatutkimuksella on aina kaksoistehtävä: tutkiminen ja kehittäminen. Tutkimuksella pyritään saavuttamaan käytännöllistä ja välitöntä hyötyä. Teoriaa ja käytäntöä ei myöskään nähdä toisistaan irrallisena, vaan ne ovat ennemminkin saman asian eri puolia. (Heikkinen 2001, 170–171.) Toisaalta opinnäytetyö on myös tapaustutkimus, jonka tarkoituksena on tutkia syvällisesti vain yhtä tai muutamaa ilmiökokonaisuutta tai kohdetta. Tapaustutkimuksella ilmiöstä tai kohteesta saadaan yksityiskohtaista ja intensiivistä tietoa. Tutkimus ei siis pyri yleistyttävyyteen. (Jyväskylän yliopisto n.d.) Tapaustutkimuksesta ei ole olemassa yksiselitteistä määritelmää. Tapaustutkimuksessa voidaan käyttää hyvin monipuolisesti eri menetelmiä ja tyypillisesti sillä tavoitellaan nimenomaan ilmiöiden kuvailemista. (Saarela-Kinnunen & Eskonen 2001, 159.)

Aihe rajaantuu torppariaikaan ja sen ajan perinteisiin taitoihin. Opinnäytetyö sisältää suunnitelman viikolle, varsinaista museoviikkoa ei opinnäytetyön puitteissa tulla toteuttamaan. Museoviikko on suunnattu 6–12-vuotiaille lapsille ja toimintaympäristönä on museo. Nämä tekijät osaltaan myös rajaavat museoviikon suunnitelman tekemistä sekä opinnäytetyössä käytettävää tietoperustaa. Yksi opinnäytetyön tehtävistä on etsiä museoviikolle yhteistyökumppaneita, joiksi lopulta valikoituivat ikäihmiset. Yhteistyökumppaniksi löytyi päiväkuntoutus Onnenapila Turengista. Tämän johdosta opinnäytetyössä käsitellään lyhyesti myös vanhuutta elämänvaiheena ja kulttuurin merkitystä ikääntyvälle ihmiselle. Elämää torppariajalla tutkitaan työssä sen verran, kuin museoviikon kannalta on oleellista.

3 ELÄMÄÄ TORPPARIAJALLA

Avun saat, mutten ruakatunnilla, sano tolppari, kun isännän hevonen jokeen putos.

-Kylmäkoski

Tämän luvun aiheeseen meidät johdatti tutkimuskysymyksemme “Millaista on ollut elämä torppariajan suomessa?” Kerromme tässä luvussa torppariajan ihmisten asumisesta, pukeutumisesta, ravinnosta, käsityökulttuurista, maailmankuvasta ja sitä, millaista lasten elämä on ollut tuolloin. Koska opinnäytetyön tavoitteena on suunnitella autenttinen museokäynti 6–12-vuotiaille sekä ikäihmisille, on tärkeää luoda käsitys siitä, millaista elämä todella oli torppariajalla. Tämän vuoksi opinnäytetyössä on pureuduttu museoviikon kannalta oleellisiin seikkoihin, kuten aikakauden arkiseen elämään ja siihen, miten värikäs uskomusmaailma vaikutti torppariajan ihmisen maailmankatsomukseen.

Torpparilaitos syntyi Suomessa 1600-luvulla, jolloin perustettiin ensimmäiset torpat aateliskartanoiden maille. Torppareiden toivottiin vastaavan työvoiman tarpeeseen, josta oli kartanoilla pula. Torppari oli vuokrannut tilalliselta osan maatilan maista viljeltäväkseen ja vuokraa torppari maksoi työllä, jota tehtiin vuokranantajan tilalla. Toisinaan vuokraa saatettiin maksaa myös torpan tuotteilla, kuten oman maan sadolla. Torpparien määrä kasvoi huomasti 1750-luvulla, kun myös talonpoikaistilat saivat luvan perustaa

mailleen torppia. Mutkien ja ristiriitojen kautta vuonna 1918 syntyi uusi torpparilaki, joka antoi torppareille mahdollisuuden lunastaa vuokratilan itselleen omistajansa tahdosta riippumatta. (Janakkala n.d.A.)

Kerkkonen (1976, 282–284) kertoo, että monella miehellä oli haaveena oman torpan saaminen ja sen isäntänä toimiminen. Maanomistajan torpparilta vaatimat ominaisuudet olivat ennen kaikkea luotettavuus ja pystyvyys. 1900-luvun alkuun saakka torpan omistamisesta sopivat maanomistaja ja torppari sanallisesti. Torpan perustaminen oli suuritöinen urakka ja se vaati jopa vuosikymmenen työn. Torppa rakennettiin itse alusta alkaen ja sen lisäksi piti raivata pellot, joissa kasvattaa viljaa, juureksia ja kasviksia. Urakka vaati torpparilta hyvää terveyttä, työkykyä sekä sisukkuutta, mutta myös nöyryyttä maanomistajan suhteen. Torpan vuokran muodostivat hevos- ja jalkataksvärkit, joita yleensä kertyi vuoden mittaan yhteensä 156 päivää. Tämän lisäksi taksvärkkejä tehtiin tarpeen mukaan. Jos torppari tuli tekemään taksvärkkiä työvälineillä, jotka eivät maanomistajan mielestä olleet työhön kelvollisia, joutui työpäivän suorittamaan uudestaan. Myös ahkeruus ja kuuliaisuus olivat vaaditut ominaisuudet, jotta taksvärkkipäivä saatiin suoritetuksi. 1800-luvulla työpäivän pituus kartanoissa oli 14 tuntia. Tähän lisättiin vielä kaksi tunnin mittaista ruokataukoa, jolloin päivän pituudeksi tuli yhteensä 16 tuntia.

3.1 Asuminen

Kyl talo tapans pittää, vaihka haltiat mistä tulis.
-Loimaa

Talon paikkaa etsiessä oli tapana pyytää haltioilta lupaa talon rakentamiselle. Taloa ei saanut rakentaa paikalle, jota haltia itse asutti. Jos talon rakensi väärään paikkaan, eivät talonväen toimet tulisi menestymään ja täten talo piti siirtää suotuisampaan paikkaan. (Sarmela 2007, 396.)

Tyypillinen hämäläinen ryhmäkylä sijaitsi peltojen keskellä ja siihen saattoi kuulua järviolueella viisi tai kuusikin taloa. Kylän rakennukset oli rakennettu tiheään ryhmään vailla erityistä järjestystä. (Vuorela 1975, 297–298.) Isojaon vaikutus muutti maisemaa, kun yhteismaina pidettyjä metsiä jaettiin ja taloja siirrettiin kauemmaksi kylistä lähemmäksi viljelysmaita (Linkola 1985, 82).

Savupirtit olivat talonpoikien asuntoja pitkään ennen paritupia. Savupirtit olivat niin kutsuja hirsihuoneita, joissa oli sisäänlämpiävä kiuasuuni. Huonekaluina savupirteissä oli vain muutama istuinrahi, vasta savupirteistä luovuttaessa alkoi asuinrakennuksissa olla varsinaisia huonekaluja ja erilaisia tekstiilejä. (Vuorela 1975, 306–307, 333–334.) Talonväen lisäksi pirttejä saattoivat asustaa erilaiset eläimet torakoista hevoseen asti. Varsinkin talvisin kovilla pakkasilla hevonen, lampaat, siat ja siipikarjakin pääsivät lämmittelemään sisälle savuiseen tupaan. Kesän kynnyksellä koko pirtin väki siirtyi viettämään aikaa mahdollisimman paljon ulkosalle. Työskentelyn lisäksi ulkona syötiin eväitä ja nukkumaankin siirryttiin mahdollisuuksien mukaan aittoihin. (Lehtonen 1985, 199–217).

Aitta oli talousrakennuksista tärkeimpiä ja niitä saattoi olla eri tarkoituksiin monia erilaisia, esim. jauho-, leipä-, liha-, kala-, verkko-, suopa-, ja vaa-teaitta. Tämän lisäksi saattoi olla erilaisia nukkuma-aittoja. Aittojen lisäksi pihapiirien tärkeimpiä rakennuksia olivat tallit, karjasuojat eli navetat, riihet ja saunat. Tunnusomaista maaseudun pihapiirille olivat myös vinttikaivo sekä katolla olevat tuuliviiri ja ruokakello. (Vuorela 1975, 359-365, 403.)

1800-luvun lopulla monet sen aikaiset uutuudet tavoittivat myös tavalliset torpat. Ikkunoissa saattoi olla puuvillaloimeen kudotut puoliverhot ja pöydillä pitkät pellavaiset liinat. Torpan ikkunalaudalla kasvoivat mummun myrtti, belargonia ja palsami. Lattioihin alkoivat ilmestyä pitkät kirjavat räsymatot, ja öljylamput alkoivat korvata pärevalon. (Lehtonen 1985, 217-218; Kytölä 1975, 18.)

3.2 Pukeutuminen

Ei tyhjä lato kattoo tartte.
-Hämeenlinna

1800-luku toi tullessaan suuria yhteiskunnallisia muutoksia, jotka vaikuttivat myös aikakauden ihmisten pukeutumistyyliin. Yleinen muoti levisi maamme eri puolille ja paikalliset puvut alkoivat jäädä käytöstä pois. Muodin uudet virtaukset näkyivät erityisesti Länsi- ja Etelä-Suomessa, joissa maaseudun väki ryhtyi pukeutumaan kaupunkilaisten tapaan. Koska naisten elämä keskittyi enemmän kotiin ja miehet liikkuvat naisia enemmän, näkyivät pukeutumisen muutokset ensin miesten vaatetuksessa. (Talve 1979, 300.)

Vuosisadan alussa tekstiiliteollisuus kasvoi muun teollistumisen ohella voimakkaasti. Tämä merkitsi sitä, että puuvilla ryhtyi syrjäyttämään pellavaa vaatteiden materiaalina ja 1800-luvun puolivälissä puuvillan käyttö lisääntyi räjähdysmäisesti. Pukeutuminen yksinkertaistui, eikä mitään uutta ei varsinaisesti omaksuttu muodin saralla, mutta useita aiemmin käytössä olleita vaatekappaleita jätettiin kokonaan pois. (Talve 1979, 132.)

Naisten pukeutumisessa leninkien käyttö yleistyi. Talonpoikaisrouvien käyttöön ommeltiin leninkejä raidallisista ja ruudullisista kotikutoisista kankaista muodikkaiden, silkkisten leninkien malliin. Ohuet, puuvillaiset pukukankaat vaativat usein aluspuvun tai alushameen ja talven tultua turvauduttiin paksuihin villahameisiin. Hameita saatettiin pukea ylle myös useita kerroksia niin, että vanhat ja nuhjaantuneet hameet peitettiin siistimillä. Tärkeä osa naisten arkipukua oli hametta tai pukua suojaava esiliina. Esiliinan tärkein tehtävä oli suojata pukua likaantumiselta, mutta aikoinaan ne ovat olleet varsin kallisarvoisia asusteita, jotka toimivat kantajansa statussymbolina. 1800-luvulla esiliinat olivat yleisiä asusteita koko maassa. Esiliinojen koko ja värit vaihteli paikoitellen, esimerkiksi joissain paikoin valkoinen oli nuorten tyttöjen juhlesiliinan väri, kun taas mustaa käyttivät ainoastaan vanhat rouvat. Kotikutoiset esiliinat olivat ommeltu puuvilla- tai pellavapalttinasta tai joskus myös villasta. Painokuviollisista kankaista valmistettuja esiliinoja tuotiin Suomeen Ruotsista ja Virosta. (Lehtinen & Sihvo 2005, 84, 86, 91.)

Myös miesten pukujen väritys noudatti tiettyjä paikallisia alueita. Hämeessä miesten asusteet muodostivat varsin värikkään kokonaisuuden, joka koostui kotikutoisista ja ostokankaisista vaatekappaleista (Lehtinen & Sihvo, 2005, 152). Talve (1979, 133-134) kertoo, että pitkien housujen ja liivin lisäksi käytettiin lyhyttä takkia ja talvisin kangaspäällysteisiä turkkeja. 1800-luvun puolivälin jälkeen miesten käytössä yleistyi lippalakki, joka syrjäytti aiemmin käytetyn matalakupuisen hatun. Lippalakkeja saattoi ostaa räätäiltä, mutta niitä tuotiin Suomeen myös Venäjältä. Työvaatteina maaseudulla käytettiin arkivaatteita, erillisiä työvaatteita käytettiin ainoastaan erikoistapauksissa. Erikoistapaus sattui eteen erityisen likaisen tai pölyisen työn muodossa, kuten lannanajona tai riihenpuintina. Työvaatteina miehet käyttivät rohdinpellavasta valmistettuja housuja ja mekkoa, joillain seuduilla myös esiliinaa. Lapset puettiin mekkoon eli kolttuun, jota pojat käyttivät 3–4 vuoden ikään saakka ja tytöt 10-vuotiaiksi asti. Mekkoa käytettiin vielä 1900-luvun alkupuolella lasten vaatteena, etenkin vähävaraisimmissa perheissä. Pojilla mekko vaihtui ikävuosien myötä lyhyisiin housuihin ja työlläkin hameeseen, puseroon ja esiliinaan. (Talve 1979, 134.)

3.3 Ruoka

Ei kärpänen kyntömiähen vattassa tunnu.
-Pälkäne

Häme kuului torppariaikaan kaksivuoroviljelyn alueeseen ja tämä puolestaan määritteli yleisimmäksi viljeltäväksi viljakasviksi rukiin. Lisäksi viljeltiin ohraa, kauraa ja hieman vehnää. Vaikka suurin osa peltomaasta käytettiin leipäviljan viljelyyn, on Hämeen erityispiirteinä ollut merkittävän mittava pellavan viljely. Viljelykasveista myös herne oli seudulla yleinen ja 1830-luvulta lähtien myös peruna. (Soininen, 1976, 194–204.)

Vuorelan (1975, 260–261, 278–280) mukaan sienten ja muiden luonnonvaraisten kasvien käyttö ravintona oli vähäistä. Marjoja kuten puolukkaa ja mustikkaa kuitenkin kuivattiin talven varalle. Keväisin kerättiin koivun mahlaa, joka tiedettiin jo aikoinaan virkistäväksi ja voimia antavaksi juomaksi mm. halonhakuun lomassa. Leivän korvikkeena jouduttiin usein turvautumaan petäjäiseen eli männyn jälttään. Hämeessä on käytetty nälkävuosien aikana myös jäkälää leivän jatkamiseen, sekä valmistettu piiskunlehti- ja nokkosvelliä.

Karjataloudella on ollut Hämeenseudulla toissijainen asema, siitä on saatu vetoa maahan peltotöihin ja lantaa viljelysmaan lannoittamiseen. Omiksi tarpeiksi on saatu maitoa ja lihaa. Maitoa saatiin usein vain kesäkaudella ja siitä suurin osa kirnuttuun voiksi. (Soininen 1976, 205–215.) Maitoa käytettiin hyvin vähän tuoreeltaan eli rieskana. Osa, jota ei kirnuttu, hapatettiin piimäksi tai siitä valmistettiin eri paikkakunnilla erilaisia juustoja (Vilkuna, 1953, 154). Erityisen tärkeä taito entisaikaan on ollut ruoka-aineiden valmistus niin, että ne säilyvät mahdollisimman pitkään syömäkelpoisina. Ruisleivät on perinteisesti kuivattu arkileiviksi, mutta juhlapöytään tuotiin Hämeessäkin limppua ja ohrarievää. Hämeen vastine erilaisille piirakoille

ovat olleet kaalinlehdillä tai tuohella paistetut lehikäiset. (Vuorela 1975, 246–251.)

3.4 Käsiyökulttuuri

Kaikkija rahalla saa, paitti Jumalan armoo ja linnun piimää.
-Hämeenlinna

Muinaisen suomalaisen elämän päämääränä oli selviytyminen ja elämän jatkuminen. Silloisessa maailmassa tämä vaati ehdotonta tasapainoa luonnon kanssa, luonto määräsi ihmisten elinkeinon, elintavat, uskonnon ja moraalin. (Alhonen n.d, 180.) Koska aineellinen elintaso oli Suomessa varsin alhainen vielä 1800-luvulla, talonpoikaisten elämää leimasi omavaraisuus, työn taitaminen oli elinehto (Kautovaara 2003, 19). Talonpojalla ei juurikaan liennyt maataloustuotteita myytäväksi asti, vaan kaikki mitä saatiin, meni oman perheen ja talouden ylläpitoon sekä maanomistajalle maksettaviin veroihin (Kerkkonen 1976, 281). Suomessa vanhat perinteet ovat säilyneet viimeisinä liki koko Euroopassa. Vanhat työtaidot, kuten kaskeaminen, riihen lämmitys, puinti ja pellavan käsittely, säilyivät kauan varsin rikkaan uskomusperinteen rinnalla. Työtaidot siirtyivät perintönä sukupolvelta seuraavalle. (Kautovaara 2003, 19, 27.)

Koska suurimmalla osalla torppariajan ihmisistä ei ollut pääelinkeinoja, oli taidettava taitoja laidasta laitaan selviytyäkseen. Itse oli viljeltävä maata, kasvatettava karjaa, toimittava seppänä, kirvesmiehenä, suutarina ja parantajana. Työt rytmitettiin vuodenvaihteen mukaan, koska kaikki mitä tarvittiin, saatiin luonnosta. Luonnosta lainattiin kuitenkin vain sen verran kuin oli tarpeen, ei koskaan enempää. Jos kaikkea ei pystytty hyödyntämään, pyrittiin luonnosta pyydetyt tai lainatut saattamaan sinne takaisin elämän kiertokulun mukaisesti. Esimerkiksi saaliseläimen luut palautettiin takaisin luontoon omalle paikalleen. Työt jakaantuivat perinteisesti miesten ja naisten töihin, miehille kuuluivat erämaat ja ulkotyöt, naisille taas koti ja oma pihapiiri. Naiset hoitivat kotiin, lapsiin, ruokaan ja vaatetukseen liittyviä töitä, sekä tarvittaessa auttoivat myös miesten töissä. (Kautovaara 2003, 27–28, 37–38.)

Työ mitattiin työrupeamina, ei aikana tai tunteina. Oleellista vuodenvaihteen ja säiden vuoksi oli, että kukin työvaihe saatiin ajoissa valmiiksi ennen seuraavaan ryhtymistä. Työpäivät olivat pitkiä, mutta työtahti oli verkkainen. (Kautovaara 2003, 35.) Vilkuna (1953, 250–252) kertoo, että työtä tehtiin paljon yhdessä tuumin. Tämä edellytti tekijöiltään kätevyyttä, jotta oma osa tuli suoritettua samalla taidolla ja samassa tahdissa kuin muiden osuus. Työtä tehtiin yhdessä pelloilla, riihessä ja pellavasaunassa. Työnteko koettiin mielekkääksi ja omaa sekä muiden työnjälkeä osattiin arvostaa. Kautovaara (2003, 37) muistaa sananparren, jonka mukaan yksin työskentely on kuin tervaa, mutta isolla joukolla työ maistui hunajalta. Joukolla tehdessä oman työtahdin ja -taidot sai näyttää myös muille. Tulevaa puolisoakin katseltiin nämä seikat mielessä pitäen. Mitä taitavammin työnsä teki, sitä paremman kuvan itsestään antoi.

Vaikka paljon tehtiin itse, tarvittiin toisinaan myös ammattimiehiä tai -naisia. Ammattilaisten palveluihin ei ollut kaikilla varaa, köyhien korpikylien pirttien oli turvaututtava omiin taitoihinsa. Sepät, räätälit, suutarit, lasimestarit ja maalarit kiersivät talosta taloon. (Kautovaara 2003, 38.) Maattomille käsityöstä saattoi tulla jopa elinkeino, joskin ammattikäsityö oli yleisempää kaupungeissa kuin maaseudulla (Talve 1979, 92). Maksu saatettiin hoitaa esimerkiksi rahana tai ruokana ja joskus jopa siten, että porukalla hoidettiin käsityöammattilaisen peltotyöt (Kautovaara 2003, 38). 1800-luvulla uusia käsityöammatteja ei enää syntynyt ja vuosisadan lopulla tiettyjen käsityöläisammattien määrä väheni nopeasti. Näitä ammattikuntia olivat muun muassa napin-, neulan- ja kammantekijät sekä hatun-, hansikkaan-, ja nyörintekijät. (Talve 1979, 94–95.) Janakkalassa käsityöläisten ammattiryhmien edustajista räätäleitä oli eniten, jonka jälkeen tulivat määrällisesti sepät ja suutarit. Pitäjän käsityöläisellä oli yleensä oma piirinsä, jonka taloissa hän kävi työskentelemässä ennalta sovittuina aikoina. Käsityöläisiä kohdeltiin taloissa hyvin. Täyden ylläpidon lisäksi käsityöläisiä kohdeltiin arvokkaasti, vaikka he eivät olleetkaan maata omistavan talonväen mielestä yhtä arvokkaita kuin he itse. (Kerkkonen 1976, 331.)

Talonpoikaisen yhteisön arvopohja oli perinteinen, säilyttävä ja turvallisuuteen pyrkivä. Talon lukuisat työt jaettiin talon asukeille heidän osaamisensa ja pystymisensä mukaan. Työnteon myötä haluttiin turvata perheen elinkeino nyt ja tulevaisuudessa. Vaikka työtä oli paljon, omaa ahkeruutta tai saavutuksia ei tullut kuuluttaa muille. Suomalaiseen luonteeseen kuuluivat ahkeruuden ja luotettavuuden lisäksi vaatimattomuus ja nöyryys. Työteläisyys oli ominaisuus, jota arvostettiin toisissa ihmisissä, takasihan se elämän jatkumisen karuissa, suomalaisissa oloissa. (Alhonen n.d. 180–181.)

3.5 Lapsi torppariajalla

Lapsissa köyhän rikkaus.
-Kangasala

Vielä 1800-luvun lopulla lapset nähtiin aikuisen omaisuudeksi. Lasten arvostus nousi kuitenkin 1800-luvulla ja äidin huolenpito lastaan kohtaan kasvoi entiseen verrattuna. (Keski-Suomen museo n.d.) Rahvaan lapsen oli opeteltava työntekoa sekä sosiaalistuttava yhteisön normeihin, kuten sen sukupuolirooleihin ja hierarkisiin suhteisiin. Hierarkisiin suhteisiin sosiaalistumisella tarkoitetaan mm. vanhempien ja ylempisäätyisten kunnioittamista. Lapselta odotettiin ennen kaikkea kuuliaisuutta, joka tarkoitti käytännössä vaatimattomuutta, rehellisyyttä ja vanhempien käskyjen noudattamista kyseenalaistamatta. Yksi tärkeimmistä kasvatustapojen menetelmistä oli lapsen pelotteleminen. Lasta saatettiin uhata jonkin sortin rangaistuksella tai jopa hylkäämisellä. Uhkauksena saatettiin sanoa, että lapsi annetaan mustalaisten matkaan tai että mörkö, piru tai menninkäinen tulee nappaamaan lapsen. Pelolla yritettiin toisaalta myös taata lapsen turvallisuus hetkinä, jolloin vanhemmat eivät työnteoltaan ehtineet lasta vahtia. Näin kertomukset näkistä tai kaivokurkosta ovat eläneet sukupolvelta seuraavalle. (Koski 2011.)

Työtä opeteltiin havainnoimalla, jäljittelemällä ja tekemällä. (Koski 2011). Lasten töitä olivat esimerkiksi veden- ja halkojen kantaminen sekä likaämpäreiden tyhjentämiset (Lehtonen 1985, 218). Työtaitojen oppiminen periytyi leikin tapaisena jäljittelynä. Aikuisten mukana kulkeminen työmaalla opetti lapsille kädestä pitäen taitoja, joita he tarvitsivat myöhemmin itsenäisessä elämässä. (Vilkuna 1953, 119.) Lelut olivat harvinaisia ylellisyystavaroita vielä 1800-luvulla, jolloin niiden valmistus alkoi Saksassa. Ensimmäiset lelut olivat valmistettu puusta. Myöhemmin lelujen materiaaleina käytettiin muun muassa posliinia, paperimassaa, vahaa, tinaa ja rautaa. Näistä tarveaineista valmistettiin esimerkiksi keinuhevoseja, nukkeja, tinasotilaita, palapelejä ja rakennuspalikoita. Lelujen tuonti Suomeen lisääntyi 1860-luvulla, mutta tuontileluilla leikkimiseen oli varaa ainoastaan ylemmän luokan lapsilla. Rahvaan lelut olivat vielä pitkään itse valmistettuja. Nämä lelut olivat luonnollisesti vaatimattomampia kuin tuontilelut. Talonpoikaislapsilla saattoi olla leikeissään myös markkinoilta ostettuja puuleluja tai kukkopillejä. (Keski-Suomen museo n.d.)

Suomessa ryhdyttiin vasta 1800-luvun puolivälissä perustamaan kouluja maaseudun alkuopetuksen tarpeisiin. Uno Cygnaeus näki koulut välttämättömiksi köyhyyden vähentämiseksi ja hänen vaikutuksensa kansakoulujen perustamisessa on ollut epäilemättä suuri. Kansakoulujen perustamiseen suhtauduttiin kuitenkin yleisesti Suomessa hyvin epäilevästi ja maaseudulla ne nähtiin usein arjen elämää häiritsevänä tekijänä. Koska lapset auttoivat usein kodin askareissa, pidettiin esimerkiksi maataloustöitä koulunkäyntiä tärkeämpänä. Maaseudulla suosittiin erityisesti kiertävää kotiopetusta. Pojat saivat yleensä aloittaa koulun käymisen aiemmin kuin tytöt ja tämä näkyi erityisesti maaseudun lasten elämässä. Yhteiskoulujen lisäksi perustettiin erilliskouluja, joissa tytöt ja pojat laitettiin eri kouluihin. (Parkkonen 2008, 1-2, 94–97.)

3.6 Maailmankuva

Joka tyhjää uskoo niin se näkyjä näkkee.
-Alatornio

Uskonto kuului vahvasti 1800-luvun suomalaisten elämään. Vaikka kristinuskon tulo oli tehnyt tuloaan Suomeen jo kauan, vanha uskomusperintemme eli vielä 1800-luvun lopulla vahvana sen rinnalla. Vainajien ja haltioiden palvonta oli yhä osa suomalaisen väestön arkipäivää, vaikka uutta uskoa pyrittiin sinnikkäästi tuomaan vanhan tilalle. Kristinuskon sovellettiin käytännön oloihin paikallisen maailmankuvan lävitse vuosisatojen ajan ja sitä toteutettiin niinkuin parhaaksi nähtiin. Uudet opit ja tavat eivät olleet erillisiä, vaan niitä valikoitiin ja upotettiin vanhoihin uskomuksiin. (Koski 2011.)

Maailmankuva koostui osittain ristiriitaisista aineksista, jotka olivat käyttökelpoisia ja päteviä eri tilanteissa. Osa vanhasta uskomusperinteestä oli kristinuskon kanssa vastakkaista ja osa myötäili sitä. (Koski 2011.) Siirtymävaihe muinaisuskosta kristinuskoon kesti useiden sukupolvien ajan ja se muutti merkittävästi ihmisten maailmankatsomusta, uskontoa ja arkista elä-

mää (Talve 1979, 214). Pulkkinen (2014, 15) määrittelee tämän kokonaisuuden, jossa muinainen maailmankuva ja myöhempi lähetysuskonto ovat yhdistyneet, kansanuskoksi.

3.6.1 Uskonto ja uskomukset

Ei piru näöllään peloota, vaan rumalla nimellään.
-Hausjärvi

Perinteisen suomalaisen muinaisuskon mukaan maailma koostui pyöreästä ja litteästä maasta, jonka yli taivas kaartui kupolina. Kupolia kannatteli suuri tolppa, joka pyöri pohjantähden varassa. (Talve 1979, 204.) Pulkkinen (2014, 36, 38–39) mukaan Suomalaisen muinaisuskoon perustuvan maailmankuvan juuret ovat kantaarililaisessa maailmankatsomuksessa. Maailman nähtiin koostuvan kolmesta eri kerroksesta; ylisestä, keskisestä ja alisesta. Ylisessä maailmassa kasvoi elämänpuu, jonka oksilla istuivat linnunhahmoiset syntymättömät sielut, odottaen elämänjumalattaren lupaa syntyä ihmisinä keskiseen maailmaan. Keskistä asuttivat ihmiset ja sen poikki virtasi maailman virta etelästä pohjoiseen. Keskisessä maailmassa kasvaneet havupuut toimivat siltana elävien ja kuolleiden välillä, niiden juurelle on laskettu uhreja sekä vainajille, että alisissa asuville jumalille. Alisiin päättyi kolmen maailman poikki kulkeva maailman virta ja se oli kuolleiden valtakunta. Merkityksellisiä ihmisen arkisen elämän kannalta ovat olleet keskinen ja alinen maailma. Tämä muinainen, kiehtova maailmankuvamme muuttui vuosisatojen saatossa sellaiseksi, minkä näemme ja koemme tänäkin päivänä.

Keskeinen tavoite elämässä oli oman ja yhteisön onnen varmistaminen elinkeinon ja elämän murroshetkien saralla (Alhonen, n.d, 10). Onnen varmistaminen magian tai taikuuden avulla oli tavanomaista menneiden aikojen suomalaisille, niitä hyödynnettiin mm. elinkeinon turvaamiseksi sekä elämän kriittisten tilanteiden kuten syntymän, sairastumisen tai kuoleman yhteydessä. Silloisen uskomuksen mukaan jokaisen onni oli määrätty ennalta, mutta sitä saattoi silti edesauttaa erityisesti edellä mainituissa pyhissä tilanteissa. Pyynti- ja työhankkeisiin ryhdyttäessä sää- ja muiden enteiden tarkkaileminen oli olennaista, jotta olisi tiedetty milloin työt oli aloitettava tai lopetettava. Myös tiettyjä puheeseen tai käyttäytymiseen liittyviä tabusääntöjä täytyi noudattaa, jottei olisi teoillaan aiheuttanut työlleen epätoivottuja tuloksia. Näiden lisäksi tärkeää oli lepytellä esivanhemmat ja haltiat toimitteen suotuisiksi erilaisin lahjoin ja uhrein. (Talve 1979, 211–212.)

Sanoissa uskottiin olevan maagista voimaa, sanat olivat tekoja. Maailman ajateltiin toimivan magian harjoittajan ajatusten tai usein ääneen lausuttujen sanojen mukaisesti. Taika ja magia vaativat välineekseen loitsua, mutta toisinaan niitä saatettiin toimittaa jopa kokonaan ilman sanoja. Lemmennostukset, pyyntisaaliin turvaaminen, naapureiden tai heidän karjansa johdattaminen metsänpeittoon, oman karjan suojaaminen petoeläimiltä, varallisuuden sekä ruokavarojen kartuttaminen. Tälle kaikelle oli lukematon määrä erilaisia loitsuja, joilla oli omat, paikalliset piirteensä. Taika ja magia kuuluivat jokaiselle ja niiden käyttäminen oli hyvin arkipäiväistä. (Pulkkinen 2014, 287.)

3.6.2 Tonttuja ja haltioita

Sen verran pitää tupaansa siivota, jottei kototonttu pelkää.
-Laihia

Maailma oli salaperäinen ja sielullisesti elävä paikka, jota hallitsivat näkymättömät voimat. Näkymätöntä väkeä oli kaikkialla; kivissä, kallioissa, metsässä, eläimissä ja joissa. Väkeä kutsuttiin arkisemmin haltioiksi, ton-
tuiksi, hengiksi tai vainajiksi. Myös jokaisella ihmisellä oli haltiansa, joka suojeli häntä ja auttoi saavuttamaan päämääriä elämässä. Haltiaksi saattoi päätyä kuoltuaan myös ihminen, joka oli ensimmäisenä asunut paikalla ja haudattu asuinsijoilleen tai sytyttänyt vasta rakennetun kotinsa tai rakennuksen pesään ensimmäisen valkean. (Alhonen n.d, 27; Sarmela 2007, 384; Haavio, 1942, 58–60.) Haltioiden tehtävänä oli suojella omaa aluettaan sekä karkoittaa pahantekijöitä ja kutsumattomia vieraita. Haltiat odottivat ihmisiltä hyvää käytöstä, jolloin ne suhtautuivat heihin hyvin suopeasti, toivat hyvää onnea ja avustivat tärkeissä toiminna. Varomattomasta tai huonosta käytöksestä taas seurasi kosto. Haltia saattoi esimerkiksi sytyttää tulipalon tai aiheuttaa muita vahinkoja. (Alhonen n.d, 27.)

Sarmela (2007, 383) jakaa Kansanperinteen kartastossa haltijat viiteen eri luokkaan. Näitä ovat metsänneidot, tontut, vainajat, jättiläiset ja monihahmoiset haltiat. Viimeksi mainitut hän luokittelee vielä muuttuvahahmoisiin ja eläinhahmoisiin haltioihin. Haltioiden kutsumanimissä ja haltiauskossa on ollut paikallisia eroja. Kansanperinteen kartaston mukaan tontut ja metsänhaltiat ovat esiintyneet näistä haltiatyypeistä useimmiten Hämeen alueen haltiatarinoissa. Lännessä tarinoita hallitsee tonttu, joka on talon haltia, kun idässä tarinoissa taas vallitsee vahvasti vainajatyyppejä, vaikkakin vainajat ovat vanhemmilta ajoilta tuttuja myös läntisen Suomen tarinoissa. Leton-
saari (2009, 44) tekee huomion, että suomalainen haltiauskko on muuntunut vuosisatojen saatossa. Esimerkiksi vielä 1900-luvulla metsänhaltiaperinteessä on nähtävissä viitteitä pyyntikulttuurien uskonnoista, vaikka toisaalta se on saanut koko ajan uusia tulkintoja sopeutuessaan tervanpolttajien ja tukkijätkien maisemiin.

Tontusta puhuttaessa kyseessä on talon- tai riiehenhaltia, joka usein kuvataan pieneksi harmaapukuseksi ja harmaapartaiseksi ukoksi (Sarmela 2007, 386). Haavion (1942, 140, 143) mukaan Hattulassa on tavattu myös valkoinen, naisennäköinen talonhaltia, joka on soittanut pientä kelloa kulkiessaan. Lammilla taas on nähty tonttu, jolla on ollut valtavan karvaiset jalat, jotka ovat muistuttaneet hevosen jalkoja. Sarmela (2007, 389–391) kertoo, että Läntisessä Suomessa on paikoitellen pidetty haltialle omaa ruoka-astiaa joko asuinrakennuksen ullakolla, tuvan pöydällä tai pihapiirin muissa rakennuksissa kuten tallissa, navetassa tai riiehessä riippuen siitä, onko jokaisella rakennuksella ollut omat haltijansa vai onko samainen haltia oleskellut kaikissa pihapiirin rakennuksissa. Ruokauhrien lisäksi kodinhaltioille, eli tontuille on uhrattu rahaa tai viinaa. Erityisesti viinan on ajateltu tekevän haltiat ihmisille suopeiksi.

Vastapalvelukseksi lahjoista kodinhaltiat ovat huolehtineet tilan asukeista ja suojelleet heitä. Haltia on saattanut ilmestyä ihmisen uneen varoittamaan häntä tulevasta vaarasta tai jopa pelastaa tämän toimimalla itse, esimerkiksi

sammuttamalla tulipaloja. Läntisessä Suomessa tunnetaan useita tarinoita, joissa pelastava haltia on asuinrakennuksen tai riihen haltija. Kertomuksissa tämä haltia on herättänyt riihenlämmittäjän kekäleeseen pudotessa lattialle tai havahduttanut isäntäväen, kun joku pihapiirin rakennuksista on ollut syttyä palamaan. Haltiat ovat saattaneet auttaa myös pinteessä olevia kotieläimiä. Tonttujen on kuultu öisin ahertavan kodin askareiden parissa ja auttavan tällä tavoin suojeluksessaan olevaa isäntäväkeä. Hämäläisissä kertomuksissa kodinhaltia on tehnyt mittavasti erilaisia kodin askareita, kuten puinut viljaa, lämmittänyt riihtä, siivonnut, kantanut puita jne. Vastaavasti Itä-Suomalaisessa uskomusperinteessä haltioiden tehtävänä on ollut pääasiallisesti karjan hoitaminen. (Sarmela 2007, 391–394.)

Luonnossa asuvat haltiat voi jakaa kolmeen eri ryhmään; vedenhaltioihin, metsänhaltioihin ja maanalaiseen väkeen. Luonnonhaltiat on koettu salaperäisempänä ja jopa hieman uhkaavampanakin kuin tutut ja kotoiset tontut. Vedenhaltia on jokien, järvien ja lähteiden asukki, joka on suomalaisessa kansanperinteessä ulkonäöltään hyvin ihmisen kaltainen. Vanhoja suomalaisia vedenhaltioita ovat Veden emä ja hänen puolisonsa Vetehinen. Veden emän näkeminen saattoi tietää hukkumista tai jotain muuta ikävää tapahtumaa. Joissain kertomuksissa vedenhaltia haluaa hukuttaa ihmisen ja viedä mukanaan vedenalaiseen valtakuntaan. Vetehiseen on liittynyt samankaltaisia uskomuksia, mutta näiden lisäksi Vetehisen uskottiin tekevän myös hyvää, kuten antavan kalaa. Myöhemmin Suomeen levisi Skandinaavisia tarinoita näkistä ja Länsi-Suomessa kaikkia vedenhaltioita ryhdyttiin kutsumaan näkeiksi. Tarinat näkeistä alkoivat saada kristillisiä piirteitä, joissa näkki halusi saada demonien tavoin valtaansa ihmissielut. Näkki olikin tarkoituspähtänyt paha, uhaten pääasiallisesti lapsia ja haluten napata heidät mukaansa veden alle. (Sarmela 2007, 403–404.)

Tunnetuin metsänhaltioista lienee metsänneito, joka on elänyt pääasiallisesti miespuolisten eränkävijöiden, tervanpolttajien ja paimenten kertomuksissa. Metsänneito on edestä kaunis nainen, mutta tämän selkäpuoli muistuttaa naavaista kuusen kylkeä tai männyn kaarnaa. Tarinoissa metsämies pelastaa metsänneidon hameelle tippuneelta palavalta kekäleeltä, mistä syystä metsänneito palkitsee miehen joko lähettämällä metsäneläimen metsämiehen saataville tai lahjoittamalla hänelle palkkioksi likaantumattoman paidan tai kulumattomat kengät. Osa tarinoista on varsin eroottissävyytteisiä, joiden lopputuloksena metsänhaltia synnyttää metsämiehelle yliluonnollisia kykyjä omaavan pojan tai torjutuksi tultuaan pakenee takaisin metsään linnun lailla raakkuen. (Sarmela 2007, 410–411.)

Maanalaisella väellä tarkoitetaan hiidenväkeä, vuorenpaikkoja, maahisia, kufittaria ja yliluonnollista karjaa. Maanalainen väki on nimensä mukaisesti asustellut maan alla tai luolissa vuorten sisällä. Tarinat maanalaisesta väestä sijoittuivat Suomessa pääasiallisesti Pohjanmaalle ja Lappiin. Hämäläisissä kertomuksissa puhuttiin hiisistä, joka on kuitenkin merkinnyt jättiläistä tai muuta suurikokoista, paha olentoa. (Sarmela 2007, 414.)

4 PALVELUMUOTOILU

Rikkaan saunassa on aina löyly.

Palvelumuotoilun avulla asiakkaalle voidaan luoda tämän tarpeisiin ja toiveisiin vastaava palvelukokemus (Miettinen 2011, 31). Muotoilussa yhdistyy inhimillinen toiminta sekä tarpeiden, tunteiden ja motiivien kokonaisvaltainen ymmärtäminen. Saavutettua asiakasymmärrystä pystytään hyödyntämään uusia palveluinnovaatioita luodessa. Palvelumuotoilun keinoista voivat hyötyä sekä yksityisen, että julkisen sektorin palveluntuottajat (Miettinen, Raulo & Ruuska 2011, 13–14). Asiakkaiden kanssa tehty luova työ korostuu palvelumuotoilun prosessissa. Yhteisen suunnittelutyön pohjalta voidaan muokata uusia ideoita osana tuotekehitysprosessia. Erilaisten muotoilualan menetelmien käyttöä hyödynnetään osana palvelumuotoilua ja ne linkittävät eri toimijoita yhteen. Käytössä on paljon erilaisia tutkimus- ja visualisointimenetelmiä, kuten kuvakertomuksia, videoita tai piirroksia. Monipuoliset menetelmät auttavat eri näkemysten kohtaamisissa. (Miettinen 2011, 21–22.)

Luvussa kerrotaan palvelumuotoilunkäsitteestä yleensä ja käydään läpi museoiden yleisölle ja erityisesti kouluryhmille tyypillisesti tarjoamia palveluja. Kerromme myös asiakasymmärryksestä ja yhteissuunnittelusta, jotka ovat lähtökohtia onnistuneelle palvelumuotoilulle ja toimivat pohjana opinnäytetyön aineiston keruulle.

4.1 Museot palvelujen tarjoajina

Kuten aiemmin jo todettiin, jokaisen museon tarjoamat palvelut poikkeavat varsin paljon toisistaan. Museon toimintaan ja sen tarjoamaan museopedagogiikkaan vaikuttaa museoyleisö tai se erikoisryhmä, jolle museon toiminnot on erityisesti suunnattu. Vasta viime vuosikymmenten aikana museoissa on ryhdytty kiinnittämään huomiota siihen, kuinka museo kommunikoi yleisönsä kanssa. Tietoisuus museoyleisön ja museokäyntien syiden moninaisuudesta on saanut museot kiinnittämään huomiota yleisön koostumukseen sekä sen huomioimiseen museotyön suunnittelussa. Opetus- ja kasvatustehtäviä museoon suunniteltaessa täytyy kiinnittää ensisijaisesti huomiota kohderyhmän ikärakenteeseen. (Heinonen & Lahti 1988, 171–174.) Kouluryhmien museokäynnin aikana voidaan hyödyntää erilaisia opetusmenetelmiä hyvin monipuolisesti. Museoissa onkin kehitetty paljon erilaista toimintaa, kuten tapahtumia, työpajoja ja teemaopastuksia palvelemaan lapsiryhmien oppimisen tarpeita. (Forssell ym. 2004, 127.)

Vaikka monet museot tarjoavat perinteisten opastuksen lisäksi muutakin toimintaa, on opastettu museokierros silti usein luontevin tapa esitellä museota. Jos koululaisryhmän oppiminen on opastetun museokierroksen varassa, täytyy sen sisältöihin ja itse opastuksen laatuun kiinnittää erityistä huomiota. Lapsille tulee antaa aikaa kysyä, ihmetellä, katsoa lähempää ja liikkua. Koska osan koululaisista oppimistyyli on kineettinen, olisi tärkeää, että lapsilla olisi mahdollisuus katselemisen ja kuuntelemisen sijaan myös koskea ja tehdä itse asioita. Tämän vuoksi museoissa järjestetään työpajoja tai tapahtumia, joissa pääsee kokeilemaan käytännössä, millaista on käyttää esimerkiksi vanhoja työkaluja. Museoiden näyttelyesineisiin koskeminen on lähestulkoon aina kielletty, joten monet museot ovat järjestäneet aidoista

museoesineistä koostuvia erillisiä opetuskokoelmia, joiden käsittely on vaipaampaa. Joskus käytössä voi olla myös kopioita museoesineistä, joilla pyritään tarjoamaan samantyyppisiä elämyksiä. Koskeminen museoesineeseen avaa siihen aivan uusia ulottuvuuksia ja tarjoaa uusia näkökulmia esiineseen. (Forssell ym. 2004, 128–129.)

Työpajojen tärkeimpinä tehtävänä museoissa on aktivoida museokävijöitä sekä tukea museon näyttelyä ja sen sisältöjä. Työpajoissa pyritään luomaan uutta. Työpajassa syntyneet tuotokset voivat olla ideoita, ajatuksia, esineitä tai teoksia. Työpaja voi sisältää jotain konkreettista tekemistä, kuten vanhojen työtapojen jäljittelyä tai taiteen tekemistä. Vanhoja työtapoja opetettaessa tärkeää on tarjota autenttinen kokemus, jossa työtävät ja materiaalit vastaavat ennen vanhaan käytettyjä. Työtävän hankaluus tai aidon materiaalin tuntu ovat olennaisia osia oppimisprosessia. Tärkeää olisi, että työpajoissa pääsisi kokeilemaan esiteltyä tekniikkaa, jotta työpaja tarjoaisi osallistujille jonkinlaisen henkilökohtaisen käyttöarvon. Merkityksellinen kokemus voi johtaa asian äärelle myös tulevaisuudessa. Elämyksellisiä kokemuksia tarjoavat myös museoiden tuottamat aikamatkat, jotka ovat esimerkiksi väljämuotoisia teematapahtumia tai simulaatioita. Aikamatkan onnistuminen edellyttää ajanmukaista puvustusta ja lavastusta sekä vieraiden saamista mukaan aikamatkan tunnelmaan. Roolipeleissä ja simulaatioissa oppilaat johdatetaan osallistumaan elävöittämiseen. Oleellista näissä roolipeleissä tai -leikeissä on toimiminen ryhmässä sekä tutustuminen leikin avulla historialliseen ajankuvaan. (Forssell ym. 2004, 131–132, 134.)

Museoiden palveluja suurin rajoittava tekijä on resurssien vähyys. Kaikki museokäynnit ja opastukset maksavat, myös koululaisryhmien vierailut. Kustannuksia lisää museoiden toteuttamat erilaiset erikoisohjelmat, kuten esimerkiksi juuri työpajat. Se, mihin vähät resurssit kohdennetaan, voi muodostua vaikeaksi kysymykseksi. Museoiden tarjoamat museopedagogiset palvelut ovat laajentuneet viimeisten vuosien aikana täyttämään erilaisten kävijäryhmien tarpeita. Palveluita on kehitetty perinteisten koululaisryhmien lisäksi koskemaan myös päiväkotikäisiä lapsia sekä toisen asteen ja korkea-asteen opiskelijoita. Samalla myös erityistä tukea tarvitsevat ryhmät, kuten aisti- ja kehitysvammaiset, halutaan huomioida museokävijöinä paremmin. Nykypäivän museoilta edellytetään, että ne toimivat aktiivisesti ja tuntevat yleisönsä. Kulttuuriperinnön elinvoimaisena säilyttäminen vaatii luovuutta ja vanhojen käsitysten sekä tapojen jatkuvaa arviointia. (Haapalainen, Järnefelt & Kallio 2004, 168–169.)

4.2 Asiakasymmärrys

Palvelumuotoilussa korostuu käyttäjakeskeinen näkökulma, jolla halutaan taata palveluiden hyödyllisyys ja käyttökelpoisuus (Koivisto 2011, 55). Vaikka palvelumuotoilulla pyritään yleensä löytämään uusia mahdollisuuksia tuotteen ja palvelun kaupallistamiseen on asiakkaan tarpeiden, unelmien ja toiveiden ymmärtämisestä ollut hyötyä myös suunnitelmaa museoviikolle. Tuotteen todelliset käyttäjät, eli museoviikolla vierailevat saavat tätä kautta heitä hyödyttävän ja heille mahdollisimman mielluisan kokemuksen. Palvelumuotoilussa korostetaan palvelunkäyttäjän

kanssa yhdessä tehtävää luovaa ideointia tuotteen tai palvelun kehittämiseksi. Sillä kehitetään uusia ominaisuuksia ja tehdään tuotteesta yksilöllinen ja käyttäjälle mieluisa. Palvelumuotoilun lähtökohta on siis asiakasymmärrys, johon pyritään selvittämällä tuotteen käyttäjän arvoja ja tarpeita. Arvot voivat näkyä myös kokemuksina, joihin tuotteella tai palvelulla vastataan. Kun tuotteen käyttäjä tuottaa osan siitä itse esimerkiksi museoviiholla osallistumalla työpajaan, kutsutaan tätä palvelumuotoilussa käyttäjätuotannoksi, eli talkoistamiseksi. (Miettinen 2011, 18, 21–23.)

Toistuva suunnittelu, jossa ratkaisuja kehitellään, kokeillaan ja arvioidaan toistuvasti, sekä yhteissuunnittelu ovat palvelumuotoilussa käytettyjä prosesseja. Niissä kummassakin suunnitteluprosessin lähtökohtana on asiakasymmärrys, eli käyttäjien tarpeet ja odotukset. Myöskään palvelun tuottajan näkökulmaa ei unohdeta, vaan suunnitellun tuotteen tulee olla tehokas ja tunnistettava. Prosessi alkaa käyttäjäkokemuksen ymmärtämisellä ja asiakasymmärryksen kasvattamisella, näiden avulla pyritään huomioimaan myös niin kutsutut piilevät asiakastarpeet. Asiakas ei aina osaa tarkkaan nimetä tai ei edes osaa toivoa palvelua tai tuotetta, joka häntä miellyttäisi. Miettinen korostaakin empaattisen ja iteratiivisen palvelumuotoilun merkitystä. Niissä palvelun käyttäjää havainnoidaan ja pyritään asettumaan hänen asemaansa, sekä kerätään käyttäjiltä erilaisia tarinoita tai ideoidaan mahdollisia ratkaisuja yhdessä. Lopuksi aineiston keruun jälkeen kehitetään testattavaksi koemalli. Kun suunniteltua palvelua päästään toteuttamaan ja kehittämään, on muistettava kuitenkin pitää mielessä myös taloudelliset mahdollisuudet ja rajoitukset. (Miettinen 2011, 23, 28–31.)

4.3 Yhteisen suunnittelun merkitys

Yhteissuunnittelun aluksi on määriteltävä, mihin sillä pyritään ja keitä otetaan mukaan suunnittelemaan tuotetta tai palvelua. Tavoitteita voivat olla esimerkiksi yhteistyön parantaminen ryhmän kesken, luovan ajattelun kehittäminen, uusien näkökulmien saaminen, sekä tiedon saaminen kohderyhmästä ja uusien yhteistyöverkoston luominen näiden avulla. Palvelun tulevien käyttäjien lisäksi yhteissuunnitteluun voidaan ottaa mukaan erilaisia asiantuntijoita ja muita toimijoita. (Miettinen 2011, 23.) Apuna suunnittelutyössä voidaan käyttää innovatiivisia menetelmiä, jotka ovat luonteeltaan visuaalisia ja osallistuvia. Menetelmiä ovat esimerkiksi suunnittelutyöpajat tai visuaaliset päiväkirjat. (Hämäläinen, Vilka & Miettinen 2011, 64.)

Vahvuutena yhteissuunnittelussa ovat jokaisen osallistujan erilaiset kokemukset, kiinnostuksen kohteet ja omat taidot. Yhteissuunnittelun runko voi olla vaiheiltaan esimerkiksi seuraava: ensimmäisenä on tilaisuuden ja sen tarkoituksen avaus, jonka jälkeen ovat yhteinen virittäytyminen ja lämmitteilytehtävä. Lämmitteilytehtävä johdattaa suunnitteluun osallistujat aiheeseen. Yhteissuunnittelun aluksi on hyvä kertoa osallistujille tehtävästä suunnittelutyöstä sekä saadun aineiston hyödyntämisestä. Tämä motivoi ja ohjaa osallistujien toimintaa kohti toivottua lopputulosta. Vasta näiden jälkeen on varsinaisen yhteissuunnittelun vuoro. Yhteissuunnittelussa voidaan käyttää hyödyksi erilaisia visuaalisia virikkeitä, kuten valokuvia, videonpätkiä tai haastatteluista poimittuja lainauksia. Virikkeiden tarkoituksena on uusien näkökulmien lisäksi ohjata ryhmän keskustelua ja herättää muistoja

ja mielipiteitä. Yhteissuunnittelun aikana tulee usein esiin paljon suunnittelutyön kannalta oleellisia asioita, jotka eivät välttämättä jää näkymään lopullisessa ryhmän esityksessä. Keskusteluille onkin hyvä varata riittävästi aikaa. Tuokion päätteeksi ryhmät esittelevät tuotoksensa ja on varattu yhteistä aikaa loppukeskustelulle. Tuloksena on tavallisesti joukko kiinnostavia teemoja ja ideoita ohjaamaan palvelun suunnittelua. Ryhmätöiden tarkoituksena on siis tuottaa ideoita jatkokehityksen tueksi. Yhteissuunnittelutilaisuuksien dokumentointiin kannattaa kiinnittää huomiota ja mahdollisuuksien mukaan vaikka nauhoittaa ryhmätöiden purut. (Vaajakallio & Mattelmäki 2011, 77–82.)

5 MUSEO OPPIMISYMPÄRISTÖNÄ

Kylhä mailma opettaa, jos ei muuta, ni hiljaa käymää.
-Vuoksenranta

Suomessa museolaitos sai alkunsa Turun akatemian kokoelmista, jotka sijoittuvat pääosin 1700-luvulle. Ensimmäiset tiedot suomalaisista museoista ovat kuitenkin peräisin 1400- ja 1500-luvuilta, jolloin säädettiin, että kaikki Ruotsi-Suomen alueelta löydetyt aarteet piti luovuttaa kruunulle. Säädos koski ainoastaan löytöjä, joilla oli rahallista arvoa. Näihin aikoihin Ruotsi-Suomessa syntyivät ensimmäiset kokoelmat, jotka tulivat yleisön tuntemiksi. Museotoimen kehittyminen alkoi varsinaisesti 1600-luvulta, jolloin ryhdyttiin myös suojelemaan Suomen muinaisjäänneksiä. 1600-luku oli muutoinkin tärkeä ajanjakso museotoiminnan kannalta. Tällöin luotiin muun muassa koko valtakuntaa koskeva muinaismuistolainsäädäntö, joka oli käytössä vuoteen 1883 saakka ja on edelleen taustalla nykyisissä lainsäädännöissämme. (Heinonen & Lahti 1988, 21, 50, 53.)

Eräs museoiden laissakin määritetyistä tehtävistä on opetus- ja tiedonvälitys (Kinanen 2015). Tätä tehtävää museot ovat toteuttaneet läpi vuosisatojen, ajan hengen mukaan. Museot kehittyivät voimakkaasti 1800-luvulla, jolloin ihmiset ryhtyivät kiinnostumaan oman kansansa historiasta (Malmisalo-Lensu & Mäkinen, 2007, 297.) Kiinnostus syntyi todennäköisesti osittain suomenkielisen kulttuurin synnystä 1850-luvulla, joka vahvasti merkittävästi ihmisten uskoa kotimaisen kulttuurin elinvoimaisuuteen. Suomalainen kirjallisuus ja Kalevalan julkaiseminen olivat valtavia harppauksia kulttuurisen historiamme kannalta. (Heinonen & Lahti 1988, 58.) Kasvava kiinnostus johti museoiden opetuksellisen annin kasvamiseen ja niistä alkoi kehittyä kouluja ja kirjastoa täydentäviä opetuslaitoksia. (Malmisalo-Lensu & Mäkinen 2007, 298). 1800-luvun puolivälin jälkeen Suomessa tapahtui suuria uudistuksia museoalalla. Suomen ensimmäinen paikallismuseo perustettiin vuonna 1862 Raaheen ja vuonna 1893 avattiin Valtion Historiallinen museo. Museovirastoa edeltänyt Muinaistieteellinen toimikunta perustettiin vuonna 1884. Toimikunnan pääasiallisena tehtävänä oli tuolloin paikallismuseoiden tason kohottaminen, jota toteutettiin neuvomalla ja kouluttamalla museoiden työntekijöitä. (Suomen museoliitto n.d.)

Kävimme havainnoimassa opas Katariina Tanttarin työtä hänen opastaessaan esikoululaisryhmää Hämeen Linnassa. Havainnoinnin lisäksi haastatelimme Tanttaria kierroksen päätteeksi. Havainnoinnin ja haastattelun antia on koottu tähän lukuun, jossa kuvataan kulttuuriperinnön, museopedagogiikan ja kokemuksellisen oppimisen käsitteitä sekä kerrotaan opetus suunnitelman merkityksestä museo-opetukselle. Koska museoviikon vieraksi saapuu myös ikäihmisiä päivä kuntoutus Onnenapilasta, olemme kokeneet tärkeäksi käsitellä myös vanhuutta elämänvaiheena sekä kulttuurin merkitystä ikäihmisen arjessa.

5.1 Kulttuuriperintö

Ihmisen pitteä tieteä sittäi, tättäi, tuotai, toatai.
-Sakkola

Kulttuuriperintö on käsite, jonka avulla voimme yhdistää mielekkäällä tavalla menneisyyden ja nykyisyyden (Vilkuna 2008, 48). Se on sekä esineellistä, kuten rakennukset ja muu rakennettu ympäristö, mutta myös ei esineellistä, kuten eletyt arvot ja erilaisiin elämänmuotoihin liittyneet perinteet, jopa perinnemaisemat. Kulttuuriperinnön myötä menneisyys on läsnä nykypäivässämme. Kulttuuriperintö käsitteellä voidaan tarkoittaa paikallista, kansallista kulttuuriperintöä, mutta silloinkin siihen kuuluu monikulttuurinen lähestymistapa, joka ei ole ristiriidassa ihmisoikeuksien kanssa. (Knuutila 2008, 14–15.) Se, miten menneisyyden näemme, syntyy aina valinnoista, joita on tehty sen säilyttämiseksi jälkipolville (Vilkuna 2008, 49). Kaikki se, mitä ennen on tehty ja miten asioista on ajateltu, välittyy meihin, kun olemme yhteydessä kulttuuriin joko tietoisesti tai tiedostamatta. Näissä kohtaamisissa ihminen luo suhdettaan kulttuuriin läpi elämänsä. (Jääskeläinen 2008, 244.)

Kulttuuriperinnön tuntemuksella ja säilyttämisellä on suuri yhteiskunnallinen merkitys. Ihmiset kokevat turvalliseksi elämän paikoissa, joissa tiedetään olleen elämää ennenkin. Tämä jatkumo yhdistää menneen ja tuo uskoa tulevaan. Vilkuna (2008, 56) viittaa tekstissään siihen, että tuntiessaan edellisten sukupolvien menneisyyttä ihminen ymmärtää paremmin oman paikansa ja pystyy suunnittelemaan elämänsä ottaen samalla vastuun lähimmäisistä ja ympäristöstä. Suomen perustuslaissakin (731/1991) 20§. todetaan, että vastuu kulttuuriperinnöstä, luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, kuuluu kaikille (Vilkuna 2008, 52).

5.2 Museopedagogiikka

Ei järki oo kaikki yhyren miähen pääs.
-Alahärmä

Museoissa tehtävää kasvatustyötä nimitetään yleisesti museopedagogiikaksi. Vastaavasti kasvatustyöstä voidaan puhua museokasvatuksena, museo-opetuksena tai kulttuuripalveluina. (Keski-Suomen museo n.d.) Pedagogiikka on kuulunut aina tavalla tai toisella museon tehtäviin, vain tavoit-

teet ja menetelmät ovat muuttuneet ajan myötä (Malmisalo-Lensu & Mäkinen 2007, 297). Museo-opetusta on alettu kehittämään päämäärätietoisesti oppimisteoreettisista näkökulmista käsin vasta viime vuosikymmeninä (Elo, Kallio, Löfström, Rokka & Virtanen 2004, 43). Myös Heinonen ja Lahti (1988, 227) kertovat, että museoiden opetus- ja kasvatustehtävät ovat olleet 1960-luvulle saakka hyvin satunnaisia ja erilaisten historiallisten tilanteiden sanelemia.

Museopedagogiikasta voidaan puhua silloin, kun opetuksellinen tai kasvatuksellinen päämäärä ohjaa museon toimintaa esimerkiksi näyttelyä tai muuta toimintaa suunniteltaessa tai järjestettäessä. “Museopedagogiikka on museon valitsemien opetus- ja kasvatustavoitteiden toteuttamiseen tähtävää toimintaa.” Museopedagogiikassa voidaan nähdä kaksi eri tasoa, jotka ovat formaalinen ja informaalinen taso. Formaalin taso liittyy museon opetuksen johonkin usein ulkoapäin (esimerkiksi koulu) määriteltyyn tavoitteeseen. Informaalinen taso taas merkitsee museon vapaaehtoisuutta opetus- ja kasvatustehtävässä, jolloin tavoitteet ovat väljemmät, eikä opetus- ja kasvatustehtävien saavutuksia myöskään mitata. (Heinonen & Lahti 1988, 229.) Museopedagogiikasta vastaa usein museopedagogi tai museolehtori, jonka tehtävänä on suunnitella ja toteuttaa museoon oppimisympäristöjä erilaiset oppijat huomioon ottaen (Malmisalo-Lensu & Mäkinen 2007, 297).

Suomessa on paljon museoita, joiden pedagogiset tehtävät ovat osa oppaiden työtä. Opas on usein yliopisto-opiskelija, jonka pää- tai sivuaine liittyy museoalaan, eikä heillä välttämättä ole pedagogisia opintoja taustallaan (Tanttari, haastattelu 29.1.2016). Jokainen museo on omanlaisensa ja myös niiden tarjoamat palvelut vaihtelevat suurestikin (Forssell, Haapalainen, Hautio, Heikkinen, Kallio, Lamminen & Viherluoto 2004, 127). Vaihtelua toimintatavoissa saattaa olla jopa museon sisällä, jokaisella oppaalla voi olla oma tapansa opastaa koululaisryhmiä, eikä yhtenäistä kaavaa opastukselle välttämättä ole (Tanttari, haastattelu 29.1.2016). Museovierailu on myös jokaiselle lapselle erilainen kokemus ja se, mitä lapsi museokäynnistä saa, on varmasti yksilöllistä. Joku saattaa olla museossa ihan ensimmäistä kertaa, kun joku toinen on taas saattanut käydä kyseisessä näyttelyssä jo monta kertaa ja perehtyä näyttelyn aiheeseen myös muuten. (Forssell ym. 2004, 142.)

Lapsi museovieraana poikkeaa muista ikäryhmistä ja museopedagogiikassa lasten kanssa tulisi painottaa aktiivista ja omaan tekemiseen painottuvaa toimintaa. Lapset ovat aktiivisia, uteliaita ja he ovat avoimia uusille oppimiskokemuksille. Lasten rikas mielikuvitusmaailma luo mahdollisuuksia toiminnalle, mutta toisaalta todellisuuden erottaminen fantasiasta on lapsille vaikeaa. Lasten toimintaa leimaa tietyn tyyppinen itsekeskeisyys, kaikki nähdään omista näkökulmista ja tarpeista käsin. Lapsena opitaan pääasiassa aistikokemusten kautta. Näkeminen, kuuleminen, koskettaminen, maistaminen ja haistaminen ovat oleellisia uuden oppimisen näkökulmasta. Erilaisten ja eriaisteisten ärsykkeiden kautta syntyneet kokemukset kehittävät kykyä abstraktiin ajatteluun. (Heinonen & Lahti, 1988, 240–241.) Myös Tanttari (haastattelu 29.1.2016) on huomannut, että aktiivisten lasten on vaikea keskittyä, joka kannattaa huomioida kierroksen suunnittelussa. Lasten mielenkiinnon säilyttäminen voi olla toisinaan haastavaa ja kerronnan

tulisi olla ikätasolle sopivaa, ei liian helppoa eikä liioin liian vaikeaa. Liiallinen syventyminen yhteen aiheeseen tai kohteeseen saattaa olla pienempien museokävijöiden mielestä väsyttävää, joten aktivointia tarvitaan aika ajoin.

5.2.1 Kokemuksellinen oppiminen

Paree on kourallinen kokemusta kun tynnyrillinen tietoja.
-Alahärmä

Niin museoissa kuin muissakin oppimisympäristöissä välttämätöntä suunnittelun ja itse toiminnan kannalta ovat motivaation synnyttäminen ja oppimiseen ohjaavien ärsykkeiden rakentaminen. Museopedagogi Lisa Robertsin mukaan motivaation lähteinä voivat toimia kokemuksellisuus, viihdyttävyys ja voimauttaminen. Viihdyttävyydellä viitataan poikkeamista perinteisestä tiedon siirtämisestä motivaatiota herättäviin, viihdyttäviin menetelmiin. Voimauttamisen tavoitteena taas on saada museokävijä ajattelemaan ja puhumaan hänelle merkityksellä tavalla. (Malmisalo-Lensu & Mäkinen 2007, 301–302.)

Kokemuksellisen oppimisen taustalla on teorit, joissa painotetaan erityisesti oppijan kokemusten hyödyntämistä sekä hänen omaa aktiivisuuttaan ja itseohjautuvuuttaan oppimisprosessin säätelyssä. Tämän rinnalle on noussut seikkailu- ja elämyspedagogiikka, jossa painotetaan toiminnallisuuden, elämysten ja yhteistoiminnan kautta tapahtuvaa oppimista. (Malmisalo-Lensu & Mäkinen 2007, 314.) Elämyspedagogiikka on ihmisen kasvun ja oppimisen mahdollistamista järkeä, tunteita ja fysiikkaa koskettavien elämysten kautta. Elämyspedagogiikan keinoin voidaan luoda uudenlaisia tilanteita, jotka voimistavat yhteishenkeä ja kommunikointikykyä. Näiden onnistuneiden tunne-elämysten avulla voidaan kehittää esimerkiksi ongelmanratkaisu- ja tunnetaitoja sekä löytää uudenlaisia rooleja ja vahvuuksia. Tavallaan elämykset ovat osa kaikkea onnistunutta museo-opetusta ilon, innostumisen ja oivaltamisen hetkinä. (Forsell ym. 2004, 133.) Seuratesamme oppaan työtä Hämeen linnassa (29.1.2016) havaitsimme, että elämykset voivat olla lapsen näkökulmasta pieniä asioita, joita me aikuiset pidämme itsestäänselvyyksinä. Tunteita herättävät tarinat ja kokemukset, kuten korkealla olo tai leikkimieliset kummitustarinat, ovat jo elämyksiä sinänsä, jotka kiinnostavat lapsia ja herättävät oivalluksia.

Ihminen oppii tekemällä, mikä on monelle meistä luontaisin tapa oppia. Tekemällä oppiminen korostuu erityisesti pienten lasten osalta, he tarvitsevat kehollista ja konkreettista tekemistä oppiakseen. Tekeminen voidaan nykyään nähdä myös terapeuttisena prosessina. Tekemisen prosessiin liittyy tarve kokea jotain todellista, kokea olevansa olemassa. Tärkeää tässä prosessissa mm. minäkuvan rakentumisen kannalta ovat onnistumisen elämykset ja positiivinen palaute. Tekemisen, kokemisen ja elämysten tarkoituksena museotyössä on vedota ihmisten tunteisiin ja saada heidät reagoimaan asioihin, joista seuraa tulkinnallisia prosesseja, keskustelua museon tarjoamien tulkintojen kanssa. Niiden toivotaan heräävän myös muistijälkiä, joiden syvyyteen vaikuttaa ensisijaisesti oppijan oma motivaatio. Muistijäljen

säilyminen sen sijaan, että se unohtuisi mielestä turhana tai käyttämättömänä, on oppimisen kannalta tärkeää. (Malmisalo-Lensu & Mäkinen 2007, 311, 315.)

Museo-opetus pohjautuu usein konstruktivistiseen oppimiskäsitykseen, jolloin museon opetusmenetelmät ovat tyypillisesti vaihtelevia ja runsaita. Konstruktivistisessa museo-opetuksessa painottuu vuorovaikutus ja sen tukeminen niin museovieraiden kesken kuin museovieraan ja oppaan välillä. Oppiminen perustuu puhumiselle sekä asioiden tulkitsemiselle ja jäsentämiselle, pelkkä kuunteleminen ei riitä. Tärkeintä on se, miten oppija käsittelee asioita. Se, onko museokäynniltä jäänyt mieleen niitä ”oikeita asioita”, on toissijaista. (Elo ym. 2004, 46, 55.) Oppaan työtä havainnoidessa (29.1.2016) vaikutti siltä, että lasten kysymyksiin ja tiedonhaluun vastaminen kannustaa lasta oppimaan, vaikka itse aiheesta ei aina pysyttäisikään. Hyväksyvä ilmapiiri, jossa väärää vastauksia ei sinänsä ole, luo lapselle varmasti myönteisen kokemuksen museosta ympäristönä.

Elo ym. (2004, 52–53) kertovat, että konstruktivistisen oppimiskäsityksen mukaan oppimisen lähtökohtana on havainto ja kokemus, jota oppija jäsentää oman olemassa olevan kokemusvarastonsa ja käytössään olevien käsitteiden mukaan. Esimerkiksi museoesine toimii opetuksen välineenä parhaiten silloin, kun se liitetään johonkin suurempaan asiakokonaisuuteen ja se kertoo jotain ihmisten pyrkimyksistä juuri siinä asiakokonaisuudessa. Esineen ymmärtäminen sen merkitysten kautta on oleellista. Esine, joka ei herätä kokemusta, ei myöskään käynnistä oppimista. Yllättyneisyys, mielihyvä, epäusko, huvittuneisuus, myötätunto, kateus tai suru koskettaa museokävijän kokemusmaailmaa ja voi olla alku onnistuneelle oppimisprosessille. Museo-opetuksen tärkein päämäärä on kulttuuri- ja luonnonperinnön lukutaidon oppiminen, ei niinkään museon keräämän tiedon välittäminen. Tämä auttaa ymmärtämään aineellista perintöä myös muussa ympäristössä kuin museossa.

5.2.2 Opetussuunnitelma ja museo-opetus

Opissa son variksen poeka tuulussa.
-Nilsia

Suomessa koulujen opetussuunnitelmat laaditaan paikallisesti (Elo ym. 2004, 69). Kunnan ja koulun opetussuunnitelmat luovat pohjan koulutyölle ja opetus sekä oppiminen toteutuvat suunnitelman mukaisesti. Myös koulu- luokan museokäynti on osa opetussuunnitelmaa. Se ei voi siis olla oma, erillinen tapahtumansa, jonka tehtävänä olisi ainoastaan viihdyttää tai tuottaa elämyksiä. (Elo ym. 2004, 74) Kulttuuriperintöosaamisen kehittäminen sekä kulttuuri-identiteetti ja kansainvälisyys kuuluvat koulujen opetussuunnitelmiin. Esiopetuksen yleisissä tavoitteissa on mainittu esimerkiksi, että lapsi tutustuu paikalliseen ja kansalliseen kulttuuriin, kun taas perusopetuksen tehtävänä on mm. välittää kulttuuriperintöä sukupolvelta toiselle. (Elo ym. 2004, 69; Järnefelt 2008, 75.)

Yleensä opetussuunnitelman pohjalta laaditaan kouluvuodeksi lukuvuosisuunnitelma, jonka sisältönä on edellisen lukuvuoden arviointi, uuden lukuvuoden tavoitteet ja toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi. Lukuvuoden museokäynnit voi sopia ja sijoittaa suunnitelmaan etukäteen, jolloin museo-opetusta on mahdollista integroida koulun päivittäiseen opetustyöhön. Tämä tukee myös yhteistyötä museon ja koulun välillä. Tiivis ja onnistunut yhteistyö kantaa hedelmää ja se lisää koululaisten museovierailujen arvoa huomattavasti. Tällöin opettajilla on mahdollisuus suunnitella hyvissä ajoin etukäteen, missä aineissa museovierailua tullaan hyödyntämään. Opetussuunnitelmaan liitetyt museovierailut voivat tarjota uusia näkökulmia ja ajatuksia koulurakennuksen ulkopuolelta niin oppilaille kuin opettajillekin. (Elo ym. 2004, 74–77.)

Museokäynnin avulla voidaan soveltaa ja syventää koulussa opittuja taitoja ja museo-opetus sopii kaikkiin kouluaineisiin. Historian lisäksi museo-opetus tarjoaa näkökulmia moniin muihin oppiaineisiin, kuten kuvataiteeseen, käsitöihin, biologiaan, äidinkielen tai miksei vieraisiin kieliinkin. Museokäyntiä hyödynnettäessä opetuksessa opettajan olisi hyvä hahmottaa, millaisia oppimistaitoja tarvitaan tulevalle museokäynnille ja mitä taitoja tulisi harjoitella ennen varsinaista käyntiä. (Elo ym. 2004, 77.) Museokäynnin antiin on hyvä palata myös vierailun jälkeen ja opitun purkuun tulee varata riittävästi aikaa. Näin käynti sitoutuu opiskeltavaan asiakokonaisuuteen. (Forssell ym. 2004, 143.)

Janakkalan peruskoulun opetussuunnitelmassa (2004, 4, 7) perusopetuksen arvopohjana on mainittu ihmisoikeudet, tasa-arvo, demokratia, luonnon monimuotoisuuden ja ympäristön elinkelpoisuuden säilyttäminen sekä monikulttuurisuuden hyväksyminen. Perusopetuksen tehtävänä on edistää vastuullisuutta, yksilön oikeuksien ja vapauksien kunnioittamista sekä yhteisöllisyyttä. Tärkeä osa opetusta on oppilaan oman kulttuuri-identiteetin rakentumisen tukeminen, mitä kautta kulttuurinen ymmärrys ja suvaitsevaisuus muita kulttuureita kohtaan kasvavat. Oppimisympäristönä voi koulun lisäksi toimia koko kylä tai kunta ja sen luonnon, historian ja kulttuurimaiseman muodostama kokonaisuus. Myös Elon ym. (2004, 13) mukaan kulttuuriperintöopetus auttaa kasvamaan kulttuuriseen suvaitsevuuteen; toisen ajan ja kulttuurin sosiaalisten rakenteiden näkeminen tai kokeminen lisää mahdollisuuksia nähdä myös toisella tavalla ajattelevien näkökulmia. Tämä edellyttää omien juurien sekä kulttuurisen- ja sosiaalisen identiteetin tunteamista.

5.3 Vanhuus elämänvaiheena

Vanha on viisas vaikei väkevä.
-Hattula

Merkityksellisuuden ja tarkoituksenmukaisuuden kokemisen tarve ei katoa elettyjen vuosien myötä, myös ikäihmisillä on tarve tuntea oma elämänsä sekä itsensä tarkoitukselliseksi ja tärkeäksi. Toimettomuus ja merkityksellisten ihmissuhteiden puute luovat tyhjyyden tunnetta ja turhautumista. Elämän mielekkyyden katoaminen vaikuttaa ihmiseen monella tasolla; mah-

dollisesti myös fyysisinä oireina. Itsensä toteuttaminen omalla persoonallisella ja itselleen merkityksellisellä tavalla, kiinnittää ikäihmisen elämään. Itsensä tunteminen tarpeelliseksi vaikuttaa merkittävästi toimintakyvyn säilymiseen. Oman ympäristön hallinnan tunne voimistaa myös turvallisuuden tunteen kokemista. (Näslindh-Ylispangar 2012, 15–17.) Elämänkaariteorioiden mukaan vanhuus on jatkoa eleyllle elämälle, se ei siten ole oma, irrallinen elämänvaiheensa. Elämän loppuvaiheessa menneen elämän ja muistamisen merkitys korostuu, kun taas tulevaisuuden perspektiivi lyhenee. Tulevaisuuden tarkoitukset ovat epävarmoja, kun taas eletty elämä ja sen tulkitut merkitykset voimistuvat. (Sarvimäki 2015.)

Merkityksen etsiminen eleytystä elämästä kuuluu osana vanhenemiseen. Tässä prosessissa ihminen pohtii sekä nykyelämän että menneisyyden merkityksiä ja kyseenalaistaa niitä. Asiat löytävät usein myös uusia merkityksiä. Elämäkokemus muuttuu lopulta yhdeksi ehjäksi ja merkitykselliseksi kokonaisuudeksi. Tavallista on, että nuoremmat ikäihmiset kokevat elämänsä merkityksellisempänä kuin iäkkäämmät. Elämän mielekkyyden kaatoamiseen vaikuttavat iän mukanaan tuomat elämänmuutokset, jotka liittyvät läheisiin ihmisiin, terveyteen, toimintakykyyn tai elämään sinänsä. Ikääntyminen voi merkitä luopumista näistä asioista, tai usein ainakin osasta niitä. Uusien tarkoitusten ja elämän mielekkyyden löytäminen vaatii luovuutta ja toisaalta myös sopeutumista. Sopeutuminen merkitsee sitä, että ikäihmisellä on kyky tehdä uusia valintoja ja käyttää omia voimavarojaan niin, että elämän mielekkyys säilyy. Sosiaalinen tuki ja eheyttävät kohtaamiset voivat auttaa ikäihmistä elämän tärkeiden asioiden löytämisessä. (Sarvimäki 2015.)

Muistelu voi toimia yhtenä tapana virkistävien ja eheyttävien hetkien elämiseen. Muisteluun liittyvä kulttuuriperinnön siirtäminen jälkipolville voi hyödyttää myös ikäihmistä itseään merkityksellisyyden kokemuksena. Asioiden jakaminen yhdistää ja toimii siltana sukupolvien välillä. (Rautalammin museo 2012.) Eri-ikäiset voivat saada elämäänsä uusia merkityksiä, kokemuksia ja tarinoita. Ikäihmisillä on tarjottavana paljon tietoa ja kokemusta historiasta sekä erilaisia näkökulmia asioihin kuin nuoremmilla sukupolvilla, joille historia on tuttua ainoastaan kirjoista. Ikäihminen saa toimia nuoremman opettajana, sekä toimia oman aikansa ja elämänsä asian tuntijana. Tämä muuttaa ikäihmisen ja nuoremman kuulijan kohtaamisen sosiaalisen suhteen luonnetta. (Stenberg 2015.)

Ikäihminen kokee itsensä ja elämänsä merkityksellisenä toimiessaan kulttuurin siirtäjänä (Näslindh-Ylispangar 2012, 17). Kuulluksi tuleminen ja erityisesti voimia antavien muistojen läpikäyminen lisää ikäihmisen omanarvontunnetta. Muistot liittävät ikäihmisen usein vahvasti osaksi muiden ihmisten elämää ja ihmissuhteiden muisteleminen onkin usein mielekästä. Vaikeiden asioiden tai tapahtumien käsittely jälkikäteen ei muuta niitä muuksi, mutta se saattaa tuoda niihin uusia näkökulmia, joilla ne saadaan liitettyä osaksi ehjää “elämän tilkkutäkkiä.” Tärkeistä muistoista puhuminen voi myös viedä ajatukset pois sen hetkisen tilanteen mahdollisista nurjista puolista, kuten sairauksista. (Rautalammin museo 2012.)

5.4 Kulttuuri ikäihmisen arjessa

Vaekee se on kahta tehä: tanssija ja rallattoo.
-Tuusniemi

Kulttuuri on käsitteenä hyvin laaja. Kulttuuriin liittyy arvoja, merkityksiä, perinteitä ja elämäntapoja. Sen ilmenemismuotoina voivat olla esimerkiksi kirjallisuus, muotoilu, teatteri, tanssi, kuvataide, käsityö, elokuva, arkkitehtuuri tai musiikki. Kulttuurin merkitys ihmisen hyvinvoinnille on eittämättä olemassa. Kulttuuri vaikuttaa myönteisesti yhteisöjen ja yksilöiden elämään. Se turvaa perinteiden säilymistä sekä elvyttää talouselämää. Kulttuuri ehkäisee syrjäytymistä ja lisää elämänhallintaa. Kulttuuri luo kanavan itseilmaisulle, joka yleisesti koetaan tärkeänä ja tarpeellisena asiana. Kulttuurin ja taiteen avulla on mahdollista heijastaa omia tunteitaan, jotka voivat liittyä esimerkiksi elämänmuutoksiin tai elämän merkityksellisyyteen. Elämykset, joita kulttuuri tarjoaa, virkistävät aisteja ja rikastuttavat elämyksimaailmaa. Kaunis, esteettinen ympäristö ja luonto virkistävät mieltä ja voimauttavat. Niillä voi olla oleellinen merkitys esimerkiksi kuntoutumisessa. (Brandenburg 2008, 16, 19–20.)

Tutkitusti ne ihmiset, jotka osallistuvat erilaisiin aktiviteetteihin, kuten kulttuuritoimintaan elävät kauemmin kuin ihmiset, jotka osallistuvat niihin harvoin tai eivät ollenkaan. Kulttuurin harrastamisella, kuten museoissa, elokuvissa, konserteissa tai näyttelyissä käymisellä on selkeämpi yhteys eliniän pitkään ennusteeseen, kuin esimerkiksi kirkossa tai urheilukilpailuissa käymisellä. Yleensä kulttuurin harrastamisen ”palo” säilyykin läpi elämän. Yhdysvalloissa on toteutettu Gene Cohenin taideinterventiotutkimus ikäihmisille. Tutkimukseen osallistui 65–100-vuotiaita ikäihmisiä, jotka asuivat vielä kotona ja osallistuivat ammattilaisen ohjaamaan taideohjelmaan keran viikossa. Tutkimuksen myötä huomattiin, että taideryhmäläiset, jotka kävivät ryhmässä aktiivisesti, voivat myös fyysisesti paremmin. He kävivät vähemmän lääkärissä, käyttivät vähemmän lääkkeitä ja olivat kaikin puolin terveempiä, kuin muut ryhmäläiset. Taideryhmässä käymisellä oli myös selkeitä positiivisia vaikutuksia ikäihmisten psyykkiseen hyvinvointiin ja sosiaaliseen aktiivisuuteen. Ikäihmiset myös itse kuvasivat ryhmän myötä voimaantuneensa ja hallitsevansa paremmin omaa elämäänsä. (Liikanen 2010, 59, 61.)

Puuseppä, suutari, verhoilija ja vaununtekijä ovat ammatteja, jotka nykyajan ikäihmisten nuoruudessa ja osittain myös aikuisuudessa olivat yleisiä. Käsityöt ja niiden tekeminen ovat olleet oleellinen osa myös talonpoikaisten elämää. Asiat tehtiin itse alusta asti, koska niitä ei välttämättä ollut varaa tai muutoin mahdollista ostaa valmiina. Käsityöstä puhuminen voi herättää ikäihmisessä kaihoa, koska käsityö on pitkälti katoavaista teknillistyvässä maailmassa. Vaikka käsityön aika ammattina alkaakin ehkä olla ohi, tulisi sillä olla tärkeä sija myös aikuisen ihmisen elämässä. Käsityö vie lähemmäksi elämää, ihminen kypsyy sitä tehdessään. Käsityötaitojen ja -kokemuksen kautta itseluottamus kasvaa ja ihminen kykenee kehittymään. Käsityö, jonka johdosta syntyy jokin käyttökelpoinen arjen käyttötavara, on kokonaisvaltainen tapahtuma. Siihen liittyy aina mahdollisuus kasvuun. (Wais 2002, 122–124.)

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Opinnäytetyön aineisto kerättiin haastattelemalla Janakkalan kulttuurisihteerii sekä Janakkalan Tarinmaan koulun oppilaita ja opettajia. Museoviikon suunnitelma luotiin kerätyn aineiston pohjalta. Suunnitelmaan toivottiin erilaisia näkökulmia eri-ikäisiltä ja eri asemassa olevilta ihmisiltä, joita museoviikon sisältö tulisi koskettamaan. Tuntui varsin luontevalta valita yhteistyötahoksi Tarinmaan alakoulu ja kaksi ikäryhmältään hyvin erityyppistä luokkaa: 1. luokka ja 5.–6. luokka. Opettajiksi valikoituivat luokkien omat opettajat, koska he ovat juuri näiden ikäryhmien asiantuntijoita ja varmasti parhaiten osaavat arvioida sitä, mitä juuri tämän ikäiset lapset tarvitsevat ja mikä heille on tärkeää museokäynnillä. Iso etu oli myös se, että Tarinmaan koulu sijaitsee Laurinmäen museoalueen vieressä ja paikka on koululle jo entuudestaan tuttu. Opinnäytetyön aineiston keruun menetelmänä on käytetty erilaisia haastattelutyyppisiä, kuten perinteistä haastattelua, toiminnallisia haastatteluja, teemahaastatteluja ja sähköpostihaastatteluja, sekä havainnointia.

Haastatteluiden avulla haluttiin selvittää museoviikolle tulevien asiakkaiden tarpeita ja toiveita. Palvelun yhdessä kehittäminen on yksi palvelumuotoilun kulmakivistä. Yhteisen suunnittelun etuna on osallistujien erilaisten näkökulmien ja ideoiden yhdistyminen. Luovien menetelmien käyttö ideoinnissa tuo paremmin esiin asiakkaan toiveita, joita hän ei välttämättä osaisi muuten tuoda esiin.

Luvussa kerrotaan opinnäytetyössä käytetyistä tutkimusmenetelmistä ja tehdystä aineistonhankintaprosessista. Prosessi sisälsi Tarinmaan alakoulun oppilaiden toiminnallisia haastatteluja, heidän opettajiensa teemahaastatteluja sekä Janakkalan kulttuurisihteerin haastattelun. Aineiston keruusta saadut tulokset on avattu tässä luvussa. Aineiston havainnollistamisen apuna on käytetty kuvioita, taulukoita ja valokuvia oppilaiden piirroksista. Mukaan on myös liitetty yksi toiminnallisessa haastattelussa syntyneistä saaduista.

6.1 Lasten toiminnalliset haastattelut

Laurinmäen torpparimuseo on koululaisille sekä heidän opettajilleen entuudestaan tuttu paikka ja he ovat vierailleet siellä lukuisia kertoja. Pyrimme huomioimaan tämän haastatteluja tehtäessä. Koska oppilailla oli jo olemassa kattavat perustiedot museosta ja sen toiminnasta, pääsimme haastatteluissa vaivattomasti liikkeelle. Tästä syystä haastatteluista saatu tieto oli todennäköisesti myös syvempää ja kattavampaa, kuin luokan kanssa, jolle museo olisi ollut ennestään vieras.

Koulun oppilaiden haastattelut ovat toteutettu ryhmähaastatteluina. Ryhmähaastattelun avulla saadaan kätevästi tietoa koko ryhmältä yhtä aikaa. Ryhmähaastattelu yleensä rentouttaa ilmapiiriä, jolloin haastateltavien on helpompaa kertoa mielipiteitään. Ryhmähaastattelun käänköpuolena voi olla esimerkiksi dominoiva henkilö, joka ohjaa keskustelua voimakkaasti haluaansa suuntaan. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2000, 197–198.)

Oppilaiden toiminnallisen haastattelun aineiston analysoinnin apuna on käytetty luokittelevaa sisällönanalyysiä. Luokitteleva sisällönanalyysi soveltuu erityisen hyvin aineistoon, joka koostuu suuresta määrästä tapauksia tai yksilöitä. Luokittelemalla tapaukset tai yksilöt ryhmiin, aineistoon saadaan järjestystä. Yhden ryhmän tapauksilla tulee olla ainakin yksi yhdistävä ominaisuus. Tehdyt luokitukset esitetään yleensä taulukkoina. (Virtuaaliyliopisto n.d.) Kaikki kerätty aineisto on huomioitu aineiston analyysissä. Analyysin perusteena olivat koulun oppilailta tulleet aiheet, joiden pohjalta luotiin teemat luokittelulle. Aiheita olisi voinut luokitella monin eri tavoin, mutta halusimme käsitellä konkreettisia aiheita, joita olisi helppo jatkotyötä.

Oppilaiden haastattelut toteutimme toiminnallisina haastatteluina. Toiminnalliseen haastatteluun osallistuvilta pyydettiin huoltajien kirjallinen suostumus (Liitteet 1, 2). Suostumusten saamiseksi tehtiin yhteistyötä luokkien opettajien kanssa. Luvat olivat kuitenkin jääneet saamatta kahdelta oppilaalta. Nämäkin oppilaat pääsivät osallistumaan yhteiseen suunnittelutuokioon, mutta heidän tuotoksiaan ei ole käytetty museoviikon suunnittelussa. Luvat toimitimme Hämeen ammattikorkeakoululle säilytettäväksi, määräjälkeen ne hävitetään asianmukaisesti.

6.1.1 Sadutustuokio 1. luokkalaisille

Kävimme 28.1.2016 saduttamassa Tarinmaan alakoulun 1. luokkalaisia lapsia. Oppilaita oli luokalla yhteensä yhdeksän. Valitsimme toiminnallisen haastattelun menetelmäksi sadutuksen, koska sadutus on meille opintojemme kautta tuttu menetelmä, jonka arvelimme sopivan hyvin tämän ikäisille lapsille. Riihelän (2002) mukaan sadutus sopii kaikenikäisille. Sadutuksessa jokainen kertoo sen, minkä itse katsoo tilanteeseen sopivan. Tarina syntyy vuorovaikutuksessa kertojan ja kuuntelijan välillä. Sadutus on kertojalle itsensä ilmaisun ja kuulluksi tulemisen hetki, josta saduttajalla on mahdollisuus oppia. Sadutuksen avulla voidaan kuulla lasten mielenkiinnon kohteista. Pyrimme selvittämään lasten toiveita ja ajatuksia museokäynnistä tarinoiden ja satujen avulla. Veimme mukamme tarinaviltit, joilla istuen tarinoita ja satuja kerrottiin sekä kuunneltiin. Halusimme orientoida lapsia näin tulevaan aiheeseen.

Kun olimme esitelleet itsemme ja käyntimme tarkoituksen, pyysimme lapsia kertomaan nimensä ja mitä heillä on jäänyt aiemmilta käynneiltä Laurinmäellä päällimmäisenä mieleen. Suurimmalla osalla (viisi lasta) mieleen oli jäänyt suuri tuulimylly, joka näkyykin museolta aina Tarinmaan koululle saakka. Kaksi oppilasta muisteli vielä syksyistä teemallista saunatonnikierrosta. Yksi lapsista mainitsi museossa näkemänsä päästävedettävän sängyn, ja erään mieleen oli jäänyt luontopolun varrelle kaatunut suuri puu, josta oli tehty soitin ja erityisesti se, että sitä oli päästy kokeilemaan.

Lämmittelytehtävänä tarinoimme yhteisen jatkokertomuksen. Kertomuksen aiheena oli "Elipä kerran Laurinmäellä...". Jokainen lapsi sai osallistua tarinan kertomiseen omalla vuorollaan ja ohjaaja yritti aina välillä ohjailla tarinaa oikeaan suuntaan lisäämällä oman kommenttinsa väliin. Tarinan aiheeksi tulivat vahvasti metsän eläimet ja luonto, vaikka ne seikkailivatkin

Laurinmäellä. Kertomuksessa hahmoina olivat mm. harakka, koira ja rotta. Toivoimme saavamme jo yhteisestä tarinasta tietoa lasten mielikuvista ja toiveista Laurinmäkeen liittyen. HavaitSIMME, että lasten oli vaikea pysyä aiheessa, vaikka yritimme siihen aina välillä takaisin johdattaa. Tehtävä toimi siis paremmin varsinaisen tuokion aloituksena, kuin uuden tiedon tuottajana.

Varsinainen aineistonkeruu toteutettiin luokassa sadutuksen keinoin. Ja-kaannuimme kahteen eri ryhmään, toisessa ryhmässä lapsia oli viisi ja toisessa neljä. Opettaja ehdotti ryhmäjakoja, minkä oli itse havainnut toimivaksi. Lapset saivat kertoa kukin oman satunsa ohjaajan antaman aiheen mukaan. Muut lapset kuuntelivat ja ryhmän ohjaaja kirjasi sadun ylös, jonka jälkeen se luettiin pienryhmässä ääneen. Sadun kertoja sai halutessaan vielä tehdä muutoksia tai lisäyksiä omaan satuunsa. Toisessa, pienemmässä ryhmässä lapset kertoivat lyhyitä, muutaman lauseen mittaisia satuja ja kukin sai kertoa tämän johdosta kolme satua. Ryhmän lapset pikemminkin vastasivat kysymyksiin kuin kertoivat tarinoita. Isommassa, viiden hengen ryhmässä lasten tuottamat sadut olivat melko pitkiä ja osa juonikäänneineen hyvinkin satumaisiksi rakennettuja. Huomasimme, että tytöt kertoivat lähes poikkeuksetta laajempia satuja kuin pojat ja he pysyivät aiheessa poikia paremmin.

Toiminnallisessa haastattelussa syntyi tarina aiheesta ”Haluaisin nähdä museossa.”

Tyttö halusi nähdä museossa yksisarvisia, pegasoksia ja keijuja. Se itse halusi myös lentää ja taikoa. Tyttö halusi nähdä kaikki maailman eläimet ja hän halusi ne kaikki kotiinsa. Sitten tyttö meni kotiin ja kertoi äitille ja isille, että hän haluisi keijuksi. Kun hänen isänsä oli liementekijä ja hän teki liemen lapselleen ja siitä hän voisi muuttua keijuksi. Ja hän muuttuikin keijuksi! Ja meni salaovesta sisään. Siellä hän tapasi uusia ystäviä, jotka olivat merenneitoja, keijuja ja ihmisiä. Ja siellä oli ilkeä prinsessa, joka varasteli taikoja ja oli syntynyt taiattomaksi tytöksi. Ja se tyttö, joka oli muuttunut keijuksi palautti kaikki ne taitat, jotka kuuluivat oikeille omistajilleen.

Tyttö 7v.

Satuja kerrottiin hyvin erilaisista aiheista ja mukana oli paljon sellaisia teemoja, joita emme voi museoviikon suunnittelussa käyttää sellaisenaan. Päätimme kuitenkin käsitellä pintapuolisesti myös ne aiheet ja teemat, joita emme suoranaisesti pysty hyödyntämään. Saduista esiin nousseet aiheet luokiteltiin kuuteen eri teemaan ja niiden sisältö avattiin oheiseen taulukoon (taulukko 1.).

Taulukko 1. 1.-2. -luokkalaisten toiminnallisen haastattelun tulokset

<p>TEKEMINEN Teemasta nousi kahta erilaista tekemistä. Lapset kertoivat joko tekevänsä asioita itse, kuten liikkuvansa, pelaavansa kännykkäpelejä ja syövänsä. Toisenlainen tekeminen oli menneeseen aikaan viittaavaa, esimerkiksi erilaisia maataloustöitä ja ruuanvalmistus tapoja. Itse tekemisen sijaan lapset kertoivat, mitä ennen muut ihmiset ovat tehneet.</p>	<p>ELÄIMET Jaoimme teeman kahteen osaan. Ensimmäisessä ryhmässä olivat erilaiset kotieläimet, koirat, kissat, lampaat ja possut, kun taas toinen eläinryhmä sisälsi eläimiä, joita ei kotiseutumuseolla voi olla, kuten dinosauruksia ja erilaisia mereneläviä (delfiini, meritähti). Harakka, koira rotta</p>
<p>SATUHAHMOT JA TARUOLENNOT Lasten saduissa seikkaili hyvin erilaisia hahmoja. Saduissa oli niitä, jotka kuuluvat suomalaiseen kansanuskoon, esimerkkinä erilaiset tontut kuten saunatonttu. Toisaalta mainittiin kansankulttuurillemme vieraampia hahmoja, kuten Pegasos ja mereneidot</p>	<p>PAIKAT JA RAKENNUKSET Teemasta nousi paljon Laurinmäellä olevia rakennuksia ja ympäröivää luontoa. Näitä olivat mm. Hetan mökki, savupirtti, puusauna, vuoret. Muita mainittuja asioita olivat telta ja avaruus Tuulimylly, puu, jota voi soittaa ja päästävedettävä sänky.</p>
<p>MENNYT JA MYSTINEN Teemassa mainitut asiat olivat salaovi ja taikominen, sekä maataloustyöt hevosella ja öljylamppu.</p>	<p>HÖMPÄN PÖMPPÄ Tänne sijoitimme muualle kuulumattomat aiheet, kuten avaruuslennot ja meteoriitit, sekä taskulampun ja kakan.</p>

6.1.2 Suunnittelua 5.–6.-luokkalaisten kanssa

5.–6.-luokkalaisten oppilaiden kanssa valitsimme haastattelun menetelmäksi toiminnallisen haastattelun. Haastattelu toteutettiin 4–5 oppilaan pienryhmissä museokäyntiä suunnitellen. Valitsimme kyseisen haastattelumenetelmän, koska halusimme luoda vapaan ja rennon ilmapiirin, jossa oppilaiden olisi helppoa työskennellä. Uskoimme myös oppilaiden saavan tukea ideointiin toisiltaan. Ohjaajina annoimme pienryhmille vapaat kädet suunnitteluun, emmekä rajanneet lasten ideoita vaan kehoitimme piirtämään tai kirjaamaan kaikenlaiset ideat muistiin.

Aloitimme 5.–6.-luokkalaisten haastattelun kertomalla hieman itsestämme ja taustastamme. Kerroimme, että he pääsevät suunnittelemaan keväällä toteutettavaa museoviikkoa ja heidän apunsa on meille tärkeää. Pyysimme jokaista oppilasta esittelemään itsensä ja kertomaan, mitä on jäänyt päällimmäisenä mieleen aikaisemmilta vierailuilta Laurinmäellä. Valtaosalla lapsista oli jäänyt mieleen Laurinmäen tuulimylly. Muita mieleenpainuvia asioita olivat vinttikaivo, luontopolku, Laurinlähde, saunatonttu, vanhat rakennukset ja esineet. Olimme suunnitelleet luokalle n. 10 minuutin mittaisen mielikuvamatkan Laurinmäelle, jonka tarkoituksena oli orientoida oppilaat

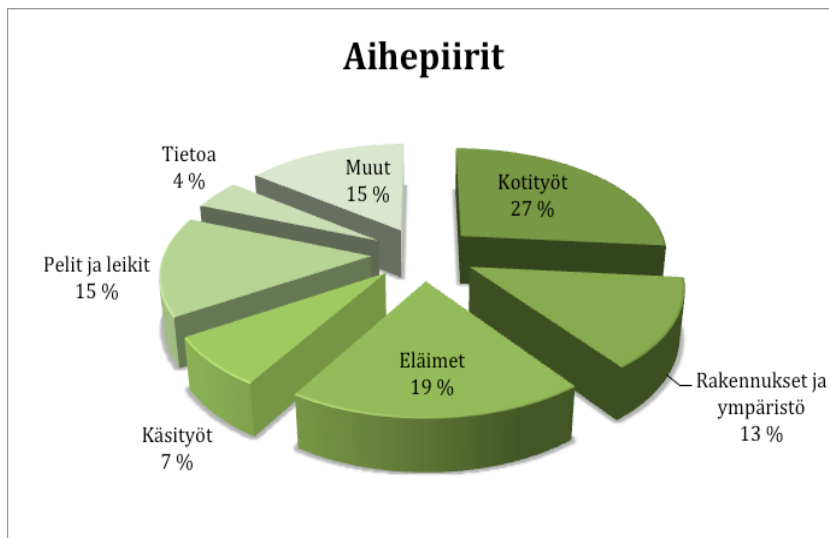
tulevaan tehtävään (liite 3). Oppilaat saivat kuunnella kirjoittamaamme tarinaa rentoutuen omilla paikoillaan.

Mielikuvamatkan jälkeen lapset jakaantuivat pienryhmiin omien toiveidensa mukaan ja etsivät luokasta ryhmälleen mukavan paikan työskennellä. Pyysimme lapsia ottamaan esiin haluamansa värit tai kynät ja jaoin heille suuret paperit tehtävää varten. Papereille sai piirtää ja kirjoittaa omien mieltymyksien mukaan. Aikaa suunnittelutyöhön oli varattu 30 minuuttia. Suunnittelu oli pienryhmien kesken hyvin erilaista, toisille vaivatonta ja toisille jopa hieman haastavaa. Ryhmien keskinäinen vuorovaikutus toimi, kuten olimme toivoneet ja pääasiallisesti ryhmäläiset tukivat toisiaan suunnitteluprosessissa. Eräässä ryhmässä tämä tosin johti siihen, että yhden oppilaan ryhtyessä piirtämään satuhahmoja ja örkkejä, muu ryhmä seurasi mallia ja lopuksi ryhmä itsekin totesi suunnittelun menneen vähän ”överiksi.” Huomasimme töiden edetessä, että tytöt olivat paljon kriittisempiä omalle tekemiselleen kuin pojat ja tämä vaikeutti huomattavasti yhden tyttöporukan yhteistä tekemistä. Seka- ja poikaryhmien työskentely vaikutti toimivan mutkattomammin ja paperit täyttyivät ideoista, kun omiin piirustustaitoihin ei suhtauduttu niin kriittisesti. Työskentelyn jälkeen jokainen pienryhmä esitteli työnsä muille ja iloksemme huomasimme, että oppilaat antoivat palautetta myös muille ryhmille tehdyistä töistä.

Kuva 1. 5.-6.-luokkalaisten suunnitelmia museoviikolle

Luokan oppilailta syntyi paljon ideoita tulevalle museoviikolle ja yksi ryhmistä oli jopa huolissaan, riittääkö budjetti kaikkien niiden toteuttamiseen, vaikka olimme tuokion aluksi maininneet, ettei kaikkia ideoita todennäköisesti pystytä toteuttamaan käytännössä. Ryhmissä syntyneet ideat ryhmitelimme seitsemään aihepiiriin (kuvio 1). Suurimmaksi aihepiiriksi nousivat kotityöt, kun taas käsityöt jäivät varsinaisista aihepiireistä hännän huipuksi.

Kuvio 1. 5.–6.-luokkalaisten museoviikko suunnitelmat

Oppilaat olivat orientoituneet aiheeseen ilmeisen hyvin, koska ideat liittyivät vahvasti museoviikkoon ja Laurinmäkeen. Avasimme vielä jokaisen aihepiiriin niin, että kaikki ideat tulivat näkyville, (taulukko 2.) rajaamatta mitään pois. Halusimme käsitellä myös aiheita, jotka eivät suoranaisesti liity Laurinmäen museoviikkoon, mutta joista voi syntyä uusia ajatuksia. Esimerkiksi mainitut haamut ja luut voivat kertoa, että lapset toivovat käynnille jännitystä.

Taulukko 2. 5.–6.-luokkalaisten suunnitelmat museoviikolle

KOTITYÖT	ELÄIMET	PELIT JA LEIKIT
Leipävirtaita x4	Hevonen kärryineen x4	Keppihevonen
Kotitöitä x2	Erlaisia eläimiä x2	Aarrejahti
Ruuanlaittoa ulkona x2	Possu x2	Mielikuvitus henkilöitä
Kirnuaminen	Kukonpoika	Piiloleikkejä
Viljan jauhaminen	Kana + tipuja	Käpyjen tarkkuusheittoa
Siivoaminen	Orava	Juoksukisoja
Veden nosto kaivosta	Koira	Käpylehmiä
Tuoreen leivän maistelu	kissa	Entisajan leikkejä
Kalan perkuu		Jalkapalloa
Vauvan nukuttaminen		Renkaan heittoa
Possujen ja lehmän peseminen		
Astioiden peseminen		

<p>RAKENNUKSET JA YMPÄRISTÖ</p> <p>Tuulimylly x3 Talo Lyhty Laurinlähde Lampi Nuotio Viljelymaa</p>	<p>KÄSITYÖT</p> <p>Takominen Veistäminen Puuesineiden tekeminen Aterimien tekeminen käsityöt</p>	<p>TIETOA</p> <p>Kierros Laurinmäellä Opastettu luontopolku Tietoa Laurinmäestä</p>
	<p>MUUT</p> <p>Liikennemerkki x3 Haamu x2 Luu Makkara Örkki Pokemon Jättiankka Hollywood</p>	

6.2 Aikuisten haastattelut

Tarinmaan alakoulun opettajien haastatteluiden menetelmäksi valittiin teemahaastattelu. Teemahaastattelu toteutetaan tutkijan ehdoilla, tutkimuksen aihepiiristä vuorovaikutteisesti keskustellen. Teemahaastattelusta kysymyksillä ei ole tarkkaa muotoa tai järjestystä, mutta etukäteen päätetyt teema-alueet käydään haastattelun aikana läpi. Niiden järjestys ja laajuus vaihtelevat haastattelukohtaisesti. Haastattelijalla on mielessään tietyt asiat, eli teemat, joista hän haluaa haastatteluissa keskustella. (Eskola & Vastamäki 2001, 24, 26–27, 33.)

Toteutimme opettajien teemahaastattelut Tarinmaan alakoululla 28.1.2016. Haastattelimme 1. luokan opettajaa Heidi Gröhniä ja 5.–6.-luokan opettajaa Matti Koskista, joka on myös koulun rehtori. Opettajat olivat varanneet aikaa haastatteluille toiminnallisten tuokioiden jälkeen. Ehdotimme opettajille ryhmähaastattelua, mutta koulupäivän sujumuuden vuoksi he pyysivät, että haastattelut toteutettaisiin eri aikaan. Opettajien teemahaastattelut toteutettiin siis yksilöhaastatteluina. Koska meitä oli haastattelutilanteissa kaksi, emme nauhoittaneet haastatteluja, vaan päätimme kirjoittaa ne samantien ylös. Toinen toimi haastattelijana ja toinen kirjasi. Haastattelun runko oli mietitty myös palvelemaan kirjaamista, sekä jäsennelty aihepiireittäin (liite 4). Haastattelimme myös sähköpostitse Janakkalan kunnan kulttuurisihteerä Piia Lievetmursua, joka vastaa Laurinmäen museon toiminnasta.

Opettajien teemahaastatteluista saatu aineisto analysoitiin teemoittelemalla haastatteluista esiin nousseita asioita. Aineistoa teemoittelemalla voidaan saada vastauksia ja tuloksia esitettyihin kysymyksiin. Teemoittelu sopii erityisen hyvin analyysimenetelmäksi ratkaistaessa käytännöllisiä ongelmia, koska oleellista tietoa pystytään poimimaan teemoittelemalla melko vaivat-

tomasti haastateltavan vastauksista. Kovin syvällistä analyysiä teemoittelulla ei kuitenkaan välttämättä saada aikaiseksi. (Eskola & Suoranta 1998, 180–181.)

6.2.1 Aiemmat museovierailut

Tarinmaan koulu sijaitsee kivenheiton päässä Laurinmäen museolta, joten koulu on käyttänyt sitä ahkerasti oppimisympäristönään. Opetus museoalueella ei ole rajautunut vain kesän aukioloaikoihin, vaan koululla on mahdollisuus käyttää museon tiloja itselleen sopivina aikoina. Molempien opettajien vastauksista nousi esiin, että erityisesti alueen metsää ja luontopolkua on hyödynnetty opetuksessa. Historian tunneilla on tutustuttu paikallishistoriaan, liikunnantunneilla suunnistettu lähimetsissä, sekä biologian tunneilla on tunnistettu lähialueen kasveja ja tehty digitaalisia kasvioita. Nuorempien kanssa on käyty metsässä samoilemassa sekä katsomassa lähilaitumen lemmiä ja lampaita. (Gröhn, haastattelu 28.1.2016; Koskinen, haastattelu 28.1.2016.)

Tarinmaan alakoulu on ollut Gröhnin (haastattelu 28.1.2016) mukaan “koe-kaniini porukka”, kun on testattu museon omatoimipaketteja ja muita ohjattuja tuokioita. Työpajoihin on ollut mielekästä osallistua ja erityisen mieleenpainuviksi hän nimeää käpylehmien ja hyrrien teon, sekä riimutyöpaajan. Ensimmäisen luokan oppilaat ovat perinteisesti käyneet kerran vuodessa opastetulla museokierroksella Laurinmäellä. Toisinaan myös erään toisen luokan opettaja on toiminut oppaana. Vanhat esineet ja ympäristö kiinnostavat lapsia ja kummankin opettajan näkökulmasta lapset ovat viihtyneet museoalueella hyvin. Koskisen (haastattelu 28.1.2016) oppilaat ovat kuitenkin kuulleet museo-opastuksen moneen kertaan ja rakennukset ovat tulleet jo tutuiksi. Toiminnallisuus koetaan tärkeänä asiana lasten oppimisen, sekä viihtymisen kannalta.

Lievetmursu (sähköpostiviesti 19.2.2016) kertoo, että koulujen esittämät toiveet vierailuista ovat koskeneet pääasiallisesti vierailun ajankohtaa, mutta museovierailulle on saatettu toivoa tietyyntyyppistä sisältöä, johon on pystytty yhteistyökumppaneiden kanssa hyvin vastaamaan ja palaute kouluryhmien vierailuista on ollut hyvää. Yhteistyökumppaneina aiemmilla museokäynneillä ovat toimineet yhdistykset sekä Lasten ja nuorten kulttuurikeskus Arx. Piia muistelee, että aiemmin mainittujen työpajojen lisäksi kouluryhmän vierailu on saattanut sisältää torpparimuseo-opastuksen, luontopolkuopastuksen, ohjattuja omatoimipajoja, musiikkikonsertteja ja evästyä joko Keltaisella talolla tai museopihalla, kunkin ryhmän toiveiden mukaan.

6.2.2 Toiveita tuleville käynneille

Museon ja koulun välinen yhteistyö koettiin pääasiallisesti hyvänä. Valmiiksi suunnitellulle museokäynnille on toisaalta mukava tulla, mutta opettajilla on myös tietoa ja kokemusta siitä, mikä käynneillä toimii ja oppilaita kiinnostaa. Tämän vuoksi yhteistyö koettiin hyödylliseksi. (Koskinen, haas-

tattelu 28.1.2016.) Gröhnin (haastattelu 28.1.2016) mielestä museon ja koulun välinen yhteistyö voi olla melkein mitä vaan. Matka museolle on koululta lyhyt, eivätkä opetuksen aikataulut ole sidottu niin tiukkaan. Koulussa on käsitelty torppari aikaan liittyviä aiheita melko runsaasti. Kunnaksen Koiramäki-kirja on ollut ensimmäisen luokan oppitunneilla pohjana, kun on käsitelty aihetta elämä ennen vanhaan. Opetussuunnitelmasta ammennetaan opetukseen aihealueita siitä miten arkisesta elämää elettiin ennen vanhaan. Esimerkkeinä opettaja mainitsee laulut, lorut, pelit ja leikit. Koskinen (haastattelu 28.1.2016) pitää opetussuunnitelmaa niin laveana, että sinne on helppo sisällyttää eri aihealueita museokäyntiin liittyen.

Vaikka museokäyntiin liittyviä aiheita on käsitelty koulussa aiemminkin, eivät opettajat pidä huonona ideana, että koulussa käsiteltäisiin jotain ennakkotehtävää ennen varsinaista museokäyntiä. Hyödylliseksi koettiin myös, että käyntiin voitaisiin palata koululla jonkin yhteisen tehtävän parissa. Gröhn heitti haastattelussa (28.1.2016) idean, että ennakkotehtävä voisi olla sama kaikille Janakkalan alakoululaisille, tämä voisi olla vaikka kutsu museokäynnille. Kutsu voisi pitää sisällään ilmaisullisia elementtejä, taikasanoja, loruja tai leikkejä.

Koska Tarinmaan alakoulu on pieni ja lähellä Laurinmäkeä, heidän on helppo saada museokäynnit lukujärjestyksiinsä. Pienempien oppilaiden kanssa sopivin aika museovierailulle on iltapäivällä klo 11.15-13.00 välillä. Isommat oppilaat voisivat iltapäivän lisäksi tulla vierailulle myös aamupäivällä kello 9–11 välillä (Koskinen, haastattelu 28.1.2016). Käynnin kestoksi toivottiin kahta tuntia matkoineen. Käytäntöjen kannalta Tarinmaalta toivottiin, että he lounastaisivat koululla eväretken sijaan. Vaikka retkiä museolle on tehty museolle melko suurienkin ryhmien kanssa, ihanteellinen ryhmän maksimikoko museokierrokselle olisi pienempien retkeilijöiden kanssa 15–16 lasta. (Gröhn, haastattelu 28.1.2016.) Koskinen (28.1.2016) mainitsi, että lyhyen välimatkan johdosta oppilaat voisivat kulkea pienryhminä itsenäisestikin koululta museolle. Tämä mahdollistaisi museovierailut jopa niin pienissä kuin 3–4 hengen ryhmissä. Hänen aikaisempien kokeuksiensa mukaan ryhmä toimii paremmin, mitä pienempi se on.

Kysyimme haastatteluissamme opettajilta myös sitä, kuinka museon opastuksessa ja ohjauksessa on aiemmin huomioitu erityislapsia. Tarinmaalla erityslasten huomioimisen tarve on ollut hyvin vähäistä. Gröhn (haastattelu 28.1.2016) pohdiskeli, että erityslasten huomioiminen täytyisi tapahtua koulun puolelta niin, että varataan riittävästi aikuisia mukaan retkelle. Joskus luokan retkillä on hyödynnetty voimavarana myös lasten vanhempia.

Jotain koukkua pitäisi olla, Koskinen (haastattelu 28.1.2016) tuumi, kun kysyimme toiveita ja ideoita museoviikon sisältöön. Gröhn (haastattelu 28.1.2016) oli sitä mieltä, että isompia kiinnostaa jo eri asiat kuin pienempiä ja ehdotti museoviikolle kolmea erilaista teemaa eri ikäryhmien mukaan. Vaikka alakoululaisilla on ollut tapana käydä opastetulla museokierroksella Laurinmäellä, Koskinen (haastattelu 28.1.2016) pitää vanhempien lasten kanssa parempana ideana sitä, että museokierroksen sijaan perehdyttäisiin yhteen laajempaan aiheeseen, jonka teemaa vaihtuisi vuosittain. Museoikäynnille hän toivoi toiminnallista tekemistä, koska ne ovat osoittautuneet

käytännössä toimiviksi. Käytännössä tämä voisi olla luontopolun hyödyntämistä käynnillä tai vaikka jonkin jännittävän roolipelin tai -leikin rakentamista koululaisille. Myös Gröhn (haastattelu 28.1.2016) nostaa esiin roolit ja roolivaatteet osana elämyksellistä museokäyntiä. Opettajien lisäksi myös kulttuurisihteeri Lievetmursu (sähköpostiviesti 19.2.2016) näkee elämyksellisen oppimisen yhtenä museokäynnin tärkeimmistä tavoitteista yksittäisen kävijän näkökulmasta. Laurinmäellä aiemmin toteutettu tarinallinen tonttupolku on jäänyt lasten mieleen ja tämän tyyppiselle toiminnalle kaivataan Gröhnin (haastattelu 28.1.2016) mielestä jatkoa.

Kulttuuritoimen toiveena tuleville museokäynneille on saada käyttöön jatkavuotinen konsepti, jonka päiväkodit ja koulut voivat sisällyttää omiin vuosisuunnitelmiinsa ja suunnitella museovierailun ympärille kokonaisia opintokokonaisuuksia. Parina aikaisempana vuonna koulujen museokäyntien koordinoineista ovat vastanneet kulttuurisihteeri itse sekä museon projektityöntekijä. Uuden konseptin myötä toivotaan helpotusta myös joka kevääseen kiireeseen, joka syntyy kouluryhmien museokäyntien räätälöintien myötä. Museoviikko toteutetaan ensimmäistä kertaa keväällä 2016 Janakkalan koulun esiopetusryhmille, mutta toive olisi, että museoviikkoa voitaisiin tarjota tulevaisuudessa myös alakoulujen muille ikäryhmille. (Lievetmursu, sähköpostiviesti 19.2.2016.)

7 TUTKIMUKSEN JOHTOPÄÄTÖKSET JA YHTEENVETO

Suunnittelimme museoviikolle neljä erilaista kierrosta lasten ikätasojen mukaan. Tästä syystä käsittelemme erikseen 1. luokkalaisten ja 5.–6.-luokkalaisten toiminnallisten haastatteluiden tulokset. Käsittelemme oppilaiden ja heidän luokanopettajansa haastatteluista saatuja ajatuksia näissä kappaleissa. Lopuksi avaamme vielä opettajien haastatteluissa ilmenneitä ehdotuksia toimivien käytäntöjen luomiseksi museoviikolle.

Käsittelemme oppilaiden toiminnallisista haastatteluista sekä opettajien teemahaastatteluista nousseita ideoita ja vastauksia peilaten niitä tutkimuskysymykseemme ”Minkälaista museokäyntiä 6–12-vuotiaat lapset ja heidän opettajansa odottavat tullessaan museoviikolle?”

Tässä luvussa esittelemme myös museoviikon suunnitelman. Suunnitelmiin olemme kirjanneet opastusten ja työpajojen rungot. Olemme pyrkineet huomioimaan suunnitelmissa sen, että niitä voi tarvittaessa ohjata tai hyödyntää myös muut kuin me.

7.1 Saunatonttuja ja salaovia

1. luokan oppilaiden ja heidän opettajansa Heidi Gröhnin vastauksissa esiintyi hyvinkin erilaisia aiheita, joista käsittelemme heidän yleisimmin mainitsemaansa. Jaottelemistamme teemoista eläimet, rakennukset ja ympäristö sisälsivät eniten aiheita, eli nämä olivat selkeästi suosituimmat teemat.

Oli myös aiheita, jotka rajasimme tästä pois, vaikka olemme ne kaikki maininneet edellisessä kappaleessa. Koimme, etteivät esimerkiksi dinosaurukset ja avaruuslennot koske tulevaa museoviikkoa muuten, kuin tarinankerroinnan ja niiden kuuntelemisen kannalta.

Huomasimme haastattelutuokion perusteella, että oppilailla oli innostusta tarinoiden tekemiseen ja kuuntelemiseen. Myös opettaja korosti tarinoiden merkitystä ja pohti tuokion jälkeen, että hänenkin täytyisi saduttaa luokkaa useammin. Eräs lapsi kertoi Laurinmäeltä mieleensä jääneen sängyn ja erityisesti tarinan, joka sänkyyn ja sen käyttöön liittyi. Tästä voimme päätellä, että esineen herättää eloon tarina sen taustalla ja se tekee siitä lapsen näkökulmasta mielenkiintoisen. Lapset toivat esiin myös museoalueen rakennuksia, jotka olivat jääneet mieleen saunatontun tarinan myötä. Tämäkin puhuu sen puolesta, että tarinat toimivat mielenkiinnon herättäjinä ja tekevät hetkistä museossa mieleenpainuvia elämyksiä.

Lasten saduissa esiintyi mystiikka ja jännitys eri tavoin. Puhuttiin esimerkiksi taikojen tekemisestä, taikaliemien keittämisestä, salaovista ja useista eri satuhahmoista. Oletamme siis, että nämä ovat sellaisia aiheita, jotka lapsia kiehtovat. Luokan oma opettaja mainitsi roolileikit ja -vaatteet, joista tämän ikäiset lapset ovat kiinnostuneita. Sekä lasten saduissa että opettajan haastattelussa tärkeässä osassa oli se, että lapset pääsisivät itse kokeilemaan asioita esimerkiksi erilaisissa työpajoissa. Luokan oppilaat kertovat useita satuja, joissa tehtiin jotain konkreettista asiaa, kuten etsittiin tontun jättämiä kirjoja tai leikittiin “seuraa johtajaa.” Tarinoiden päähenkilönä oli usein kertoja itse. Tästä voimme päätellä, että passiivisen roolin sijaan lapsille on tärkeää, että he osallistuvat itse. Useissa tarinoissa päähenkilönä tai sivuroolissa mainittiin jokin eläin. Lähes puolessa saduista seikkaili mm. koira, hevonen, lammas, lehmä, possu, hai tai dinosaurus.

7.2 Entisajan taitoja

5.–6.-luokkalaisten oppilaiden ajatukset olivat suuntautuneet vahvasti käsiteltävään aihealueeseen, mikä näkyi mielestämme suunnittelutyön tuloksissa. Osaltaan tähän vaikutti todennäköisesti toteuttamamme lämmittelytehtävä, jossa oppilaat pääsivät jo mielikuvissaan matkaamaan Laurinmäelle. Lapset olivat mielestään vierailleet Laurinmäellä “ainakin satamiljoonaa kertaa”, joten se on heille paikkana tuttu. Oppilaat halusivat sekä nähdä asioita, että tehdä niitä itse. Muutama toivoi myös konkreettista tietoa Laurinmäestä ja opastettua kierrosta luontopolulle tai museoon. Luokan opettaja toi haastattelussaan useaan otteeseen esiin toiminnallisuuden merkitystä museokäynnillä. Tämä oli koettu aiemmilla museovierailuilla toimivaksi ja niinkään toive tuleville käynneille.

Suunnittelutyössä syntyi paljon toteuttamiskelpoisia ideoita. Eniten kiinnostusta vaikutti herättävän erilaiset, vanhat taidot. Tämän teeman alle keräsimme kaikki mielestämme aiheeseen liittyvät kuvat ja tekstit. Useassa pienryhmässä toivottiin museoviikolle leipään liittyviä asioita, kuten viljan jauhamista tai tuoreen leivän maistelua. Myös kotityöt olivat aiheita, mitä toivottiin. Kotitöistä mainittiin esimerkiksi siivous, astioiden pesu, vauvan nukuttaminen ja jopa erilaisten eläinten peseminen. Myös monenlainen

ruoan valmistamiseen liittyvä tekeminen, kuten ruoanlaitto ulkona, kalan perkaus, kirnuaminen ja vedennosto kaivosta vaikuttivat kiehtovan oppilaita.

Toiseksi suurin teemoittelemamme aheryhmä oli eläimet. 5.–6.-luokkalaiset toivoivat näkevänsä museolla erilaisia maatalan eläimiä, joista hevonen kärryineen mainittiin useita kertoja. Pelit ja leikit kiehtoivat suunnittelijoita ja iloksemme huomasimme, että kaikki ideat tästä teemasta olivat ajan henkeen sopivia ja istuvat hyvin museoympäristöön. Entisajan leikit mainittiin myös yhdessä ryhmässä erittelemättä niitä tarkemmin, mikä kertonee siitä, että lapsilla on tarve ja halu niitä oppia. Suunnittelutuokion tuotoksista yhdeksi teemaksi nousivat rakennukset ja ympäristö. Osa näistäkin aiheista liittyi leivän- ja ruoan valmistamiseen, kuten monien mieleen painunut tuulimylly, nuotio ja viljelymaa. Heidän oman luokkansa opettaja mainitsi myös, että vanhat rakennukset ja ympäristö vaikuttavat kiinnostavan oppilaita. Luontopolulla sijaitseva Laurinlähde oli piirretty erääseen suunnitelmaan, josta olimme erityisen ilahtuneita.

Halusimme tuoda käsityöt omaksi teemakseen, vaikka pohdimme, että ovatko ne pohjimmiltaan taitoja siinä missä kaikki muukin käsillä tehtävä työ. Varsinaisiksi käsitöiksi erottelimme nykyään käsityötaidoiksi materiaaliensa ja työvälineiden puolesta mielletyt tekniikat. Käsityöt oli mainittu suunnitelmissa sellaisenaan, mutta veistäminen ja takominen, jotka ovat olleet perinteisesti miesten töitä, oli nimetty erikseen. Tämä johtunee osittain siitä, että luokka oli hyvin poikavaltainen. Museoviikolta toivottiin myös ihan konkreettista tietoa Laurinmäestä ja opastettuja kierroksia sekä museolle, että alueen luontopolulle. Tämä hieman yllätti, koska suurin osa oppilaista ja myös heidän opettajansa olivat sitä mieltä, että perinteinen museokierros on nähty jopa liiankin usein. Viimeiseen teemoiteltuun ryhmään sijoitimme kaiken sellaisen, mikä ei sovi edellä mainittuihin ryhmiin, eikä mielestämme myöskään sellaisenaan museoviikolle. Näistä aiheista voimme kuitenkin päätellä, että museoviikolle toivotaan jännitystä ja vauhdikasta tekemistä. Myös heidän opettajansa mielestä toiminnallinen tekeminen on todettu hyväksi sekä toimivaksi ja hän korosti tätä vastauksissaan useita kertoja.

7.3 Museoviikon suunnitelma

Suunnitelmamme vastaa tutkimuskysymykseemme “Millainen voisi olla 6–12-vuotiaille suunnattu elämyksellinen museokierros Janakkalan Laurinmäen torpparimuseossa?”

Olemme poimineet suunnitelmaan haastattelujen ja taustateorian perusteella monipuolisesti erilaisia sisältöjä. Ohjelmien sisällöt perustuvat eri tavoin suomalaiseen kulttuurihistoriaan. Museoviikon suunnitelma sisältää erilaisia perinteisiä taitoja ja uskomuksia. Suunnitelman jokaisella osiolla on oma teemansa, jonka kautta tutustutaan museoalueen rakennuksiin, esineisiin ja ympäristöön. Museokierroksen opastustapa on tutkiva, vuorovaikutteinen ja havainnollistava. Tämä on konstruktivistisen oppimiskäsitteiden ja kokemuksellisen oppimisen perusta. Opastuksissa kerrotaan paljon tarinoita ja esimerkkejä, jotka pitävät kuulijoiden mielenkiintoa yllä.

Opastukset sisältävät erilaisia pieniä tehtäviä, joiden kautta pyritään luomaan muistijälkiä ja täten herättämään oppimiskokemuksia.

Vaikka museoesineisiin koskeminen on museokierroksella kielletty, pääsee työpajoissa kokeilemaan päivän teeman aiheita käytännössä. Valtaosa työpajoissa käytetyistä työvälineistä on museon kokoelmista käyttöluetteloon siirrettyjä esineitä. Työpajoissa on tarkoitus luoda käytetystä työtekniikasta mahdollisimman aito ja todenmukainen kuva. Työtapa voi olla vaikea tai raskas, mutta ennen kaikkea todenperäinen. Tämä tukee osaltaan museopedagogisen toiminnan tavoitteita siitä, että museoissa tapahtuvan opetuksen ensisijaisena tehtävänä tulisi olla kulttuuri- ja luonnonperinnön lukutaidon oppiminen. Autenttinen työn tai toiminnan jäljittely tarjoaa kokemuksen ja opin siitä, kuinka asioita on oikeasti tehty ennen vanhaan.

Havainnoidessamme Hämeen Linnan oppaan Katariina Tanttarin (29.1.2016) työtä esikoululaisryhmän museokierroksella, kiinnitimme huomiota siihen, miten lapsille suunnattu museokierros poikkeaa tavallisesta. Havainnoinnista toivoimme saavamme itsellemme vinkkejä ja eväitä museoviikon suunnittelua ja opastuksia, sekä työpajoja varten. Teimme havainnointia varten rungon (liite 14), johon koottiin mielestämme oleelliset seikat. Sekä museopedagogiikan perusteiden, että seuratun opastuksen myötä tuli ilmi, että lasten on vaikea keskittyä pitkiä aikoja yhteen asiaan. Mielenkiinnon säilyttämiseksi tarvitaan toiminnallista tekemistä, kokemuksia ja vuorovaikutusta. Oppaan lapsille esittämät kysymykset esimerkiksi linnan iästä tai asukkaista herättivät lasten kiinnostuksen aina hetkeksi eteenpäin. Vuorovaikutus sekä tilan antaminen lasten omille ajatuksille ja oivalluksille vaikuttaisikin olevan erityisen tärkeää, jotta lapsilla olisi mahdollisuus aktiiviseen oppimiseen. Kiireetön ja rauhallinen ilmapiiri luo mahdollisuuksia lasten kysymyksille ja ajatuksille.

Museoviikon suunnitelma perustuu Janakkalan esiopetuksen- ja peruskoulun opetussuunnitelmiin. Uudet opetussuunnitelmat otetaan perusopetuksen osalta käyttöön syksyllä 2016 (Opetushallitus n.d.). Museoviikon suunnitelmassa olemme hyödyntäneet nyt voimassa olevaa Janakkalan kunnan perusopetuksen opetussuunnitelmaa.

Suunnitelmassa on neljä erilaista ohjelmaa kohderyhmän mukaan. Jokaiselle kohderyhmälle on suunniteltu oma teemansa, jonka perusteella on määritelty sisältö kullekin museokäynnille. Tarinmaan koululla tehty aineiston keruu on toiminut pohjana suunnitelmille. Museoviikon vierailujen ohjattu osuus kestää kaksi tuntia. Tämä perustuu opettajien haastatteluissa ilmi tulleisiin käytännön järjestelyjä koskeviin toiveisiin. Museoviikolle saapuvat lapsiryhmät ovat kooltaan melko suuria ja yhden päivän kävijämäärä on yleensä n. 40 lasta, joskus kävijöitä voi olla jopa kaksinkertainen määrä. Museovierailulla tämä merkitsee käytännössä sitä, että jaamme kävijät kahteen tai kolmeen ryhmään, riippuen työpajojen sisällöistä. Kun yksi ryhmä on opastetulla museokierroksella, toinen ryhmä osallistuu työpajoihin joko sellaisenaan tai jaettuna vielä kahteen pienempään ryhmään. Ohjattu osuus järjestetään pääasiallisesti klo 9–11, jonka jälkeen ryhmillä on mahdollisuus palata takaisin koululle ruokailemaan tai jäädä retkeilemään ja syömään eväitä Laurinmäelle.

Kaikki museoviikon ohjelmat sisältävät opastuksen joko museossa tai kulttuurimuistojen luontopolulla sekä työpajoja. Museoviikon toteutukseen tarvitaan kolmen hengen työporukka. Lisäksemme olemme saaneet mukaan renki-Antin, joka huolehtii museoviikon opastetuista kierroksista. Opinäytetyön tekijät, eli Heta ja Martta, vastaavat kaikkien suunnitelmissa olevien työpajojen toteutuksesta.

Museoviikon päiviin osallistuvat ryhmät voivat olla eri päiväkodeista tai kouluista. Yhdelle museoviikolle saapuu siis lapsia vain tietyistä ikäryhmästä, muuta yhdistävää tekijää ryhmällä ei välttämättä ole. Opinäytetyössä tehtiin suunnitelmat kaikille esi- ja alakoulujen ikäryhmille, jotta ne palvelisivat tarkoitustaan myös jatkossa osana kulttuuripolkua. Ennen varsinaista museovierailua päiväkotiin tai kouluun otetaan yhteyttä kirjeitse (liite 5). Kirjeessä varmistetaan kyseisen ryhmän vierailulle sovitun ajan kohta ja kerrotaan alustavaa tietoa museoviikon vierailusta ja sen ohjelmasta. Kirje on tarkoitettu esikouluryhmän tai luokan opettajalle. Ennen museovierailua esikoululaisille tai oppilaille lähetetään oma kutsu, jossa on pieni museoviikon ohjelmaan liittyvä ennakkotehtävä (liitteet 6,9). Ennakkotehtäviä käsitellään ryhmän museokäynnin aikana osana ohjelmaa. Museoviikolla ryhmät saavat lähtiessään museolta mukaansa tehtävän, jonka avulla he voivat vielä päiväkodilla tai koululla palata aiheeseen (liitteet 10,13). Myös ikäihmisten päiväkontoutuksen ohjaajaan ollaan yhteydessä ennen museovierailua ja kerrotaan tarkemmin tulevasta ohjelmasta. Päiväkontoutuksen ohjaajan idea oli, että he voisivat perehtyä aiheeseen jollain tavoin ennen museokäyntiä. Voimme lähettää esimerkiksi suunnitelman päivän ohjelmasta ohjaajille, vaikka erillisiä etukäteistehtäviä emme heille valmistele.

Turvallisuus on yksi tärkeä tekijä, johon museoviikon suunnittelussa on kiinnitetty huomiota. Suunnitellut työpajamenetelmät ja pajoissa käytetyt työvälineet on valittu niin, että mahdolliset vaaratilanteet voidaan minimoida. Museoalue toimintaympäristönä rajaa työpajojen mahdollisuuksia jo sinänsä. Museorakennusten sisätiloissa tekeminen on rajoitetumpaa, kuin ulkona. Työpajat järjestetään mahdollisuuksien mukaan taivasalla, sateen sattuessa osa pajoista on kuitenkin mahdollista siirtää katoksiin tai sisätiloihin. Koska museoviikko sijoittuu torppariaikaan, opas Renki Antti sekä työpajojen ohjaajat Heta ja Martta pukeutuvat aikakauteen sopivasti. Myös aikakaudelle tyypillisiä käytöstapoja ja sananparsia pyritään mahdollisuuksien mukaan noudattamaan.

Yksi lasten haastatteluiden tärkeimmistä teemoista olivat eläimet, niin metsäeläimet kuin kotieläimetkin. Tästä huolimatta jo alkumetreillä päätimme, ettemme halua oikeita eläimiä museoalueelle tuoda, vaikka siihen tarjoutuisi mahdollisuus. Syynä tähän päätökseen oli se, että päivä tai jopa koko viikko museolla ihmishulinassa olisi eläimille todennäköisesti hyvin stressaavaa. Mielestämme eläimet eivät ole näyttelyesineitä, vaan voimme hyödyntää tätä ideaa luovalla tavalla, niin ettei siitä ole haittaa eläinten hyvinvoinnille.

7.3.1 Wanhoiden taitojen päivä

Tästä alaluvusta löytyy esikouluikäisten lasten museoviikon suunnitelma. Suunnitelmassa on kuvattu tämän ikäryhmän erityispiirteitä, jotka on huomioitu päivän ohjelmassa. Nämä erityispiirteet näkyvät muun muassa museo-opastuksen kestossa. Opastukseen on valittu lasten mielestä varmasti mielenkiintoisia kohteita ja se on rakennettu toiminnalliseksi, siellä arvuutellaan, lasketaan, kurkistellaan ja ihmetellään asioita yhdessä. Ohjelman työpajat on suunniteltu huomioiden ryhmän koko ja ikäryhmän motoriset taidot. Tekeminen työpajoissa on melko karkeamotorista ja vapaamuotoista. Työpajoissa lapset pääsevät kuitenkin tutustumaan perinteisiin käsi-työtaitoihin. Opastukset ja työpajat toteutetaan kolmessa pienryhmässä niin, että kukin ryhmä aloittaa eri kohteesta. Kaikki ryhmät kiertävät ohjatun osuuden aikana molemmat työpajat sekä opastetun museokierroksen.

Päivän ohjelman suunnitelmassa olemme määrittäneet tavoitteet toiminnalle ja miettineet, mihin opetussuunnitelman osaan päivän sisältö liittyy. Ohjelma koostuu tervetulo-osuudesta, opastetusta kierroksesta museossa, kahdesta työpajasta ja yhteisestä lopetuksesta. Työpajojen suunnitelmissa on eritelty pajoissa tarvittavat materiaalit, työvälineet ja pajaa varten tehtävät esivalmistelut. Työpajojen ohjaaminen vaatii ohjaajalta perehtyneisyyttä kyseiseen tekniikkaan, mutta suunnitelmissa kerromme myös, kuinka työpajojen sisältöä voi tarvittaessa keventää.

Kohderyhmä: Esikoululaiset

Kohderyhmän erityispiirteet: 5–6-vuotiailla lapsilla on vielä voimakas mielikuvitus, mutta he oivaltavat jo aiempaa paremmin, mikä on kuviteltua ja mikä totta. Tässä iässä lapset yleensä alkavat nauttia erilaisista peleistä ja leikeistä, mutta epäonnistumisia ja peleissä häviämistä voi olla vaikea sietää. Liikkuminen ja kädentaidot ovat asioita, joista tämän ikäiset nauttivat. (Mannerheimin lastensuojeluliitto n.d.)

Ryhmän koko: 40 max. + aikuiset

Tavoitteet: Omaan kulttuuriperintöön tutustuminen.

Luovuuden ja käsillä tekemisen tukeminen.

Luonnonmukaisuuden ja lähiympäristön merkityksen esille tuominen.

Lapsen kokemusmaailman laajentaminen perinteisiin käsityömenetelmiin.

Yhteys Janakkalan esiopetuksen opetussuunnitelmaan: Janakkalan kunnan esiopetussuunnitelma: Eettinen kasvatus, taide ja kulttuuri.

Tervetuloa Laurinmäen torpparimuseoon!

Kesto: 15 min.

Sisältö: Oppaiden ja museon esittely museopihalla. Mietitään yhdessä, millaisia ovat kauniit käytöstavat museossa.

Ryhmä esittelee itsensä kajauttamalla nimensä yhteen ääneen.

Torppari käskee- leikki (Mukaelma kapteeni käskee- leikistä).

Jaetaan museovieraat kolmeen eri ryhmään. Pyritään säilyttämään mahdollisuuksien mukaan päiväkotiryhmät omina ryhminään.

Kierros museossa renki Antin matkassa

Ryhmän koko: n. 20 lasta + aikuiset

Kesto: 30 min.

Teema: Vanhoja tötaitoja

Kohteet: Hetan mökki
Mylly
Torppa
Savusauna
Työpajat riihellä

Opastuksen runko:

Ensimmäisen ryhmän opastus alkaa Hetan mökiltä. Renki kysyy lapsilta, onko mökki jostain tutun näköinen. Ryhmä on saanut ennakkotehtävänä kuvan Hetan mökistä ja he ovat tehneet pienen tarinan mökissä asuvista ihmisistä. Renki Antti lukee tarinan ääneen. Hetan mökin ovi on lukossa, joten ryhmä pääsee kurkkaamaan sisään pienestä ikkunasta. Renki Antti kertoo tarinan ikkunasta näkyvästä ompelukoneesta. Mökissä asuva Heta on näet ompelija ammatiltaan. Samalla ihmetellään sitä, miten Hetan pikkuruiseen mökkiin on mahtunut asumaan viisi henkeä.

Myllyllä arvuutellaan, mitä työtä siellä tehdään tai on tehty. Kaikki pääsevät sisälle myllyyn tutkimaan suuria jauhinkiviä. Renki kertoo ryhmälle myllyn toiminnan pääpiirteitä. Lasten tehtävänä on laskea, kuinka monta jauhinkiveä myllyn ensimmäisessä kerroksessa näkyy. Isoja jauhinkivipareja löytyy myllystä kolme.

Torpassa tutustutaan pakariin ja pirttiin. Pakarissa renki Antti esittelee ruoanlaittoon ja leipomiseen liittyviä esineitä. Pakarissa ryhmä pääsee tunnistamaan vanhoja esineitä, kuten kahvimyllyä, varpuvispilää ja vesileiliä. Renki esittelee myös oman petipaikkansa, joka sijaitsee pakarin nurkassa. Nurkassa olevat sänky ja pieni rengin kaappi ovat häntä varten laitettu. Pirtissä pohditaan, miksi pirtin lattia on niin kovin kulunut. Renki Antti tietää kertoa, että pirtissä tehdään isoja ja karkeitakin töitä, kuten nikkaroidaan rekiä, saaveja ja työkaluja. Talvisin pirtissä tehdään päreitä, kehrätään ja siellä kengitetään jopa hevosta!

Savusaunassa asustaa saunatonttu, jota kurkitaan pienestä reiästä saunan ulkoseinässä. Saunan edessä tarinoidaan hetki tontuista; minkälaisia tonttuja on olemassa? Onko joku nähnyt tontun? Mikä on tonttujen työtä? Ensimmäisen ryhmän museokierros päättyy tähän ja renki johdattaa ryhmän riihen työpajoihin.

Toinen ryhmä lähtee riiheltä renki Antin opastukselle ja kiertää museon käänteisessä järjestyksessä. Tämän ryhmän kierros päättyy Hetan mökille.

Kehrä-työpaja Martan seurassa

Ryhmän koko: n. 10 lasta ja aikuiset

Kesto: 30 min.

Sisältö: Aluksi tutustutaan villaan materiaalina. Mistä villa tulee? Mitä siitä voi tehdä? Villaa voi hypistellä, tunnustella ja haistella.

Työpajassa harjoitellaan villan karstaamista lepereiksi käsikarstoilla parityöskentelynä. Martta näyttää mallia ja avustaa alkuun.

Martta näyttää, miten karstatuista lepereistä kehrätään rukilla lankaa. Työpajasta löytyy myös toinen rukki, jonka polkemista ryhmäläiset pääsevät halutessaan kokeilemaan.

Työpajassa valmistetaan peikonhantiä pellavasta. Työvälineenä käytetään värttinöitä ja peikonhännät tehdään parityönä niin, että toinen pyörittää värttinää, samalla kun toinen kehrää. Pajan viimeinen osio toteutetaan, mikäli aikaa jää.

Esivalmistelut ja työvälineet:

Raakavillan hankkiminen ja mahdollisesti puhdistaminen

Käsikarstat

Rukki

Tarvittaessa värttinät ja pellavakuitua

Huomioitavaa: Työpajan ohjaaminen vaatii ohjaajalta perehtyneisyyttä ja kokemusta villan käsittelemisestä sekä kehräämisestä. Jos ohjaajalla ei ole edellä mainittuja taitoja, voi työpajan sisältöjä keventää. Työpajassa voi kehräämisen sijaan keskittyä materiaalien ja työvälineiden tutkimiseen sekä käydä työvaiheita keskustellen läpi. Vaikka osaamista kehräyksestä ei löytyisikään, voi lasten kanssa kokeilla, miten käsikarstat toimivat tai kuinka rukkia poljetaan. Työpajaa kannattaa keventää tällä tavoin, jos lapsiryhmät ovat kooltaan suuria.

Kudelman-työpaja Hetan johdolla

Ryhmän koko: n. 10 lasta ja aikuiset

Kesto: 30 min.

Sisältö: Aluksi mietitään yhdessä, miten vaatteisiin saadaan kangasta. Onko kukaan nähnyt kangaspuita? Miten Hetan kudontakehikot eroavat nähdystä kangaspuista?

Heta ohjeistaa ryhmän kertaamaan lankaa pareittain. Tarjolla on erivärisiä villalankoja, joista kerrataan nyöriä.

Kudontakehikoissa on valmiina edellisen ryhmän työ. Pohditaan hetki, miten nyörit ja luonnonmateriaalit on saatu pujotettua loimeen. Jokainen pääsee vuorollaan pujottamaan oman lankansa tai valmiiksi kerättyjä luonnonmateriaaleja kehikkoon. Kukin lapsista saa olla vuorollaan kudontamestari, joka poimii toisille viriön. Loimi on melko kapea ja harva. Siinä on käytetty kahta eriväristä loimilankaa, mikä helpottaa hieman kudontamestarin työtä.

Pajan lopuksi ihailaan syntynyttä kudosta. Valmis työ laitetaan museolle näyttille museoviikon jälkeen.

Esivalmistelut ja työvälineet:

Kehikon valmistaminen ja loimen luominen kehikkoon.

Puurima viriön avaamiseksi.

Luonnonmateriaalien kerääminen kudontaa varten.

Erivärisiä villalankoja valmiiksi pätkittyinä langan kertaamiseen.

Huomioitavaa: Työpajan ohjaaminen vaatii ohjaajalta jonkin verran perehtyneisyyttä primitiiviseen kudontatekniikkaan. Jos lapsiryhmät ovat suuria, voi pajasta jättää esimerkiksi ”kutojamestarin viran” pois. Tämä nopeuttaa työskentelyä pajassa.

Näkemiin!

Toisen ryhmän museokäynti päättyy Hetan mökille renki Antin seurassa, kun taas toinen ryhmä päättää päivän touhut työpajoihin Hetan ja Martan kanssa. Kierroksen jälkeen kysymme, mitä päivästä jäi päällimmäisenä mieleen ja mikä oli mukavinta.

Annamme ryhmien opettajille päiväkodille vietäväksi pienen tehtävän, johon voi museovierailun jälkeen palata.

Kiitämme käynnistä ja toivotamme mukavaa kotimatkaa!

7.3.2 Kirjeitä saunatontulta

Tästä alaluvusta löytyy 1.–2.-luokkaisten lasten museoviikon suunnitelma. Museokäynnille on kutsuttu mukaan myös ikäihmisiä. Suunnitelmassa on kuvattu näiden ikäryhmien erityispiirteitä, jotka on huomioitu päivän ohjelmassa. Opastusten ja työpajojen sisällöt on valittu lasten kiinnostusten ja toiveiden mukaan. Nämä tukevat lasten mielikuvitusta ja antavat mahdollisuuden lähestyä kulttuurihistoriaamme leikin ja tarinoiden kautta. Ohjelmassa on huomioitu myös ikäihmiset muistelun ja muistojen jakamisen näkökulmasta. Myös mahdolliset rajoitteet liikkumisessa on pyritty ottamaan huomioon. Museovierailulle saapuva ryhmä jaetaan kahdeksi pienemmäksi ryhmäksi, joista toinen lähtee opastetulle kierrokselle ja toinen työpajoihin. Työpajoihin saapuva ryhmä jaetaan vielä kahdeksi pienemmäksi ryhmäksi, jotta työskentely työpajoissa olisi sujuvampaa.

Päivän ohjelman suunnitelmassa olemme määrittäneet tavoitteet toiminnalle ja miettineet, mihin opetussuunnitelman osaan päivän sisältö liittyy. Ohjelma koostuu tervetulo-osuudesta, opastetusta kierroksesta museossa, kahdesta työpajasta ja yhteisestä lopetuksesta. Työpajojen suunnitelmissa on eritelty pajoissa tarvittavat materiaalit, työvälineet ja pajaa varten tehtävät esivalmistelut. Työpajojen ohjaaminen vaatii ohjaajalta perehtyneisyyttä kyseiseen tekniikkaan, mutta suunnitelmissa kerromme myös, kuinka työpajojen sisältöä voi tarvittaessa keventää.

Kohderyhmä: 1.–2.-luokkalaiset + ikäihmiset

Kohderyhmän erityispiirteet: 7–9-vuotiaat lapset ovat usein yhteistyökykyisiä, innokkaita ja nopeita oppimaan uutta. Toisaalta tunteet saattavat aihdella kovastikin ja tunteita voi olla vaikea hallita. Ryhmään kuulumisen sekä kavereiden hyväksyntä on tärkeää. Tämän ikäinen lapsi pystyy jo paremmin hahmottamaan, mikä on totta ja mikä ei. Mielikuvitus ja uskomukset saattavat silti vielä sekoittaa tosiasioihin. Hienomotoriset taidot ovat kehittyneet ja mm. piirtäminen, askartelu ja kirjoittaminen kiinnostavat. (Mannerheimin lastensuojeluliitto n.d.)

Ikäihmisille voi olla tärkeää päästä jakamaan omia muistoja ja kulttuuriperintöä jälkipolville. Kuulluksi tuleminen ja muistojen läpikäyminen lisää omanarvontunnetta. (Rautalammin museo 2012). Ikäihmisillä saattaa olla iän mukanaan tuomia fyysisiä haasteita, kuten näön ja kuulon heikkene- mistä sekä liikkumisen vaikeutumista (Heikkinen 1995, 408, 413).

Ryhmän koko: 40 max. + aikuiset

Tavoitteet: Mielikuvituksen ja itseilmaisun tukeminen.

Omaan kulttuuriperintöön tutustuminen tai sen muisteleminen.

Vuorovaikutustaitojen harjaantuminen ja ongelmanratkaisukyvyyn kehittä- minen. Lähiympäristön merkityksen esille tuominen.

Tutustuminen luonnonmateriaalien käyttöön käsitöissä.

Eri sukupolvien tutustumisen ja muistojen sekä kokemusten jakamisen mahdollistaminen.

Yhteys Janakkalan kunnan opetussuunnitelmaan: Äidinkieli, ympäris- tötieto, käsityö, liikunta ja matematiikka.

Tervetuloa Laurinmäen torpparimuseoon!

Aika: 15 min.

Sisältö: Oppaiden ja museon esittely museopihalla. Mietitään yhdessä, mil- laisia ovat kauniit käytöstavat museossa. Kerromme, että olemme saaneet Laurinmäen saunatontulta kirjeen, jonka luemme lapsille ääneen. Tonttu pyytää kirjeessään lapsilta apua torpan arkeen liittyvissä asioissa.

Museovieraat esittäytyvät aakkosleikillä. Luettelemme kaikki aakkoset ja se kenen nimi alkaa kyseisellä kirjaimella, hyppää ilmaan tai nostaa kätensä ylös sanoen oman nimensä.

Lämmittelyleikkinä on tonttuhippa, jossa yksi lapsista on tonttu, joka ottaa muita kiinni. Hippaa leikitään kävelyhippana. Jos joku vahingossa juoksee, tulee hänestä seuraava hippa. Ikäihmiset toimivat hippaleikin turvapaik- koina. Ennen hippasille ryhtymistä lapsia muistutetaan, että turvaan men- nään varovasti niin, ettei kukaan vahingossa kaadu.

Tonttuhipan jälkeen museovieraat opettajineen ja ohjaajineen jaetaan kah- teen ryhmään niin, että molemmissa ryhmissä on lapsia sekä ikäihmisiä.

Kierros museossa renki Antin seurassa

Ryhmän koko: n. 20 lasta + aikuiset+ ikäihmiset (n. 8-10 henkilöä)

Kesto: n. 45 min.

Teema: Tontun jäljillä

Kohteet: Hetan mökki

Mylly

Sepän paja

Torppa

Savusauna

Työpajat ovat navetalla ja museoalueen pihassa/riihen katok- sessa

Opastuksen runko:

Opastettu kierros alkaa Hetan mökiltä. Koska Hetan mökin ovi on lukittu, tutkitaan ja ihmetellään Hetan mökkiä ulkoa käsin. Rappusen alta löytyy uusi kirje tontulta, jossa tonttu pyytää miettimään ja kertomaan, millaisia

kotieläimiä Laurinmäellä on ennen asustanut. Tonttu kertoo kirjeessään vanhoista mittayksiköistä, joihin tutustutaan renki Antin ja ikäihmisten opastuksella. Minkäkokoinen on syli? Entä kyynära? Vertaillaan oman kehon mittoja vanhoihin suomalaisiin mittoihin. Tonttu opastaa museovieraat kulkemaan sepän pajan kautta torppaan, mistä löytyy seuraava kirje tontulta.

Sepän pajassa ihmetellään maalattiaa ja ahjoa. Lapset laskevat ikäihmisten avustuksella, kuinka monet pihdit sepän pajasta löytyy.

Torpassa mennään ensin pakarin puolelle, josta löytyy tontun kirje. Kirjeessään tonttu kertoo, että ennen vanhaan oli tapana antaa tontuille lahjaksi ruokaa. Tonttu ohjeistaa lapsia miettimään, millaista ruokaa ennen on laitettu ja miten. Miten ruoka on valmistettu ja lämmitetty? Missä ruokaa on säilytetty? Millaista ruokaa on tehty? Ikäihmiset kertovat lapsille omia muistojaan ja kokemuksiaan ruoasta ja ennen vanhaan käytetyistä ruoanvalmistusmenetelmistä. Tontun neuvoo kirjeessään väkeä siirtymään pirtin puolelle, missä renki Antilla on pieni tehtävä.

Pirtissä renki Antti neuvoo lapsia ja ikäihmisiä mittaamaan, että mahtuisiko pirttiin sisälle hevonen. Kun mittaukset on saatu tehtyä, kertoo renki tarinan siitä, kuinka hevosia on ennen vanhaan pidetty ja mm. kengitetty sisällä pirtissä. Tämän jälkeen matka jatkuu savusaunalle. Renki pyytää vieraita hiipimään savusaunalle hiirenhiljaa, jotta saunatonttu ei häiriinny liiasta metelistä. Tontut arvostavat hyviä käytöstapoja.

Savusaunalla lapset ja aikuiset pääsevät näkemään saunatontun savusaunan ulkoseinässä olevasta aukosta. Savusaunan edustalta löytyy viimeinen tontun kirje, jossa tonttu ohjeistaa menemään riihelle ja toivottaa mukavaa kevään jatkoa.

Riihellä lapset ja ikäihmiset mittaavat perunoita kappaan. Jokainen laittaa kappaan yhden perunan, jonka jälkeen katsotaan, onko kappaa vajaa vai tuleeeko perunoita jo yli laidan. Lasketaan yhdessä ääneen, montako perunaa kappaan meni. Jos kappaa on vajaa, arvaillaan paljonko perunoita kappaan mahtuisi vielä. Jos kappaa pursuaa yli, pohditaan saisiko perunoista jopa toisen kapallisen.

Kierros päättyy joko riihelle tai työpajoihin, riippuen ryhmästä.

Tarinapaja Martan kanssa

Ryhmän koko: n. 10 lasta ja aikuiset + ikäihmiset (n. 4–5 henkilöä)

Kesto: n. 20 min.

Sisältö: Tarinapaja pidetään sään salliessa joko ulkona tai sateella riien katoksessa. Lapset istuvat tarinavilteillä ja ikäihmisille tuodaan penkkejä istuimiksi. Paja alkaa yhteisellä lämmittelytarinalla, jonka aiheena on eläimet. Martta kysyy, kenellä on tai on ollut kotonaan kissa ja yksi heistä kenellä on, voi aloittaa tarinan. Jokainen jatkaa tarinaa vuorollaan. Yhteiseen lämmittelytarinaan käytetään aikaa muutama minuutti, mutta niin että jokainen ehtii jatkaa tarinaa ainakin kerran.

Ikäihmiset kertovat tarinapajassa lapsille tarinoita menneistä ajoista. Tarinoiden teemana on lasten leikit ennen vanhaan. Tarinoiden virittäjinä käytetään vanhoja leluja tai muita esineitä, joita ovat esim. mollamaija, hyrrä ja kaarnalaiva. Lapset valitsevat lelun tai esineen, josta he haluavat kuulla tarinan. Esine ojennetaan sille, joka haluaa ensimmäisenä aloittaa tarinan. Kerrottuaan oman muistonsa, hän ojentaa esineen seuraavalle, joka taas vuorostaan kertoo omansa. Kaikkien ei tarvitse kertoa tarinaa tai muistoa esineestä, sen voi ojentaa suoraan eteenpäin seuraavalle. Lasten tehtävänä on kuvittaa ikäihmisten kertomat tarinat suurelle paperille. Lopuksi katsellaan yhdessä lasten piirroksia.

Esivalmistelut ja työvälineet:

Tarinavilttejä ja penkkejä istuimiksi
Vanhoja esineitä ja leluja
Isoja papereita lasten piirroksille
Alustat papereille
Värikyniä

Käpylehmä-työpaja Hetan seurassa

Ryhmän koko: n. 10 lasta ja aikuiset+ ikäihmiset (4–5 henkilöä)

Kesto: n. 20 min.

Sisältö: Työpaja aloitetaan miettimällä, millaisilla leluilla lapset ovat leikkineet ennen vanhaan. Montako lelua omaan lelukoppaan jäisi, jos sieltä poistettaisiin kaikki muovilelut? Ikäihmiset kertovat, millaisilla leluilla heidän lapsuudessaan on leikitty, mistä ne olivat tehty ja paljonko leluja oli käytössä.

Kuka on aiemmin tehnyt käpylehmiä? Työpajassa valmistetaan käpylehmiä valmiiksi kerätyistä materiaaleista. Samalla tunnistetaan yhdessä, mitä materiaalit ovat, esim. kuusen- ja männynkäpyjä, oksia ja erilaisia lehtiä. Valmiit käpylehmät laitetaan yhteiseen aitaukseen, jota on valmisteltu etukäteen. Jos pajassa jää aikaa, aitauksen rakentamista entistä ehommaksi voidaan jatkaa. Käpylehmät jäävät laiduntamaan Laurinmäelle.

Esivalmistelut ja työvälineet:

Käpylehmien aitauksen esivalmistelu
Luonnonmateriaalien kerääminen: käpyjä, oksia ja erilaisia lehtiä

Näkemiin!

Kierrosten ja työpajojen päätteeksi mennään savusaunalle. Piirustukset kääritään yhdessä rullalle ja sujautetaan saunan seinässä olevasta aukosta tonnulle.

Lopuksi esitämme vieraille muutaman väittämän. Jos he ovat samaa mieltä, venyttävät he itsensä niin isoksi ja pitkäksi, kuin pystyvät. Jos he taas ovat väittämän kanssa eri mieltä, menevät he pienen pieneen kyyryyn.

Väittämät ovat:

- Saunatonnttu lukee saamansa postin jo tänään.
- Aion tehdä myöhemminkin käpylehmiä.
- Tänään oli kiva päivä Laurinmäellä.

Kiitämme käynnistä ja toivotamme mukavaa kotimatkaa!

7.3.3 Haltiain matkassa

Tästä alaluvusta löytyy 3.–4.-luokkaisten lasten museoviikon suunnitelma. Suunnitelmassa on kuvattu tämän ikäryhmän erityispiirteitä, jotka on huomioitu päivän ohjelmassa. Opastus on luonteeltaan hyvin liikunnallinen ja seikkailuhenkinen, joka antaa mahdollisuuden käyttää myös mielikuvitusta. Työpajaan on varattu runsaasti aikaa, koska tämän ikäiset lapset jaksavat keskittyä tekemiseen jo pidempiä aikoja. Luontopolulle saapuvat ryhmät jaetaan kahteen pienempään ryhmään, joissa työskennellään vierailun ajan. Molemmat ryhmät osallistuvat sekä opastetulle luontopolulle, että työpajaan.

Päivän ohjelman suunnitelmassa olemme määrittäneet tavoitteet toiminnalle ja miettineet, mihin opetussuunnitelman osaan päivän sisältö liittyy. Ohjelma koostuu tervetulo-osuudesta, opastetusta kierroksesta museossa, ohjatusta työpajasta ja yhteisestä lopetuksesta. Työpajojen suunnitelmissa on eritelty pajoissa tarvittavat materiaalit, työvälineet ja pajaa varten tehtävät esivalmistelut. Työpajojen ohjaaminen vaatii ohjaajalta perehtyneisyyttä kyseiseen tekniikkaan, mutta suunnitelmissa kerromme myös, kuinka työpajojen sisältöä voi tarvittaessa keventää. Koska Laurinmäellä on olemassa kiehtova kulttuurimuistojen luontopolku, yhdessä suunnitelman ohjelmassa haluttiin hyödyntää myös sitä oppimisympäristönä.

Kohderyhmä: 3.–4.-luokkalaiset

Kohderyhmän erityispiirteet: Tytöt ja pojat ovat usein omissa porukoissaan. Kaverit ovat entistä tärkeämpiä, mutta myös arkiset touhut aikuisten kanssa tuntuvat mukavalta. Roolileikit, älylliset ja liikunnalliset pelit ja leikit sekä seikkaileminen kiinnostavat tämän ikäisiä lapsia. Toisten huomiointi on jo tässä iässä helpompaa, samoin oman vuoron odottaminen ja omien tunteiden hallinta. (Mannerheimin lastensuojeluliitto n.d.)

Ryhmän koko: 40 max. + aikuiset

Tavoitteet: Liikunnan ilon ja luonnossa liikkumisen taitojen kartuttaminen. Tutustuminen luonnonmateriaalien käyttöön kuvataiteessa.

Omaan kulttuuriperintöön tutustuminen.

Lähiympäristön kasvillisuuteen tutustuminen

Yhteys Janakkalan kunnan opetussuunnitelmaan: Ympäristö ja luonnontiede, elämäntutkimus, kuvataide ja liikunta.

Tervetuloa Laurinmäen kulttuurimuistojen luontopolulle!

Aika: 15 min.

Sisältö: Oppaiden ja museon esittely museopihalla. Mietitään yhdessä, millaisia ovat hyvät käytöstavat luonnossa.

Oppilaat esittäytyvät: Heta ja Martta ovat varanneet mukaan matonkudetta, toinen pitää kiinni toisesta ja toinen toisesta narunpästä kaukana toisistaan. Kaikki tarttuvat vuorollaan kuteeseen sanoen oman nimensä.

Alkulämmittelynä on takiaisleikki. Hajaannutaan vähän etäämmälle toisistaan ja aloitetaan leikki. Takiaiset (lapset ja niin halutessaan myös aikuiset)

pomppivat tasajalkaa ja aina toisen kohdatessaan takertuvat tähän kiinni otamalla kädestä tai olkapäästä kiinni. Kiinni tarttuneet takiaiset pomppivat yhdessä tarttuen taas seuraaviin, kunnes kaikki ovat yhtä suurta takiaispalloa.

Kierros luontopolulla renki Antin matkassa

Ryhmän koko: n. 20 lasta + aikuiset

Kesto: 45 min.

Teema: Muinaiset luonnonhaltiat

Kohteet: Uhrilehto
Laurinlähde
Kuppikivet
Kallio
Kalmisto

Opastuksen runko: Tervehditään yhdessä metsää, kun sinne mennään: “Terve metsä, terve vuori, terve metsän kuningas!” Lehdossa kuunnellaan lintujen ääniä ja tutkitaan, näkyykö muita metsän eläimiä. Tätä oppilaat ovat jo pohtineet saamassaan ennakkotehtävässä. Katsellaan, millaisia kasveja lehdosta löytyy. Renki Antti kertoo entisajan ihmisten suhtautumisesta luontoon esimerkiksi puihin.

Laurinlähteellä renki Antti kertoo lähteen merkityksestä ja siitä, kuinka lähteen vettä on käytetty esimerkiksi parantamiseen. Lähteellä kuullaan myös tarina näkistä, joka on ennen muinoin asunut lähteessä. Renki kertoo lyhyesti myös vanhempaa perua olevista uskomuksista, kuten Veden emästä ja Vetehisestä.

Kuppikivellä etsitään ja lasketaan kivessä olevia kuppeja. Renki Antti kertoo kivelle jätettyjen uhrilahjojen tarkoituksesta sekä sitä, mitä kivelle on ollut tapana uhrata (esim. ruokauhrit).

Nuotiopaikalla renki kertoo lapsille lyhyen tarinan metsänneidosta, joka usein ilmestyi nuotion loimussa istuville erämiehille. Kierroksen lopuksi kiivetään rautakautiselle kalmistolle sekä tutkitaan kallioon hakattuja kirjaimia ja numeroita. Yritetään selvittää, mitä kallioon on kirjoitettu.

Kierros päättyy kalliolle tai jatkuu työpajaan, riippuen ryhmästä. Jälkimmäinen ryhmä kiertää luontopolun vastakkaisessa järjestyksessä.

Ympäristötaidepaja

Ryhmän koko: n. 20 lasta ja aikuiset

Kesto: 45 min.

Sisältö: Ensimmäinen ryhmä siirtyy työpajaohjaajien matkassa suurelle Männylle. Männyllä Heta ja Martta kertovat lapsille metsän jumalasta Tapiosta ja hänen puolisostaan Mielikistä. Kerronta on tarinamuodossa ja lapset saavat istua metsässä tarinaa kuunnellen. Tarinassa kerrotaan, että Tapio on huolissaan männystä, koska se on jo vanha puu ja nykyajan saasteet ovat tehneet sille tuhojaan ja vähentäneet sen elinvoimaa.

Tarinan päätyttyä lapset käyvät tutustumassa mäntyyn. Kokeillaan, kuinka monta lasta tarvitaan, että saadaan kädet puun ympäri.

Pajassa luodaan yhteinen ympäristötaideteos puun juurelle. Ympäristön säästämiseksi taideteokseen on varattu materiaalit valmiiksi. Tarkoituksena on tehdä suojeleva kehä puun juurien suojaksi.

Työpajan lopuksi tehtyä teosta ihaillaan yhdessä. Jutellaan siitä, millaista oli tehdä taideteosta luonnonmateriaaleista.

Esivalmistelut ja materiaalit:

Aiheen mukaisen tarinan valmistelu Tapiosta ja männystä
Luonnonmateriaalien kerääminen yhteisötaideteosta varten

Huomioitavaa: Työpajan ohjaaminen vaatii ohjaajalta perehtymistä ympäristötaiteeseen sekä suomalaisiin luonnonjumaliin. Erityisesti Tapiosta ja Mielikistä tulisi tietää ennen työpajan ohjaamista. Työpaja sopii sellaiseen erikokoisille ryhmille ohjattavaksi.

Näkemiin!

Saatellaan työpajan viimeinen ryhmä museopihalle tai halutessaan ryhmä voi jatkaa retkeilyä metsässä omien opettajien kanssa.

Metsästä poistuttaessa kumpainenkin ryhmä miettii oman tervehdyksensä metsälle. Tällä tervehdyksellä jätetään jäähyväiset metsälle siihen saakka kun seuraavan kerran tavataan!

Kiitetään vielä lapsia vierailusta ja toivotetaan mukavaa matkaa koululle!

7.3.4 Alusta asti itse tehden

Tästä alaluvusta löytyy 5.–6.-luokkaisten lasten museoviikon suunnitelma. Museokäynnille on kutsuttu mukaan myös ikäihmisiä. Suunnitelmassa on kuvattu näiden ikäryhmien erityispiirteitä, jotka on huomioitu päivän ohjelmassa. Opastuksen runko on suunniteltu niin väljäksi, että opastuksen aikana on mahdollista perehtyä käsiteltävään aiheeseen jo syvällisemmin. Työpajoissa lapset pääsevät kokeilemaan oikeita torppariajan töitä ja pohtimaan omien toimiansa ympäristövaikutuksia. Ohjelmassa on huomioitu myös ikäihmisten muistelun ja muistojen jakamisen näkökulmasta. Myös mahdolliset rajoitteet liikkumisessa on pyritty ottamaan huomioon. Opastukset ja työpajat toteutetaan kolmessa pienryhmässä niin, että kukin ryhmä aloittaa eri kohteesta. Kaikki ryhmät kiertävät ohjatun osuuden aikana molemmat työpajat sekä opastetun museokierroksen.

Päivän ohjelman suunnitelmassa olemme määrittäneet tavoitteet toiminnalle ja miettineet, mihin opetussuunnitelman osaan päivän sisältö liittyy. Ohjelma koostuu tervetulo-osuudesta, opastetusta kierroksesta museossa, kahdesta työpajasta ja yhteisestä lopetuksesta. Työpajojen suunnitelmissa on eritelty pajoissa tarvittavat materiaalit, työvälineet ja pajaa varten tehtävät esivalmistelut. Työpajojen ohjaaminen vaatii ohjaajalta perehtyneisyyttä kyseiseen tekniikkaan, mutta suunnitelmissa kerromme myös, kuinka työpajojen sisältöä voi tarvittaessa keventää.

Kohderyhmä: 5.–6.-luokkalaiset ja ikäihmiset

Kohderyhmän erityispiirteet: 5.–6.-luokkalaiset lapset oppivat asioita parhaiten itse tekemällä. Tämän ikäiset mieltivät ja kritisoivat vanhoja tuntuja sääntöjä ja haluavat muuttaa niitä järkisyihin vetoamalla. Omaan toimintaa osataan suunnitella jo paremmin ja myös ymmärretään omien tekojen seurauksia. Samoin kyky itsenäiseen ja loogiseen syysuhteita ymmärtävään ajatteluun vahvistuu. (Mannerheimin lastensuojeluliitto n.d.)

Ikäihmisille voi olla tärkeää päästä jakamaan omia muistoja ja kulttuuriperintöä jälkipolville. Kuulluksi tuleminen ja muistojen läpikäyminen lisää omanarvontunnetta. (Rautalammin museo 2012). Ikäihmisillä saattaa olla iän mukanaan tuomia fyysisiä haasteita, kuten näön ja kuulon heikkene- mistä sekä liikkumisen vaikeutumista (Heikkinen 1995, 408, 413).

Ryhmän koko: 40 max. + ikäihmiset sekä opettajat ja ohjaajat

Tavoitteet: Omaan ja kotiseudun kulttuuriin tutustuminen.

Omien kulutustottumusten pohtiminen.

Erialaisten tietolähteiden hyödyntäminen.

Pellavan käsittelyn historiaan tutustuminen.

Eri sukupolvien tutustumisen ja muistojen sekä kokemusten jakamisen mahdollistaminen.

Yhteys opetussuunnitelmaan: Historia, käsityö, fysiikka ja kemia.

Tervetuloa Laurinmäen torpparimuseoon!

Aika: 15 min.

Oppaiden ja museon esittely museopihalla. Mietitään yhdessä, millaisia ovat kauniit käytöstavat museossa. Ikäihmiset kertovat entisaikojen hyvistä käytöstavoista.

Museovieraat esittäytyvät huutamalla kukin oman nimensä yhteen ääneen. Esittäytymisen jälkeen jakaudumme kolmeen ryhmään luokkien mukaan niin, että ikäihmiset jakautuvat kaikkiin ryhmiin.

Alkulämmittelynä pelaamme käpyjen tarkkuusheittoa. Oppilaat heittävät käpyjä saaviin kolmelta eri etäisyydeltä. Ikäihmiset saavat heittää käpyjä tarvittaessa hieman lähempää.

Kierros museossa renki Antin seurassa

Ryhmän koko: n. 20 lasta + aikuiset

Kesto: n. 30 min.

Teema: Viljasta leiväksi

Kohteet: Riihi
Mylly
Aitta
Pakari

Opastuksen runko:

Riihessä tutustutaan viljan kuivaamiseen ja puintiin. Renki Antti kertoo ikäihmisten kanssa viljan vaiheista ennen kuivaamista. Samalla tutustutaan eri työvälineisiin ja viljalaatuihin, joita Suomessa on kasvatettu.

Myllyssä mietitään sitä, miten jyvistä on saatu jauhoja. Tutkitaan valtavia jauhinkiviä ja pohditaan myllyn toimintaa.

Matkalla torppaan kurkataan ruoka-aitaan, jossa mm. jauhoja ja ryynejä on säilytetty. Tunnistetaan säilytysastioita ja muita aitan esineitä. Joku ikäihmisistä voi kertoa muiston itselleen tutusta esineestä.

Pakarissa päästään maistamaan erilaisia ruisleipiä. Tarjolla on perinteistä hämäläistä kuivaa ja tuoretta varrasleipää. Renki Antti kertoo samalla leivän leipomisesta ja paistamisesta pakarissa. Tutkitaan työvälineitä, joita leivän paistamisessa on käytetty. Osa ikäihmisistä on ehkä osallistunut ruisleivän leipomiseen leivinuunissa.

Opastus päättyy joko pakariin tai työpajoihin, ryhmästä riippuen.

Pellavan loukutusta Martan apuna

Ryhmän koko: n. 10 lasta ja aikuiset + ikäihmiset

Kesto: n. 30 min.

Sisältö: Pellavaa loukutetaan navetan katoksessa. Pajan alussa mietitään sitä, miten vaatteita on ennen vanhaan tehty. Miten ja mistä kangasta on valmistettu ja miten kankaasta on saatu aikaiseksi vaatteita? Käydään yhdessä keskustelua, ikäihmiset saavat kertoa omia muistoja ja kokemuksiaan.

Pajassa pääsee kokeilemaan perinteisiä pellavankäsittelytaitoja, kuten loukutusta, lihtaamista ja häkilöintiä. Martta kertoo samalla pellavan käytön historiaa ikäihmisten kokemusten siivittämä. Pellavasta on tarkoitus saada työpajassa aikaisiksi tappuraa, rohdinta sekä aivinaa, joiden käyttötarkoituksista keskustellaan työskentelyn lomassa. Työpajassa on eri työvaiheisiin esivalmisteltua pellavaa, jotta työ sujuisi vaivattomammin ja joutuisammin. Näytillä pajassa on pellavakuituja, -lankaa ja -kangasta.

Esivalmistelut ja työvälineet:

Pellavaa

Pellavakuidun valmistelua eri työvaiheisiin: liotus, kuivaaminen, rohkaaminen, loukutus ja lihtaus

Pellavan kuitu-, lanka- ja kangasnäytteitä

Rohka

Loukkuja

Lihtoja

Häkilöitä+pöytä häkilöimistä varten

Huomioitavaa: Työpajan ohjaaminen vaatii ohjaajalta perehtymistä ja kokemusta perinteisistä pellavan käsittelytaidoista. Työpaja vaatii myös paljon esivalmisteluita, joihin on ryhdyttävä jopa 2-3 viikkoa ennen varsinaista työpajaa.

Jos ohjaajalla ei ole edellä mainittuja taitoja tai lapsiryhmät ovat suuria, voi työpajan sisältöjä keventää. Työpajassa voi käytännön työn sijaan keskittyä materiaalien ja työvälineiden tutkimiseen, sekä käydä työvälineitä keskustellen läpi. Vaikka käytännön kokemusta pellavan käsittelystä ei ohjaajalta löytyisi, voi silti kokeilla, miltä työvälineet tuntuvat ja välineitä voi käyttää myös muistelun ja tarinoiden tukena. Työvaiheisiin tulisi perehtyä ainakin teoriassa ennen työpajan ohjaamista.

Pyykinpesua Hetan kanssa

Ryhmän koko: n. 10 lasta ja aikuiset

Kesto: n. 30 min.

Sisältö: Keskustellaan aluksi siitä, miten kenenkin kotona pestään pyykkiä. Entä jos ei olisi sähköä? Hanasta ei tulisi vettä? Tai ei olisi valmista pesu-pulveria? Ikäihmiset kertovat kokemuksiinsa näistä asioista.

Heta kertoo pyykinpesun historiasta ja palataan oppilaiden saamaan ennakkotehtävään, jossa osa oppilaista selvitti, kuinka saippuaa on ennen vanhaan valmistettu. Lapset pääsevät kokeilemaan pyykinpesua käytännössä pyykkikartun ja pyykkilaudan avulla. Ikäihmiset osallistuvat pyykinpesuun oman jaksamisensa mukaan. Pajassa yritetään saada likaista lakanapyykkiä puhtaaksi.

Kun pyykit on saatu puhtaiksi, ne väännetään kuivaksi ja mietitään yhdessä, minne ne voisi ripustaa ja/tai levitellä kuivumaan.

Esivalmistelut ja työvälineet:

Pyykkikarttu

Pyykkilauta

Vesisoikko

Vettä

Kankaita/lakanoita

Huomioitavaa: Työpajan ohjaaminen vaatii ohjaajalta perehtymistä pyykinpesun historiaan ja saippuan valmistukseen. Jos vanhat pyykinpesutavat eivät ole tuttuja, ohjaajan tulee itse ensin kokeilla käytännössä näitä taitoja ennen työpajan ohjaamista muille.

Pellavapellolla ja näkemiin!

Kesto: 15 min.

Vierailun loppuksi kylvetään yhdessä siemenet pieneen pellavapeltoon Keltaisen talon perinnepihassa. Jokainen pääsee kylvämään peltoon pienen määrän pellavan siemeniä. Näistä loukutetaan pellavakuitua taas seuraavana syksynä.

Kiitämme kaikkia vierailusta ja saamastamme avusta. Toivotamme mukavaa kotimatkaa!

8 POHDINTA

Kyllä niitä töitä pian tekis, ajatukset ne on kun ajjaat viä.
-Kangasala

Opinnäytetyön päätavoite oli museoviikon suunnittelu 6–12-vuotiaille lapsille Laurinmäen torpparimuseoon. Loimme museoviikolle neljä erilaista suunnitelmaa, joissa huomioimme lasten ikätason sekä aineiston keruusta saamamme tulokset. Mielestämme suunnitelmassa näkyy ajan henki ja se on pala siitä, miten ennen elettiin. Museoviikon työpajoihin suunnittelimme sisältöjä, jotka mahdollistavat myös ikäihmisten osallisuuden muistelemalla ja osallistumalla tarkoituksenmukaiseen tekemiseen, joka on mahdollisesti ollut osa heidän lapsuuttaan. Vierailu museoviikolla on varmasti kaikille kävijöille ennekokematon elämys Laurinmäen torpparimuseossa.

Olemme perehtyneet Janakkalan kunnan esi- ja peruskoulujen opetussuunnitelmiin, joka nivoo museokäynnin osaksi eri oppiaineita. Ajattelemme, että suunnitelma on helposti hyödynnettävissä myös osaksi Janakkalan kulttuuripolkua ja se helpottaa koululaisryhmien museokäyntien räätälöintiä tulevaisuudessa. Vaikka suunnitelma on tehty huomioiden oma erityisosaamisemme, on vaativimpiin työpajaosioihin mietitty myös vaihtoehtoinen tapa ohjata niitä. Tällöin ohjaajalta ei vaadita niin suurta perehtyneisyyttä käytännön työtapoihin. Suunnitelma on siis muunneltavissa muidenkin toimijoiden käyttöön, vaikka toivomme toki työllistyvämmä itse tulevinakin vuosina museoviikolle.

Teimme museoviikkoa suunnitellessa yhteistyötä Tarinmaan alakoulun kanssa. Koimme tämän hyvin merkittäväksi, koska saimme tulevien museokävijöiden äänen kuuluviin. Haastatteluista kuulumme kokemuksia menneistä museovierailuista ja toisaalta esille tuli lukuisia toiveita tuleville käynneille. Nämä ohjasivat meitä eteenpäin suunnittelutyössämme. Vaikka yhteistyö koulun kanssa oli toimivaa, olemme pohtineet, onko tällainen toimintamalli mahdollista tulevaisuudessa Janakkalassa tai muualla. Onko museoilla taloudellisia resursseja, entä kouluilla mahdollista käyttää oppitunteja ja opettajia yhteistyön toteuttamiseen?

Tarinmaan alakoulu lähti innolla mukaan kehittämään museotyötä kanssamme ja toivoisimme, että kaikilla kouluilla olisi mahdollisuus lisätä yhteistyötä museoiden kanssa resurssien vähyydestä huolimatta. Viemme ennakko- ja lopputehtävien avulla museotyön lähemmäksi koululuokkia. Mielestämme tällaista luokkiin vietävää museo-opetusta olisi tärkeää kehittää edelleen ja saada kaikkien oppilaiden etuoikeudeksi. Museotyö osana perusopetusta voisi olla hyvin moninaista, jos yhteistyötä eri toimijoiden kesken tehtäisiin tiiviimmin. Tämä vaatii myös sen, että kouluilta löytyy aktiivisia ja kulttuuriperinnön merkityksen sisäistäneitä opettajia.

Opinnäytetyön tavoitteista osa muovaantui matkan varrella. Alun perin tarkoituksenamme oli etsiä museoviikolle yhteistyökumppaneita ja museoviiikon elävöittäjiä esimerkiksi erilaisista yhdistyksistä. Havaitsimme tämän tavoitteen yllättävän haastavaksi toteuttaa ja päätimme lähestyä asiaa lopulta eri näkökulmasta. Kutsuimme museoviikolle mukaan ikäihmisiä Janakkalan päiväkuntoutus Onnenapilasta. Halusimme tarjota ikäihmisille ja koululaisille mahdollisuuden sukupolvien väliseen kohtaamiseen. Koska suunnitelmamme muuttui näinkin radikaalisti, jouduimme ikäväksemme tinkimään yhteisestä suunnitteluhetkestä ikäihmisten kanssa. Olisimme halunneet huomioida myös tätä kohderyhmää paremmin ja tehdä asiakaslähtöistä yhteissuunnittelua myös heidän kanssaan. Tällä tavoin heidän yksilölliset tarpeensa olisivat tulleet huomioiduiksi muutenkin kuin teorialiedolla kulttuurin merkityksestä ikäihmisten arjessa.

Pohdimme myös muun kohderyhmän, eli Tarinmaan koulun merkitystä opinnäytetyömme aineistolle. Olemme nähneet ainoastaan positiivisena asiana sen, että Laurinmäen museoympäristö on heille entuudestaan tuttu. Olisi ollut mielenkiintoista nähdä, miten haastattelut luokassa, joka ei ole aiemmin vierailut Laurinmäellä, olisivat vaikuttaneet aineistoon. Jos tutki-

muksesta olisi tehty laajempi, olisi ollut hyvä valita toiseksi yhteistyöhoksi tällainen koulu. Toisaalta oli mielenkiintoista huomata, miten yhtäläistä toiminnallisista haastatteluista saamamme aineisto oli teorian tiedon kanssa. Kokemuksellinen oppiminen, itse tekeminen ja elämyksellisyys korostuivat näissä molemmissa.

Valitsemamme taustateoriat tarjosivat erilaisia lähestymistapoja palvelumuotoilun, museopedagogiikan sekä kulttuurihistorian näkökulmista ja ne tukivat museoviikon suunnittelua. Koemme, että hyvä teoriapohjan tuntemus auttoi meitä haastattelurunkojen ja toiminnallisten haastatteluiden ohjaussuunnitelmien laatimisessa. Siitä oli hyötyä myös aineiston analysointivaiheessa. Museopedagogiikan tuntemus helpotti oleellisten asioiden löytämistä saduista, piirustuksista ja haastatteluista. Vanhojen taitojen tunteminen taas auttoi esimerkiksi aineiston luokitteluissa. Taustateoria opetti meille palvelumuotoilun tietoista käyttämistä muun muassa ohjaussuunnitelmien tekemiseen. Asiakaslähtöinen työskentely on meille tuttua entuudestaan, mutta palvelumuotoilun kautta yhteissuunnittelun merkitys sai uusia muotoja. Pohdimme, miten palvelumuotoilun prosessia voisi jatkaa museoviikon toteutuessa esimerkiksi keräämällä käyttäjäkokemuksia palvelun onnistumisesta.

Kulttuuriperintö-opetukseen ja museopedagogiikkaan perehtyminen osoittivat meille sen, miksi ja miten yhdessä suunnittelemaamme palvelua tulemme toteuttamaan. Museopedagogiikka vahvisti museokävijän tarpeiden ja tiedostamattomien toiveiden ymmärtämistä. Kulttuurihistoria puolestaan johdatti meidät syvemmälle aiheeseen ja mahdollisti autenttisen museokokemuksen luomisen. Näiden teorioiden kautta ymmärsimme, että torppariajan elämän kuuluu näyttää sellaiselta kuin se oli, sitä kaunistelematta tai siistimättä. Raskaat, monivaiheiset työt ovat olleet sen ajan ihmisille arkipäivää. Tämän kokemuksen kautta syntyy aito ymmärrys historiastamme. Näitä asioita olemme halunneet huomioida museoviikon suunnitelmasamme ja ne toimivat punaisena lankana matkallamme.

Oma ammatillinen suuntautuminen ohjaustoiminnan artonomina vahvistui opinnäytetyön myötä. Opinnäytetyö antoi kummallekin tekijälleen erilaisia eväitä matkalla omaan ohjaajuuteen. Huomasimme, että opinnäytetyön kautta löysimme myös sellaisia vahvuuksia ohjaajana, mitä aiemmin emme ole itsessämme välttämättä huomanneet. Suhde omaan elämään ja työntekoon on myös muuttunut opinnäytetyömme myötä. Kasvu ei sinänsä rajoitu pelkästään ammatilliseen minään, vaan olemme huomanneet sen vaikuttavan kaikkeen tekemiseen. Kun työn arvomaailma kohtaa oman sisäisen arvomaailman, ammatillisen kasvun rajaaminen erilliseksi lienee turhaa.

LÄHTEET

- Alhonen, A. n.d. Esivanhempien puu - Kirjoituksia suomalaisesta uskomusperinteestä. Viitattu 17.3.2016. http://www.taivaannaula.org/esivanhempien_puu.pdf
- Brandenburg, C. Kulttuurin ja hyvinvoinnin välisistä yhteyksistä. Näköaloja taiteen soveltavaan käyttöön. Opetusministeriön julkaisuja 2008. Viitattu 2.4.2016. <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2008/liitteet/opm12.pdf?lang=fi>
- Elo, P., Järnefelt, H., Laine, M. & Pohjanvirta M. 2004. Perintö, identiteetti ja museo. Teoksessa Kallio, K. (toim.) Museo oppimisympäristönä. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy, 10–15.
- Elo, P., Kallio, K. Löfström, J. Rokka, P. & Virtanen, P. 2004. Museo - opetus ja museo - oppiminen. Teoksessa Kallio, K. (toim.) Museo oppimisympäristönä. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy, 42–79.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus Oy.
- Eskola, J. & Vastamäki, J. 2001. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa Aaltola, J. Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I - metodin valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy, 24–42
- Forssell, H., Haapalainen, R., Hautio, M., Heikkinen, R., Kallio, K., Lammien, M. & Viherluoto, P. 2004. Museoympäristöt. Teoksessa Kallio, K. (toim.) Museo oppimisympäristönä. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy, 82–147.
- Haapalainen, R., Järnefelt, H. & Kallio, K. 2004. Nyt ja tulevaisuudessa. Teoksessa Kallio, K. (toim.) Museo oppimisympäristönä. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy, 150–169.
- Haavio, M. 1942. Suomalaiset kodinhaltijat. Porvoo: WSOY.
- Heikkinen, E. 1995. Ihmisen fyysinen vanheneminen. Teoksessa Lyytinen, P. Korkiakangas, M. & Lyytinen, H. (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan- kehitys kontekstissaan. Juva: WSOY, 408–423.
- Heikkinen, H.L.T. 2001. Toimintatutkimus- toiminnan ja ajattelun taitoa. Teoksessa Aaltola, J. Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I - metodin valinta ja aineistonkeruu: vinkkejä aloittelevalle tutkijalle. . Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy, 170–185
- Heinonen, J. & Lahti, M. 1988. Museologian perusteet. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Hämäläinen, K., Vilkka, H. & Miettinen, S. 2011. Asiakasymmärryksen ja käyttäjätiedon hankkiminen. Teoksessa Miettinen, S. (toim.) *Palvelumuotoilu- uusia menetelmiä käyttäjätiedon hankintaan ja hyödyntämiseen*. Tampere: Tammerprint Oy, 61–75.

Janakkalan kunta. n.d.A. Viitattu 22.1.2016. http://www.janakkala.fi/laurinmaki/kulttuuria/mika_on_torppari

Janakkalan kunta. n.d.B. Viitattu 16.4.2016. http://www.janakkala.fi/vapaa-aika_ja_matkailu/kulttuuri

Janakkalan kunta. n.d.C. Viitattu 16.4.2016. <http://www.janakkala.fi/laurinmaki/etusivu>

Janakkalan kunta. n.d.D. Viitattu 16.4.2016. http://www.janakkala.fi/vapaa-aika_ja_matkailu/kulttuuri/seudullinen_lastenkulttuuriyhteistyö

Janakkalan perusopetuksen kulttuuripolku 2015 – 2016. n.d. Viitattu 20.3.2016. http://www.hameenlinna.fi/pages/567041/Perusop_kulttuuripolku_2015-16.pdf

Janakkalan perusopetuksen opetussuunnitelma. 2004. 4, 7. Viitattu 2.4.2016. www.janakkala.fi/.../10503-opetussuunnitelma_1-9_uusi_versio-3.doc

Janakkalan varhaiskasvatuksen kulttuuripolku 2015 – 2016. n.d. Viitattu 18.4.2016. file:///C:/Users/MT/AppData/Local/Temp/Jan_varhaisk_kulttuuripolku2015-16.pdf

Järnefelt, H. 2008. Koulujen kulttuuriperintöopetus. Teoksessa Venäläinen, P. (toim.) *Kulttuuriperintö ja oppiminen*. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy, 75–86.

Kerkkonen, V. 1976. *Janakkalan historia*. Suomalaisen kirjallisuuden kirjapaino Oy.

Kautovaara, P. 2003. *Kättentöitä. Kunnianosoitus kädentaidoille ja menneiden sukupolvien työlle ja tekijöille*. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

Keski-Suomen museot. n.d. Viitattu 17.2.2016. http://www.jyväskylä.fi/keskisuomenmuseo/kokoelmat_ja_tutkimus/museopedagogiikka

Keski-Suomen museo. n.d. Viitattu 8.4.2016. <http://www3.jkl.fi/ksmuseo/haloo/koulu/leikki1.htm>

Knuuttila, S. 2008. Kulttuuriperintö, arvot ja identiteetti. Teoksessa Venäläinen, P. (toim.) *Kulttuuriperintö ja oppiminen*. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy, 12–19.

Koivisto, M. 2011. *Palvelumuotoilun peruskäsitteet*. Teoksessa Miettinen, S. (toim.) *Palvelumuotoilu- uusia menetelmiä käyttäjätiedon hankintaan ja hyödyntämiseen*. Tampere: Tammerprint Oy, 42–59.

- Koski, K. 2011. Uskomusperinne ja kristillinen kasvatus 1800- luvulla. Artikkel. Viitattu 15.2.2016. http://www.kasvatus-ja-aika.fi/site/?page_id=440
- Kinanen, P. 2015. Museot & mediakasvatus. Suomen museoliiton julkaisu. Viitattu 17.2.2016. https://issuu.com/suomen_museot/docs/museot_ja_mediakasvat/15?e=7115150/31691588
- Kytölä, A. 1975. Laurinmäki -muinaista Janakkalaa. Janakkalan museolautakunta. Hämeen Sanomat Oy.
- Laurinmäen museoalueen kehittämissuunnitelma. n.d. Janakkalan kunta.
- Laurson, M. & Lehtonen, A. (toim.) 1985. Vanhankansan kirja. Porvoo: WSOY.
- Lehtinen, I. & Sihvo, P. 2005. Rahwaan puku. Näkökulmia Suomen kansallismuseon kansanpukukokoelmiin. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy.
- Lehtonen, J. 1985. Sisustus ja asuminen. Teoksessa Rautavaara, A. (toim.) Sukupolvien perintö 2. Talonpoikauskulttuurin kasvu. Tampere: Tampereen kirjapaino Oy, 195–218.
- Letonsaari, T. 2009. Metsänhaltijat Itä - Suomalaisessa kansanuskossa. Pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto. Viitattu 18.03.2016 https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/21268/URN_NBN_fi_jyu-200907011757.pdf?sequence=1.
- Liikanen, H. Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia- ehdotus toimintaohjelmaksi 2010 - 2014. Opetusministeriön julkaisu 2010:1. Viitattu 8.2.2016. <http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2010/liitteet/OPM1.pdf>.
- Lievettmursu, P. 19.2.2016. Opinnäytetyöstä. Marita Tanninen. [Sähköpostiviesti]. Viitattu 25.2.2016.
- Linkola, M. 1985. Maatalouden maisema. Teoksessa Rautavaara, A. (toim.) Sukupolvien perintö 2. Talonpoikauskulttuurin kasvu. Tampere: Tampereen kirjapaino Oy, 57–102.
- Malmisalo-Lensu, A. & Mäkinen, M. 2007. Museo oppimisen paikkana. Teoksessa Kinanen, P. (toim.) Museologia tänään. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy, 295–316.
- Mannerheimin lastensuojeluliitto. n.d. Lapsen kasvu ja kehitys. Viitattu 2.4.2016. http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/kasvu_ja_kehitys/
- Miettinen, S. 2011. Palvelumuotoilu -yhteissuunnittelua, empatiaa ja osallistumista. Teoksessa Miettinen, S. (toim.) Palvelumuotoilu- uusia menetelmiä käyttäjätiedon hankintaan ja hyödyntämiseen. Tampere: Tammerprint Oy, 21–41.

Miettinen, S., Raulo, M. & Ruuska, J. 2011. Johdanto. Teoksessa Miettinen, S. (toim.) Palvelumuotoilu- uusia menetelmiä käyttäjätiedon hankintaan ja hyödyntämiseen. Tampere: Tammerprint Oy, 12–17.

Museoviikko. n.d. Viitattu 10.5.2016. www.museoviikko.fi/museoviikko/

Näslindh-Ylispangar, A. 2012. Vanhuksen terveyden, hyvinvoinnin ja hyvän elämän edistäminen. Espoo: Bookwell Oy.

Opetushallitus. n.d. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Viitattu 27.4.2016. http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/perusopetus

Parkkonen, T. 2008. Kansakoululaitoksen perustaminen 1800-luvun puolivälistä 1900 - luvun loppuun - Kuntakokouksen suhtautuminen kansakoulukysymykseen tasa-arvon ja alueellisuuden kannalta. Pro gradu - tutkielma, Jyväskylän yliopisto. Viitattu 8.4.2016. https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/18807/URN_NBN_fi_jyu-200808125645.pdf?sequence=1

Pulkkinen, 2014. Suomalainen kansanusko. Samaaneista saunatonnttuihin. Tallinna: Tallinna Raamatutrukikoja OU.

Rautalammin museo. 2012. Muisteleminen on mielen hoivaa. Viitattu 2.4.2016. <http://kulttuuripolku.rautalamminmuseo.fi/muisteleminen>

Riihelä, M. 2002. Lyhyesti sadutuksen ideasta. Lapset kertovat -hanke. Viitattu 13.4.2016. http://www.edu.helsinki.fi/lapsetkertovat/lapset/Julkaisut/ARTIKKELIT/Sadutuksesta_lyhyesti_Monika.htm

Saarela-Kinnunen, M. & Eskola, J. 2001. Tapaus ja tutkimus = tapaustutkimus? Teoksessa Aaltola, J. Valli, R. Ikkunoita tutkimusmetodeihin I - metodin valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy, 158–169

Sarmela, M. 2007. Suomen perinneatlas - Suomen kansankulttuurin kartasto 2. Helsinki.

Sarvimäki, A. 2015. Elämän tarkoitus, merkitys ja mielekkyys vanhuudessa. Teoksessa Heimonen, S. Fried, S. Vanhuuden mieli. Trinket Oy. Viitattu 2.4.2016. <http://www.ikainstituutti.fi/binary/file/-/id/1/fid/658>

Soininen, A. 1976. Maa- ja metsätalous. Teoksessa Hämeen historia III. Hämeenlinna: Karisto Oy kirjapaino.

Stenberg, T. 2015. Muistelu vuorovaikutusmenetelmänä. Viitattu 2.4.2016. <http://www.ikainstituutti.fi/binary/file/-/id/1/fid/697>

Suomen museoliitto. n.d. Liiton historia lyhyesti. Viitattu 29.3.2016. http://www.museoliitto.fi/index.php?k=11233&hakustr=muinai stieteellinen%20toimikunta#a_11233

Taikalamppu. n.d. Viitattu 3.2.2016. <http://www.taikalamppu.fi/index.php/fi/kulttuuripolut>

Talve, I. 1979. Suomen kansankulttuuri. Historiallisia päälinjoja. Mikkeli: Länsi - Savo Oy.

Tornberg, L. & Venäläinen, P. 2008. Kulttuuriperinnön opetuksesta ja oppimisesta. Teoksessa Venäläinen, P. (toim.) Kulttuuriperintö ja oppiminen. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy, 66–74.

Vaajakallio, K. & Mattelmäki, T. 2011. Yhteissuunnittelu ja palveluiden ideointi. Teoksessa Miettinen, S. (toim.) Palvelumuotoilu- uusia menetelmiä käyttäjätiedon hankintaan ja hyödyntämiseen. Tampere: Tammerprint Oy, 77–97.

Vilkuna, J. 2008. Uusi museologia ja kulttuuriperinnön tulkinnat. Teoksessa Venäläinen, P. (toim.) Kulttuuriperintö ja oppiminen. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy, 48–57.

Vilkuna, K. 1953. Isien työ. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Virtuaaliyliopisto, n.d. Taideteollinen korkeakoulu. Viitattu 14.4.2016. http://www.uiah.fi/virtu/materiaalit/tuotetiede/html_files/14113_totea.html

Vuorela, T. 1975. Suomalainen kansankulttuuri. Porvoo: WSOY.

Wais, M. 2002. Ihmisen elämänkaari- aikuiselämän kriisit ja kehitysmahdollisuudet. Vantaa: Dark Oy.

Haastattelut

Gröhn, H. 2016. Luokanopettaja. Tarinmaan alakoulu. Haastattelu 28.1.2016. Haastattelijat Henna Hylli ja Marita Tanninen.

Koskinen, M. 2016. Rehtori, luokanopettaja. Tarinmaan alakoulu. Haastattelu 28.1.2016. Haastattelijat Henna Hylli ja Marita Tanninen.

Tanttari, K. 2016. Museo-opas. Hämeen Linna. Haastattelu 29.1.2016. Haastattelijat Henna Hylli ja Marita Tanninen.

LUPA HAASTATTELUUN 1. LUOKKA

Talvinen tervehdys!

Opiskelemme Hämeen ammattikorkeakoulussa ohjaustoiminnan artonomeiksi. Teemme opinnäytetyötä, jonka työelämäyhteytenä toimii Janakkalan kulttuuritoimi.

Opinnäytetyön aiheena on Museoviikko Laurinmäen torpparimuseossa Janakkalan alakoululaisille. Tutkimuksen aineisto kootaan toiminnallisilla haastatteluilla. Haastattelun menetelmänä käytämme tarinoiden kertomista ja sadutusta. Haastattelemme Tarinmaan alakoulun 1. luokkalaisia lapsia koululla oppituntien aikana 28.1.2016.

Opinnäytetyössä ei tule näkyville oppilaiden nimiä, eikä haastatteluja tallenneta digitaalisesti esim. valokuvaamalla tai äänittämällä. Haastateltujen henkilöllisyys ei siis tule näkymään opinnäytetyössä.

Lasten haastattelussa syntyneitä tarinoita saa käyttää opinnäytetyössä sekä museoviikolla, esim. näyttelyyn ja mahdollisiin mainoksiin.

Lapsi saa osallistua ryhmähaastatteluun

Lapsen nimi

Huoltajan allekirjoitus

Yhteistyöstä kiittäen
Henna ja Marita

henna.hylli@student.hamk.fi
marita.tanninen@student.hamk.fi
HAMK, Hämeen ammattikorkeakoulu

Palautattehan lomakkeen lapsenne mukana koululle viimeistään 27.1.2016

LUPA HAASTATTELUUN 5.–6. LUOKKA

Talvinen tervehdys!

Opiskelemme Hämeen ammattikorkeakoulussa ohjaustoiminnan artonomeiksi. Teemme opinnäytetyötä, jonka työelämäyhteytenä toimii Janakkalan kulttuuritoimi.

Opinnäytetyön aiheena on Museoviikko Laurinmäen torpparimuseossa Janakkalan alakoululaisille.

Tutkimuksen aineisto kootaan toiminnallisilla haastatteluilla. Haastattelun menetelmänä käytämme ryhmätyöskentelyä piirtäen ja kirjoittaen.

Haastattelemme Tarinmaan alakoulun 5.–6.-luokkalaisia lapsia koululla oppituntien aikana 28.1.2016.

Opinnäytetyössä ei tule näkyville oppilaiden nimiä, eikä haastatteluja tallenneta digitaalisesti esim. valokuvaamalla tai äänittämällä. Haastateltujen henkilöllisyys ei siis tule näkymään opinnäytetyössä

Lasten haastattelussa syntyneitä piirustuksia ja kirjoituksia saa käyttää opinnäytetyössä sekä museoviikolla, esim. näyttelyyn ja mahdollisiin mainoksiin.

Lapsi saa osallistua ryhmähaastatteluun

Lapsen nimi

Huoltajan allekirjoitus

Yhteistyöstä kiittäen

Henna ja Marita

henna.hylli@student.hamk.fi

marita.tanninen@student.hamk.fi

HAMK, Hämeen ammattikorkeakoulu

Palautattehan lomakkeen lapsenne mukana koululle viimeistään 27.1.2016.

MIELIKUVAMATKA

Ota mahdollisimman mukava ja rento asento pulpetissasi ja halutessasi voit laittaa silmät kiinni.

Kuvittele itsesi Laurinmäen museolle.

On kaunis kevätpäivä, aurinko paistaa ja linnut laulavat puissa. Ruoho vihertää ja puiden lehdet ovat jo hiirenkorvilla. Seison Keltaisen talon pihassa ja koska on niin kaunis ilma, päätän käydä tekemässä pienen kävelyretken. Lähdän kävelemään edessäni avautuvaa tietä pitkin. Huomaan mutkan takaa pilkistävän pienen, harmaan hirsimökin. Uskaltaudun koputtamaan mökin oveen. Kukaan ei tule avaamaan minulle ovea, joten päätän uteliaisuuttani kurkistaa pikkuisen mökin ikkunasta sisään. Näen ikkunasta ompelupöydän ja jonkin keskeneräisen ompelutyön. Kangas näyttää melko karkealta ja se on väritään rusehtavaa. Mietin, että mitähän työstä vielä tulee: housut vai paita?

Mökin vieressä seisoo massiivinen tuulimylly. Tuulimyllyn siivet pyörivät hiljalleen ja pitävät natinaa. Tuulimyllyn rappusilla seisoo mies, joka on pukeutunut hyvin erilailla kuin minä itse. Hänellä on yllään pussihousut ja päässään pölyinen lätsä. Mies tervehtii minua käden heilautuksella ja katoaa takaisin myllyyn. Mitähän mies myllyssä touhuaa? Mieleni tekisi mennä kurkkaamaan, mutta huomioni kiinnittyy tasaiseen kolkkeeseen, joka kuuluu pienestä rakennuksesta myllyn vierestä. Lähdän kävelemään ääntä kohti. Polku on kivinen ja vaikeakulkuinen. Kävelemiseen täytyy keskittyä ihan tosissaan. Katson jalkoihini ja huomaan, että niihin on ilmestynyt varsin erikoiset jalkineet. Näyttää ihan kuin ne olisivat punottu puun kuoresta!

Kolke voimistuu mitä lähemmäksi rakennusta saavun. Perille saavuttuani huomaan, että rakennuksen suuret ovet ovat apposen auki. Kuljen varovasti ovista peremmälle rakennukseen. Sisällä on pimeää ja todella lämmintä, melkein kuumaa. Ihmettelen sisällä leijailevaa voimakasta hajua. Vaikka on pimeää, näen huoneen perältä tulevan hehkun valossa tulen ääressä työskentelevän rotevan miehen. Kuulemani kolke olikin lähtöisin miehestä ja hänen vasarastaan. Yritän huudahtaa miehelle tervehdyksen, mutta meteli on niin kova, että ääneni hukkuu siihen. Katselen hämärässä ympärilläni ja huoneessa on monenmoista tavaraa. Haluaisin kysellä niistä mieheltä tarkemmin, mutta jätän hänet työnsä äärelle. Palaan takaisin raittiiseen ulkoilmaan ja lähtiessäni pistän merkille, ettei rakennuksessa ole lattiaa laisinkaan!

Lähdän kulkemaan kohti aidattua piha-aluetta, josta kuuluukin jo paljon elämisen ääniä. Säikähdän hieman, kun yhtäkkiä vikkela orava juoksee tien poikki. Taakseni jää vielä joitain pienempiä rakennuksia, mutta huomioni on kiinnittynyt jo edessäni olevaan, eloisaan pihapiiriin. Portista kulkiessani mietin, että miksi aidan puut ovat laitettu viinon. Aita on myös rakennettu ohuista puunrungoista lautojen sijaan. Aidan sisäpuolella on paljon rakennuksia, menen ensimmäisenä suurimman talon luo. Kuistilla istuskelee vanhannäköinen mies piippu suussa. Yskin, kun savu menee nenääni ja koetan kulkea nopeasti hänen ohitse. Mies kuitenkin pysäyttää minut huomauttamalla; oletpas vieraan näköinen näillä main, leipääkö olet vailla? Huomaan, että minulla onkin jo vähän nälkä ja vastaan myöntävästi. Mies esittelee itsensä Aapoksi ja kutsuu minut peremmälle torppaan.

Torpassa on hämärä eteinen, josta on ovet kahteen suuntaan, pohdin kummastakohan suunnasta sitä leipää saisi. Avaan toisen oven, peremmältä kuuluu hiljaista laulua. Nurkassa on selvästikin kehto ja nainen, joka hyräilee jotain, jotta lapsi nukahtaisi. Vieressä on puinen kapine, jonka ääressä nainen on ehkä juuri työskennellyt. En uskaltaudu edes kysymään, mikä se on, ettei lapsi heräisi, mutta ruokaan se ei varmaankaan liity, sen verran siitä ymmärrän. Yhtäkkiä mieleeni tulviikin osien nimiä: pyörä, liipotin, lyhty, ruginlapa. Tekisi mieli vähän kokeilla, mutta taitaisi mennä vain langat sekaisin. Kosken pehmeätä villaa ja jatkan matkaani torpan toiseen huoneeseen.

Emäntä viittooo minut sisään, kun kurkistan varovasti ovesta. Istahdan tuvan pitkän penkin ääreen toivoen, että saisin maistaa palan leipää, joita pöydällä näkyy olevan ainakin tusinan verran. Pian leivästä murretaankin minulle kunnan pala ja saan myös juotavaa. En huomaa edes esitellä itseäni, niin uppoutunut olen syömiseen ja tuvan tapahtumien seuraamiseen. En ole koskaan nähnyt noin valtavan isoa uunia, paistuukohan siellä monta leipää kerrallaan ja miten ne saadaan sinne ihan uunin perälle? Leipä maistuu oikein hyvälle, vaikkei siinä ole sellaisia leivänpäällisiä, joihin olen kotona tottunut.

Kun olen saanut vatsani täyteen emännän makoisaa ruisleipää, on aika jatkaa taas matkaa. Aurinko paistaa jo täydeltä terältä ja ulkona on mukavan lämmin. Lähellä pellon reunaa on pieni mökki, jonka ulkoseinässä on pikkuinen, neliön muotoinen reikä. Onkohan se ikkuna vai mikä?? Tämänkin rakennuksen ovi on auki, joten kurkistan nopeasti sisään. Pistän merkille, että täälläkin on sisällä melko hämärää ja sen lisäksi siellä leijaillee voimakas savun haju. Sisällä on useita itselleni täysin tuntemattomia välineitä. On penkki, jonka keskellä kasvaa ihan kuin jättimäinen kampa piikit kattoa kohti osoittaen. Siellä on myös valtavan suuri puinen saavi lattialla, jossa näyttäisi olevan vettä sisällä. Lisäksi siellä joitakin niin kummallisia vempelitä, etten oikein osaa edes kuvailla, miltä ne näyttävät. Tässä huoneessa roikkuu katosta pyykkinarut, joissa on vaatteita kuivumassa. Voisivatkohan nämä kaikki ihmeelliset asiat liittyä jollain tavalla niihin vaatteisiin? Paikalla ei ole ketään keneltä kysyä, joten päätän jättää ihmettelyt sikseen ja mennä katsomaan seuraavaa jännää rakennusta, jonka huomasin äsken olevan hieman muista rakennuksista syrjässä, ihan pihan perällä.

Enpä äsken huomannut, että pihan vastakkaisella laidalla on vielä yksi rakennus, jossa en ole vielä käynyt. Päätän piipahtaa siellä vielä ennen kuin menen tutkimaan tuota jännittävää rakennusta pihan perällä. Kävelen pihan poikki ja muutama kana juoksee kottottaen ohitseni. Niiden perässä juoksee pieni tyttö sininen hame heiluen. Mietin taas, että kaikilla täällä on yllään niin erilaiset vaatteet kuin minulla ja tunnen oloni hieman vieraaksi farkuissa ja t-paidassa. Saavun rakennukselle, mutta huomaan sen olevan työpösen tyhjä. Ohitseni kulkee suunnilleen ikäiseni poika joka huikkaa, että kaikki eläimet ovat nyt jo tähän aikaan vuodesta laitumella, totta kai! Rakennus onkin siis jonkinlainen navetta tai talli, päättelen. Harmittelen mielessäni, että tällä kertaa jäivät sen asukit taapaamatta.

Vihdoin pääsen tutustumaan pihan viimeiseen rakennukseen. Rakennuksessa on varsin erikoinen katto, johon meinaan kolauttaa pääni! Katto on tehty hyvin erilaisesta materiaalista, kuin mitä olen tottunut näkemään. Tämä katto, kuten kaikkien muidenkin talojen katot täällä, on rakennettu aivan kuin pienistä ja ohuista puunpalasista. Katoksen alla on kaksi suurta, pyöreää kiveä päällekkäin pienen pöydän päällä. Mitähän varten ne kivet ovat? Täällä on kyllä aivan valtavasti ihmeteltävää! Rakennuksessa on kaksi ovea, jotka ovat molemmat suljettu. Päätän kurkata vasemman puoleisesta ovesta sisään. Ovi

aukeaa naristen ja sisällä on todella pimeää. Sisään täytyy ihan kiivetä, koska rakennuksessa on niin korkea kynnyks. Oviaukosta tulvivan valon avulla näen silmäillä huonetta hieman tarkemmin. Täälläkin on todella ihmeellisiä välineitä, enkä mielessäni pysty edes kuvittelemaan, mitä niillä on tehty! Lattian nurkassa näkyy olevan yksittäisiä viljan jyviä, joten päätin että tämä jännä rakennus voisi liittyä jotenkin niihin, mutta en osaa arvata, miten. Huoneen yhdellä seinällä on luukku, jonka vedän auki. Luukku tuntuu jäykältä, joten saan kiskoa voimalla, ennen kuin se suostuu aukeamaan. Jos tässä huoneessa on pimeää, niin luukun takaa ilmestyvässä huoneessa on sysipimeää! En näe kerta kaikkiaan mitään muuta, kuin mustaa. Vaikka minua vähän jännittää ja hirvittää, tuijottelen pimeyden hetken aikaa. Tovin kuluttua pimeydestä piirtyy esiin ison uunin ääriiviat. Toisella puolen huonetta vaikuttaisi olevan samanlaisia orsia katonrajassa kuin oli torpan pakarissakin. Onkohan täälläkin kuivattu jotain? Mutta mitä? Olen saanut kyllikseni pimeydestä, joten kipaisen nopeasti takaisin ulos aurinkoon.

Pihalle tultuani muistan äkkiä, että olin sanonut viipyvä ulkona vain hetken. Pieni kävelyretkeni jonka aloitin keltaisen talon pihasta onkin vienyt aikaa ja minua varmaankin kaivataan jo takaisin. Katson vielä ympärilläni pihassa ja vaikka haluaisin käydä vielä muutamassa rakennuksessa lähden kulkemaan takaisin. Tervehdin tuvan rappusilla yhä istuvaa Aapoa, kuin vanhaa tuttua ja kiiruhdan eteenpäin.

Keltaisen talon pihalla vastaan tuleekin jo ystäväni Iida, haluaisin näyttää hänelle omittuisia jalkineitani, mutta hups, jalassani ovatkin omat ihan tavalliset lenkkarit ja päässäni oma piponi. Kävelemme yhtämatkaa koululle ja palaan tähänpäivään...

Nyt voit avata silmäsi ja palata tähän hetkeen.

OPETTAJIEN TEEMAHAASTATTELUN RUNKO

Aiemmat vierailut Laurinmäellä

- Ovatko lapset viihtyneet?
- Onko opittu uusia asioita? Millaisia?
- Mikä on ollut hyvää ja mikä huonoa?

Yhteistyö Laurinmäen museon kanssa

- Millaisia yhteistyön muotoja kaivataan?
- Oppimateriaalit, museotilojen käyttö ym.
- Suunnittelu yhteistyö – millaisia muotoja?

Odotukset ja toiveet museokäynniltä

- Kuinka pitkä käynti/retki museoalueelle on hyvä?
  - Tehtävät tmv. ennen ja jälkeen museokäynnin?
  - Erityislusten huomioiminen
- Pienryhmien koko – mikä on aiempien kokemusten perusteella hyvä?

Oppiminen museossa

- Opetussuunnitelma
- Kokemukset kulttuuripolusta
- Kokemuksellisuuden merkitys
- Mikä tärkeää: perinteinen, laaja museokäynti vai perehdytään tarkemmin yhteen teemaan tai aiheeseen?

KIRJE PÄIVÄKOTEIHIN

Tervetuloa Laurinmäen museoviikolle!

Museoviikko on Laurinmäen torpparimuseossa ihan uusi juttu, se järjestetään tänä keväänä ensimmäistä kertaa. Museoviikko on kahden Hämeen ammattikorkeakoulun ohjaustoiminnan artemi-opiskelijan opinnäytetyönään suunnittelema elämyksellinen museokäynti, joka tulee osaksi Janakkalan kulttuuripolkua.

Eskariryhmien museokäynnin aikana päästään tutustumaan torppariajan elämäntapaan kiertelemällä museoalueen rakennuksissa Antti-rengin opastuksella sekä katselemalla ja kokeilemalla Martan ja Hetan kanssa, miten asioita on tehty silloin, kun sähköä ei ollut vielä keksitty. Museokäynnin aikana on mahdollisuus nähdä, mitä tehdään käsikarstoilla ja miten ihmeessä villa muuttuu langaksi. Tai kuinka kangasta tehtiin ennen vanhaan kangaspuilla. Ja millaiset ne kangaspuut oikeastaan olivat kauan, kauan aikaa sitten?

Laurinmäen vierailun ohjatun osuuden kesto on kaksi tuntia. Ryhmällesi on varattu vierailuaika Laurinmäelle maanantaina 16.5.2016 klo 12-14. Opastettu kierros työpajoi-
neen järjestetään museoalueella. Ryhmän on mahdollista vierailla ennen varsinaista ohjelmaa omatoimisesti Laurinmäen luontopolulla, jonne on rakennettu ryhmän omien opettajien ja hoitajien johdolla etenevä omatoiminen luontopolkuopastus. Myös omia eväitä on mahdollista syödä joko luontopolulla tai Keltaisella talolla.

Lähetämme lähempänä Museoviikon ajankohtaa ryhmällesi kutsun vierailulle pienen leikkimielisen ennakkotehtävän kera. Lähtiessänne Laurinmäeltä saatte mukaan viemiseksi päiväkodille ohjeita siihen, miten teemaa voi ryhmän kanssa jatkaa museovierailun päätyttyä.

Lisätietoja Museoviikosta voi tarvittaessa kysellä meiltä:

henna.hylli@student.hamk.fi

marita.tanninen@student.hamk.fi

Laurinmäellä nähdään!

KUTSU ESIKOULULAISILLE

Tervetuloa vanhojen työtaitojen päivään Laurinmäen torpparimuseoon maanantaina 16.5.2016 klo 9. 00 alkaen.

Vanhaan aikaan teitä opastavat Heta ja Martta, sekä renki-Antti.

Aamupäivän aikana pääsette tutustumaan torpparimuseon mielenkiintoisiin rakennuksiin ja tutkimaan vanhoja esineitä renki-Antin opastuksella. Vierailullanne osallistutte myös perinteisten käsitöiden tekemiseen Hetan ja Martan seurassa.

Toivoisimme, että ennen vanhojen työtaitojen päivää tekisitte yhdessä alla olevan tehtävän.

Tässä on kuva Laurinmäellä sijaitsevasta mökistä, miettikää yhdessä ketä mökissä asuu tai on asunut.

Kuinkahan monta ihmistä mökissä on asunut ja mitähän he ovat mökissä tehneet? Ovatko he katselleet telkkaria tai leiponeet kuppikakkuja?

Kuinkahan monta huonetta mökissä on, miten mökki on kalustettu ja löytyykö sieltä esimerkiksi vessa, suihku, keittiö ja sauna?

Minkähänlaisissa vaatteissa mökin asukkaat ovat kulkeneet?

Kun olette pohtineet kysymyksiä yhdessä kirjoittakaa niistä pieni yhteinen tarina ja ottaa se mukaan tullessanne Laurinmäelle, kuulisimme mielellämme tarinanne.

Terveisin,
Heta, Martta ja renki-Antti

KUTSU 1.-2. LUOKKALAISILLE

Terwe!

Olettekos kuulleet, että Laurinmäellä
asustaa Saunatonni?

Erästä koulusta minua kävikin tapaamassa
yksi innokas ryhmä, mutta vielä jäi
muutama tehtävä, joissa tarvitsisin
apuanne.

Pääsisitteköhän tulemaan
Laurinmäelle?

Minulla on aika paljon kevätkiireitä
ja vähän huono muisti, mutta odotan
teitä kovasti. Olen vähän arka ja tyoni
hoidan yöaikaan, joten olen pyytännyt
että Laurinmäellä teitä opastamassa
ovat Renki-Antti sekä Heta ja Marita.

Olette varmahan kuulleet, että ennen-
vanhaan me toltut käytimme rümü-
kirjoitinta, mutta nyt en enää saa selvää
mitä olen tähän muistilappuuni
kirjoittanut. Voitteko te larset auttaa
minua?

Selvitäisittekö, mitä olen muistilappuuni
kirjoittanut ja toisitteko sen minulle
saapuessanne Laurinmäelle?

ANNIE <FTTF KNIF

RIINMM

Kiitos jo etukäteen avustanne,
toukokuussa tavataan!

✂

KUTSU 3.–4. LUOKKALAISILLE

Tervetuloa Laurinmäen luontopolulle maanantaina 16.5.2016 klo 9.00 alkaen.

Aamupäivän aikana pääsette tutustumaan Laurinmäen luontoon renki-Antin opastuksella. Luontopolulla kuljetaan muinaisten luonnonhaltijoiden jalanjäljissä. Vierailullanne osallistutte myös ympäristötaidepajaan Hetan ja Martan seurassa. Pajassa tehdään taidetta luonnon antimista, kuten kävyistä, risuista ja puiden lehdistä.

Tässä on kuva Laurinmäen luontopolun varrelta. Miettikää yhdessä, mitä tai ketä kuvan metsässä mahtaa asustaa. Mitä näistä asukeista voisimme mahdollisesti tavata metsäretkellä? Mitä näistä voimme kuulla, mutta emme nähdä? Onko jotain, jotka pysyvät meiltä varmasti piilossa? Jos on, niin miksi? Keskustelemme lisää metsän väestä tullessanne vierailulle Laurinmäen luontopolulle.

Varaattehan luontopolulle tullessanne mukaan säänmukaiset vaatteet, kuten tarvittaessa kumisaappaat tai pipon ja hanskat. Ja tietysti runsain mitoin mielikuvitusta!

Keväisin terveisin,

Renki-Antti, Heta ja Martta

KUTSU 5.–6. LUOKKALAISILLE

Tervetuloa Laurinmäen torpparimuseoon maanantaina 16.5.2016 klo 9.00 alkaen.

Aamupäivän aikana pääsette tutustumaan entisaikojen omavaraiseen elämään renki-Antin opastuksella. Vierailullanne kokeilette myös käytännön taitoja Hetan ja Martan seurassa. Vierailun aikana selviää mm. miten viljanjyvistä on saatu ainekset leipään tai miten on pesty pyykkiä ennen vanhaan.

Ennen museovierailulle tuloa toivomme teidän etsivän tietoa ainakin jommastakummasta alla olevasta aiheesta.

Miten entisaikaan on valmistettu saippuaa? Esim. mitä aineksia siihen on käytetty?

tai

Mitä välineitä on tarvittu pellavan käsittelyyn, esim. mitä ovat häkilä, lihta ja loukku?

Käykää aiheista keskustelua yhdessä, jatkamme kummankin aiheen parissa saapuesanne vierailulle Laurinmäelle.

Keväisin terveisin,

Renki-Antti, Heta ja Martta

JÄLKITEHTÄVÄ ESIKOULULAISILLE

Hei!

Kiitos vierailustanne Laurinmäellä.

Tässä vielä muutama valokuva liittyen käyntiinne. Muistattekos, mikä näiden työvälineiden nimi on ja mihin niitä on käytetty?

Tunnistatteko nämä esineet, joista puhuttiin?

Piirtäkää tai maalatkaa kuvia siitä, miten näitä työvälineitä on käytetty ja keksikää itse lisää aiheita kuville entisajasta.

Terveisin Renki-Antti, Heta ja Martta

JÄLKITEHTÄVÄ 1.–2. LUOKKALAISILLE

Heipä hei taas!

Oli mukavaa, kun vierailitte Laurinmäellä ja sain paljon kivoja piirustuksianne entisaikojen leikeistä.

Minulla olisi vielä teille muutama arvoitus ratkaistavaksi, keksitteköhän niihin vastauksia?

Kehrää kehrää, muttei saa lankaa? (Kissa)

Tyvi ylös, latva alas, eikä koskaan kesänpäivää nää? (jääpuikko)

Mikä kulkee kokoajan, muttei liiku mihinkään? (Kello tai aika)

Edestakaisin kulkee, paikaltaan ei pääse? (ovi)

Ei sillä ole hinku, mutta kuitenkin se vinkuu, kaula sillä on, mutta ilmanpäättä se laulaa? (Viulu)

Piimä putoo permantoon, on siinä puolen vuotta? (lumi)

Keksikää itse lisää arvoituksia ja kyselkää niitä toisiltanne.

Mukavia hetkiä näiden vanhojen arvoitusten parissa!

Terveisin,
Saunatonttu

JÄLKITEHTÄVÄ 3.-4. LUOKKALAISILLE

Hei!

Kiitos vierailustanne Laurinmäellä.

Tässä vielä pieni tehtävä liittyen käyntiinne.

Jatkakaa seuraavia lauseita:

Luontopolun varrella...

Kallioon oli kirjoitettu...

Kurkistaessani Laurinlähteeseen voisin nähdä...

Jos kohtaisin Tapion tai Mielikin kysyisin...

Voitte kirjoittaa aiheista myös pidempiä tarinoita, keskustella niistä pareittain tai vaikka kuvittaa kirjoittamanne tarinat.

Mielenkiintoisia hetkiä tarinoiden parissa
toivottavat Renki-Antti, Heta ja Martta

JÄLKITEHTÄVÄ 5.–6. LUOKKALAISILLE

Hei!

Kiitos vierailustanne Laurinmäellä.

Tässä vielä viimeinen tehtävä liittyen käyntiinne.

Olette nyt sanomalehden toimittajia ja tehtävänänne on kirjoittaa uutinen aiheesta: Leivän valmistusta ennen vanhaan. Voit kirjoittaa joko siitä, miten viljasta on saatu jauhoja, tai miten jauhoista on leivottu leipää. Tai vaikka molemmista!

Voitte haastatella kirjoituksianne varten luokkatovereita tai muita, jotka tietävät aiheesta. Myös internetistä löytyy tietoa. Lehtijutut voitte kuvittaa joko piirtämällä tai valmiilla valokuvilla.

Käykää kirjoitukset läpi luokassa parhaaksi katsomallanne tavalla.

Mielenkiintoisia hetkiä toimittajan työhön
toivottavat,
Renki-Antti, Heta ja Martta

OPPAAN HAVAINNOINTI- JA HAASTATTELURUNKO

Havainnoinnin runko

- Miten opas ottaa lapsiryhmän vastaan, miten esittelee itsensä ja ympäristön?
- Onko kierrokselle jokin teema tai näkökulma?
- Miten lasten mielenkiinto herätetään ja millä pidetään mielenkiintoa yllä..
- Onko ryhmälle ollut joku etukäteistehtävä tai onko aihetta muuten käsitelty ennen käyntiä?
- Oppaan ja opettajan rooli, miten jakaantuu, saako opas keskittyä oppaan työhön?
- Näkyykö, että opastus on suunnattu lapsiryhmälle, mistä se näkyy?
  - kierroksen laajuus?
  - antaako opas tilaa lasten omille ideoille ja oivalluksille (vuoropuhelu vai yksinpuhelu)?
  - miten kierros on rakennettu?
  - aikataulutus, miten pysyy aikataulussa, näkyykö kiire, tarkkaileeko ajankulua?
  - millä pidetään mielenkiintoa yllä?
  - tuotetaanko kokemuksia vai siirretäänkö tietoa?
- Miten opas lopettaa tuokion?
- Ryhmän tunnelmat kierroksen jälkeen?
- Saako ryhmä jonkin tehtävän mukaan tai palataanko käyntiin jotenkin muuten vierailun jälkeen?

Kysymykset oppaalle

Nimesi ja miten toivot, että se näkyy opinnäytetyömme lähdeluettelossa?

Miten pitkään olet opastanut lapsiryhmiä museossa?

Onko sinulla pedagogisia opintoja?

Mitä erityisesti huomioit opastaessasi lapsiryhmää?

Vaatiiko se jotain etukäteisjärjestelyjä?

Valmisteletko opastukset itse, vai onko teillä siihen yhteinen runko

Minkä kokoinen ryhmä on mielestäsi paras ja miksi?

Mikä on haastavaa (kun opastaa lapsiryhmiä)?

Kiitos, kun saimme haastatella!